

T.C
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ENGELLİ ÇALIŞMALARI ANA BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TEMEL EĞİTİM OKULLARI İÇİN
TAVSİYE EDİLEN 100 TEMEL ESERDE
ENGELLİLİK**

Nesrin ÖZDOĞAN ŞAHİN

DANIŞMAN

Doç. Dr. İbrahim COŞKUN

EDİRNE 2018

T.C
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ENGELLİ ÇALIŞMALARI ANA BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TEMEL EĞİTİM OKULLARI İÇİN
TAVSİYE EDİLEN 100 TEMEL ESERDE
ENGELLİLİK**

Nesrin ÖZDOĞAN ŞAHİN

DANIŞMAN

Doç. Dr. İbrahim COŞKUN

EDİRNE 2018

ÖZET

Bu çalışmada, Milli Eğitim Bakanlığı'nın temel eğitim okulları için tavsiye ettiği "100 Temel Eser" listesinde yer alan yerli ve yabancı yazarlı kitaplar engellilik kavramı açısından incelenmiştir. Araştırmanın amacını ise engelliliğin 100 Temel eserde nasıl, kaç kez ve hangi bağlamlarda sunulduğunu saptamaktır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini, Milli Eğitim Bakanlığı'nın ilköğretim okulları için tavsiye ettiği " 100 Temel Eser" okuma kitapları serisi; çalışma grubunu ise, 100 temel eser serisindeki kitaplar oluşturmaktadır. Araştırma öncesi engellilik kavramlarını içeren bir kelime listesi oluşturulmuştur ve kitaplarda bu kelimelerin geçtiği kısımlar, araştırmacı tarafından tespit edilerek raporlaştırılmıştır. Daha sonra elde edilen bulgular, araştırma yazarı tarafından tablolandırılmış ve söylem analizi yapılmış, sonuçta önerilen kitaplarda engellilik konusundaki yer alan örüntüler tespit edilmeye çalışılmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2005 Yılında temel eğitim okulları için tavsiye ettiği 100 Temel Eser listesinde yer alan 56 adet kitapta engelliliğe dair kavramlar tespit edilmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2005 Yılında temel eğitim okulları için tavsiye ettiği 100 Temel Eser listesinde yer alan bütün kitaplardaki engellilik kavramlarına ait 554 kavram tespit edilmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2005 Yılında temel eğitim okulları için tavsiye ettiği 100 Temel Eser deki yerli ve yabancı yazarlara ait bütün kitaplardaki engelli, sakat ve özürlü kavramları ile ilgili toplam 70 raporlama yapılmıştır. Görme kusuru olarak kör kavramı ile ilgili olarak 229 raporlama yapılmıştır. Duyma ve konuşma kusuru olarak tanımlanan sağır ve dilsiz kavramları ile ilgili 44 raporlama yapılmıştır. Diğer alt başlığı altında yer alan kavramlarla ilgili 171 raporlama yapılmıştır. Topal, tek bacaklı, tek elleri, kötürüm, yatalak, konuşamayan, kekeme, embesil gibi listede yer alan grubu oluşturulan alt başlıkta sunulmuştur. En yaygın kullanımın görme kusuru olarak sayılan kör ifadesinin kullanıldığı onu takiben

diğer alt başlığı içerisinde yer alan engelli ifadelerinin yer aldığı görülmektedir. MEB'in 2005 yılında temel eğitim okulları için önerdiği 100 Temel Eserdeki yazarlara ait bütün kitaplarda otizm, disleksi, disgarfi, afazi gibi güncel tanımlamalara rastlanılmadığı görülmektedir.

İncelenen kitaplarda engelli ve sakat bireyler 'normal birey' olarak görülmemektedir. Sağlık-hastalık tezatlığı üzerinden, engellilik bir hastalık olarak görülmekte, çoğu yerde 'hastalık' kavramıyla ilişkilendirilerek kullanılmaktadır. Kitaplarda "kusurlarına/eksikliklerine, hastalıklarına rağmen" engellilerin farklılıklarını kabul etmek gerektiği gibi acınılası ifadelerle yer verilmektedir. Bu tür ifadeler engelliliğe dair olumsuz kalıp yargıları pekiştirici niteliktedir. İncelenen kitapların genelinde, özel gereksinimli bireyler yardıma muhtaç toplumsal bir grup olarak görülmekte, "hasta, yaşlı, güçsüz, yoksul, düşkün, yetim, dilenci" gibi kavramlarla eş değer kullanılmaktadır. Kitaplarda en sık yer alan engellilik kavramı görme kusuru olarak kabul edilen kör kavramıdır. Sakatlık terimi, daha çok "kaza sonucu sakat kalma veya hastalık sonucu sakat kalma" gibi tıbbi ifadelerle yer almaktadır. Sakat bireyler bakıma muhtaç kimseler olarak görülmekte ve onlara destek olmak gerektiği vurgulanmaktadır. İncelenen kitaplarda sağlıklı olmak 'normal' olmakla eş değer sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Özel gereksinimli birey, engellilik, 100 temel eser, Metin inceleme.

ABSTRACT

In this study, Turkish and foreign books which are listed in the "100 Basic Works" list recommended by the Ministry of National Education for basic education schools are examined in terms of the concept of disability. The aim of the research is to determine how, how many times and in which context the disability is presented in 100 basic Works. In this research, one of the qualitative research method is used. The sample of the study is a series of 100 basic Works in reading books which the Ministry of National Education recommends for primary schools ; and consists of 100 books. Before research a list of words including disability was made up and the parts where these words in the books were identified and reported by the research team. Afterwards the findings were tabulated and discourse analysis was made by the research author and as a result disability patterns in recommended boks tried to be identified. In 56 books, of the 100 Basic Works list recommended by the Ministry of National Education in 2005 for basic education schools, the concepts of disability were identified . 554 conceptions of disability concepts were determined in all books listed in the 100 Basic Works list recommended by the Ministry of National Education in 2005 for basic education schools.

A total of 70 reports were made on the concepts of disabled, crippled and handicapped in all books belongs to Turkish and foreign authors in the 100 Basic Works recommended by the Ministry of National Education for basic education schools in 2005. 229 reports were made regarding the concept of blind as a vision defect. 44 reporting was made on the concepts of deaf and mute, which are defined as

speech and speech defects. 171 reporting was made about the concepts under the other sub-heading. The group of words which made up the list such as lame, one-legged, one-handed, crippled, bedridden, non-speaking, stuttering, imbecile mentioned in the subtitle. It is observed that the most commonly used statement is the blind expression, which is considered to be a visual defect, is followed by the other statements of the disabled expressions taking part in the other subtitle. In none of books belonging to the authors in the 100 Basic Works proposed by the Ministry of National Education in 2005 for basic education schools, current definitions such as autism, dyslexia, disgrafi and aphasia have not been found.

In the books reviewed, disabled and crippled individuals are not seen as ‘normal individuals’. Disability is seen as a disease, and in most parts it is associated with the concept of a disease. In the books there are pitiful statements such as despite its defects / shortcomings/ diseases are used to show the necessity in accepting the differences of the disabled. Such statements reinforce negative stereotypes of disability. In the books reviewed, individuals with special needs are seen as a social group in need of help, and are used with the concepts such as “sick, old, powerless, poor, fond, orphan, beggar”. The concept of disability, which is the most common concept in books, is the blind concept which is considered as a visual defect. Crippled term is commonly used in medical terms, such as ‘accidental injury or disability as a result of illness’. People with disabilities are considered to be in need of care and they need to be supported is emphasized in the books. In reviewed books being healthy is equivalent to being “normal”.

Keywords: Disabled Individual, *Disability*, *100 Basic Works*, *Text Review*.

ÖNSÖZ

Bu araştırmanın amacı, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından temel eğitim okullarına tavsiye edilen 100 Temel Eser içerisinde yer alan kitapları engellilik kavramı açısından incelemek, incelenen kitaplarda engelliliğin nasıl, kaç kez ve hangi bağlamlarda yer verildiğini tespit etmek ve sonuçlar doğrultusunda öneriler sunmaktır.

Bu çalışmanın gerçekleşmesinde başından sonuna kadar beni bilgi ve tecrübeleriyle yönlendiren ve destek olan değerli danışman hocam Doç. Dr. İbrahim COŞKUN'a, yüksek lisansın ders aşamasında bana büyük katkılar sunan kıymetli hocalarım Prof. Dr. Yeşim FAZLIOĞLU, Prof. Dr. Emine AHMETOĞLU, Dr. Öğr. Üyesi Selmin ÇUHADAR, Doç. Dr. Meltem ACAR GÜVENDİR ve Dr. Öğr. Üyesi Mehmet YAVUZ'a teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Hayatım boyunca bana emek veren hep destek olan annem Hatice Özdoğan babam Şemseddin Özdoğan ve kardeşlerim Abdurrahman Özdoğan ve Nazif Özdoğan'a çok teşekkür ederim. Bu çalışmanın tamamlanmasında, veri girişinden sonucuna kadar her aşamasında parmağı olan sabırla her sorumu cevaplayan, beni yüreklendiren ve heyecanımı paylaşan yoldaşım, eşim Murat ŞAHİN'e, tükendiğim anlarda bana destek olan ablam Çiğdem Karahan'a, ayrıca bu süreçte bize sürpriz yaparak hayatımıza giren onunla ilgilenmem gereken zamanlarda yoğun bir şekilde çalışmak zorunda kaldığım sevgili kızım Defne'ye sonsuz şükran ve teşekkürlerimi sunarım.

Nesrin ÖZDOĞAN ŞAHİN

İÇİNDEKİLER

Özet.....	i
Abstract	ii
Önsöz.....	iv
İçindekiler.....	v

I. BÖLÜM

1.GİRİŞ

1.1. Problem Durumu.....	1
1.1.Problem.....	3
1.2. Araştırmanın Amacı.....	3
1.2.1 Araştırmanın Genel Amacı.....	3
1.2.2 Araştırmanın Alt Amaçları.....	3
1.3. Araştırmanın Önemi.....	4
1.4.İlgili Çalışmalar	6
1.5.Sınırlılıklar	10
1.6.Tanımlar.....	10
1.7 Kısaltmalar.....	12

2. BÖLÜM

KURUMSAL ÇERÇEVE

2.1 Çocuk ve Çocuk Edebiyatı	13
2.1.1. Çocuk kitaplarında Bulunulması Gereken Özellikler	15
2.2. Engellilik Tarihi	17
2.2.1.Engellilik Tanımı.....	17

2.2.2. Özürlülük	18
2.2.3 Engellilik	18
2.2.4 Bozukluk	18
2.2.5 Engellilik Tanımlarında Kavram Karmaşası	21
2.2.6. Engellilik Türleri	22
2.3. MEB Tarafından İlköğretim Öğrencilerine Tavsiye Edilen Eserler (100 temel eser)	
2.3.1 100 Temel Eser'e Genel Bakış	23
2.3.2 100 Temel Eser' e Yönelik Eleştiriler	25

3. YÖNTEM

3. Araştırma Yöntemi.....	28
3.1. Analiz Birimi	29
3.2. Veri Toplama Araçları.....	29
3.3. Uygulama Süreci.....	29
3.4. Verilerin Analizi	30

IV. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. 100 Temel Eserdeki Engellilik Kavramlarının Geçiş Sıklığı.....	32
Kitap İncelemeleri	33
Şermin	37
Türk Atasözlerinden Seçmeler.....	38
Türk Deyimlerinden Seçmeler.....	39
Billur Köşk Hikâyeleri	39
Mevlana'nın Mesnevisinden Seçmeler	40
Altın Işık	41
Cumhuriyet Öncesi Doğumlu Yazarlardan Hikâyeler	42
Nasrettin Hoca Hikâyeleri	42
Tekerlemeler	43
Memleket Şiirleri Antolojisi	43
Bağrı Yanık Ömer	44
Aritmetik İyi Kuşlar Pekiyi	44
Yeraltında Bir Şehir	45
Seçme Hikâyeler	45
Mehmet Akif'ten Seçmeler	46
Ülkemin Efsaneleri.....	46
Halime Kaptan	47
Arif Nihat Asya'dan Seçme Şiirler ve Yazılar	47
Sevdalı Bulut	48
Tanrı Misafiri	48
Miskinler Tekkesi.....	49
Gümüş Kanat	50

Arılar Ordusu	50
Osmancık	50
Kuklacı	50
İnci'nin Maceraları	53
Türk Bilmecelerinden Seçmeler.....	53
Bir Gemi Yelken Açtı	54
Evvel Zaman İçinde	54
Yonca Kız	55
Gulyabani	55
Koçyiğit Köroğlu	56
Tiryaki Sözleri.....	56
Bitmeyen Gece	57
Barbaros Hayrettin Geliyor	61
Uluç Reis	61
İnsan Ne İle Yaşar?	65
Guliver'in Seyahatleri	66
La Fontaine'den Masallar	66
Değirmenimden Mektuplar	67
Mutlu Prens	68
Tom Sawyer	68
Alice Harikalar Diyarında	69
Andersen Masalları	69
Momo	70
Seçme Öyküler	71
Şeker Portakalı	71
Pinokyo	72
Pollyanna	73
Üç Silahşorlar	74
Define Adası.....	74

Sol Ayakım	75
Heidi	78
Ezop Masalları	78
Peter Pan.....	79
4.2 100 Temel Eserde Yer Alan Engellilik Kavramları.....	79
4.3 100 Temel Eserde Yer Alan Engellilik Kavramlarının Bağlam Analizi	81

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar	85
5. 2. Tartışma	87
5. 3. Öneriler.....	89
KAYNAKÇA	91

EKLER

Ek. 1. Engellilik Kavram Listesi	98
Ek.2. İlköğretim 100 Temel Eser Listesi.....	99
Ek.3.Özgeçmiş.....	104

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Araştırma Örneklemini Oluşturan Yerli Kitapların Listesi.....	38
Tablo:2 Araştırma Örneklemini Oluşturan Yabancı Kitapların Listesi...38	
Tablo: 3 100 Temel Eserdeki Engellilik Kavramlarının Geçiş Sıklığı.....	44
Tablo: 4 Yerli Yazarlara Ait Eserlerdeki Engellilik Kavramlarının Geçiş Sıklığı.....	45

Tablo 5: Yabancı Yazarlara Ait Eserlerdeki Engellilik Kavramlarının Geçiş Sıklığı 74

Tablo 6: 100 Temel Eserde Yer Alan Engellilik Kavramlarının Bağlam Analizi 94

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın; problemi, amacı, önemi, sayıtları ve sınırlılıkları ele alınmıştır.

1.1. Problem Durumu

Kitap okumak insanın kişiliğini geliştirir. Dünyaya bakış tarzı kitapluların zengin içerikleriyle şekillenir. Çocuk edebiyatının tanımlanırken çocuğun okuduğu ve çocuğa okunan eserlerin tümü olduğu, bir çocuk kitabının kahramanının çocuk olması, çocuğu ilgilendiren onun yaşamında karşılaşılabileceği bir sorunu konu alması gerektiği belirtilmiştir. (Temple, Martinez, Yokota ve Naylor, 2001) Sedat Sever ise çocuk edebiyatını erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeyine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeyini yükselten ürünlerin genel adı olarak tanımlamıştır (Sever, 2008). Kitabın okul öncesinden başlayarak çocuk yaşamında yer alması onun gençlik ve yetişkinlik dönemindeki öğrenmelerle ilişkili olduğu görülmektedir.

Okul öncesinden başlayıp ergenlik çağı dâhil çocukları etkileyen çocuk edebiyatı özellikle çocukların dilsel, bilişsel, kişilik gelişimi ve toplumsal gelişimleri üzerinde etkili olmaktadır. Sever'e göre " Çocuk kendi gerçekliğini önemseyen, kendisine değer veren, kendisini bir özne olarak duymaya, düşünmeye çağıran, sanatçılar tarafından hazırlanan yapıtlarla bu yaşlarda iletişime girmenin sevincini duyumsayabilmelidir"(Sever, 2008).Şüphesiz bu duyumsama tüm çocuklar için geçerlidir. Ancak çocuklar kendi aralarındaki farklılıkları çok erken yaşta fark etmeye başlarlar.

Bir yaşından itibaren kendi yaşantıları ve sosyal çevresinin etkisiyle farklılıkları fark eden ve gelişim düzeyine uygun olarak öncelikle dış görünüşten kaynaklanan farklılıklara dayanan dışlayıcı davranışlar sergilemeye başlayan çocuklar bir süre sonra bazı farklılıkları güç unsuru olarak ilişkilendirirler. Bazı farklılıkların insanların daha az saygı görmelerine neden olduğunu fark ederler ve bu farklılıkların iyi ya da kötü olduğuna dair yargılara varırlar. Çocuk edebiyatı eserlerinin bu sorumluluk ile yazılması gerektiği, engelli karakter içeren çocuk edebiyatı eserlerinin bu farklılıkları olumlu yargılar oluşturacak şekilde sunması gereklidir. Yaşamında hiç engelliyle karşılaşmamış bir çocuk edebiyat eseri aracılığıyla tanışıp dışlayıcı değil, dâhil

edici bir bakış geliştirebilir. Okul ortamında kaynaştırma uygulamaları vasıtasıyla tanışmış engelli akranlarına yönelik çocuk edebiyatı eserlerinde öğrenmiş olduğu olumsuz yargıları akranlarına yansıtabilir.

Shapiro edebiyatın tutum değiştirici etkisini şu şekilde belirtmiştir. “ Engelliliğe karşı olumsuz tutumları erken yaşta çok güçlü kültürel tesirleri olan okul, medya, dil ve edebiyat aracılığıyla öğreniriz. Edebiyatla ilk karşılaşmamız olan masallarda görülen belli karakterler, Pamuk Prensesdeki kambur kötü cadı, Jack ve Fasulye Sırığındaki dev, Rumpelstiltskin’deki sinsi, şekli bozuk cüce, bu ilk örneklerdendir.” Masallarda kullanılan özürülük durumlarının sembolik olduğunu belirten Franks (1996), Grimm Masallarından Sindrella, üvey kız kardeşlerin gözlerinin güvercinler tarafından çıkarılması ve kör olmalarıyla sonlanır. Benzer şekilde Rapunzel’in saçlarına tırmanan prens in düştüğü yerde diken batması ile kör olur. Bu tarz imgeler okuyan çocuklarda fiziksel ve zihinsel alanda yetersizlik yaşayan akranlarına karşı korku, acıma, küçümseme gibi davranışlar geliştirmelerine neden olur. Çocuklar erken yaşta bu eserler vasıtasıyla iyi olmayı sağlam olmakla eş değer tutmayı, kötü olmayı özürlüğü olma ile eş değer tutmak gibi sembolize eder.

Sever, önemle geleneksel masallarda kötülerin dış görünüşünün genellikle çirkin, iyilerinkinin ise güzel olarak çizildiğini belirtir (Sever, 2008). Türkan gerçekliğin zorlamasıyla az da olsa özürülüler için masallarda bir mazeret bulunduğunu, var olan kusurun zekâ ile kamufle edilerek hoş gösterilemeye çalışıldığını ya da tam tersi kötülüğün bir cezası olarak vurgulandığını belirtir (2009). Shapiro, tutumların görerek öğrenme yoluyla yerleştiğini, birçok olumsuz tutumun kültürel olarak öğretildiğini belirtir. Çocuklara çok erken yaştan itibaren fiziksel tamlik, güzel görünüm, yüksek zekâ, anlaşılır konuşma gibi bazı özelliklerin değerli ve yüksek statülü insanlarla ilişkili olduğu, ancak ötekine ait vasıfların aşağılandığı, damgalandığı, alay konusu olabileceği, korkulabileceğinin öğretildiğini belirtir (Shapiro, 1999).

Özel eğitim uzmanı Ellen Rubin ve Emily Watson engellilere karşı ön yargı oluşturan tutumların izini çocuk edebiyatında aramışlardır. Çalışmalarında farklı türden ayrımcılıkların çocuk edebiyatında yer almaması gerektiği söz konusu ise engellilere yönelik olumsuz tutumların çocuk edebiyatında yer almaması gerektiğini belirtmişlerdir. Çocuk edebiyatı eserlerinin edebi üslup ve dil açısından engellilere yönelik ön yargı oluşturma olasılıklarını yeniden değerlendirmek gerektiğini belirten Rubin ve Watson, edebi eserlerde farklı engelli kalıp tiplerin varlığını örneklerler (Rubin&Watson, 1987). Engellilere yönelik olumsuz

tutumların taşıyıcısı olabileceği başka araştırmacılarında çalışmalarında yer almıştır. Barbara Haberl, doktora çalışmasındaki bulguları sunduğu makalesinde, içinde engelli karakter bulunduran ve yarısından çoğu 1970-1985 tarihleri arasında yayımlanmış olan Almanca kitapların neredeyse tümünde engelli karakterin dışlanan karakter olarak sunulduğunu saptamıştır (Haberl, 2001).

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 04.08.2005 tarihinde yayımlanan genelgede hem orta öğretim öğrencilerinin hem de ilköğretim öğrencilerinin okuma alışkanlığı kazanmaları bu yolla kendilerini doğru ve açık bir şekilde ifade edebilen, algılama gücü yüksek, analitik düşünen, sentez kabiliyeti kazanmış doğruların tek noktadan değil, çeşitli yönlerden bakmak yoluyla ortaya çıkacağını kavramış, güzellik duygusu ve estetik anlayışı gelişmiş, kültürlü, millî ve manevî değere sahip, yüksek karakterli bireyler olarak yetişmeleri için ‘100 Temel Eser’ listesinin hazırlandığı belirtilmiştir (MEB, 2005).

Bu amaç doğrultusunda ilk olarak orta öğretim öğrencileri için hazırlanan ‘100 Temel Eser’ listesi Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 19.08.2004 tarihinde yayımlanan bir genelgeyle kamuoyuna sunulmuştur (MEB,2005). Daha sonra 04.08.2005 tarihli bir genelgeyle hem bir kez daha kamuoyuna duyurulmuş hem de il valiliklerine gönderilmiştir. 100 Temel Eser uygulamasının üzerinden on iki yıl geçmesine rağmen hâlâ uygulama ile ilgili birçok görüşler ortaya atılmakta, bu konuda çeşitli bildirimler, tezler, makaleler yapılmaktadır. Ancak yapılan incelemelere bakıldığında genellikle listede çocuğa görelilik açısından, çağdaş yazarların eserlerine yer verilmemesinden, cinsellik içeren unsurlara çokça yer verilmesinden, çevirilerde bulunan özensizlik durumları bakımından birçok olumsuz eleştiriler yöneltilmiştir (Neydim, 206; Cengiz, 2006; Dilidüzgün, 2006; Sever, 2006; Gültekin, 2009; Arıcan ve Yılmaz, 2010). Eserler ile ilgili çalışmalara bakıldığında eserlerin çocuk hakları, okuma tutumları, küresel değerler, dini ve ahlaki değerler, kelime hazinesi, değerler eğitimi boyutları açısından derinlemesine incelendiği gözlemlenmiştir. Özellikle 100 Temel Eser listesinde çeşitli yöntemlerle örneklem alınan eserlerin söz varlığını geliştirme düzeyi ve söz konusu belirli eserlerdeki değerler ya da eğitici iletiler üzerine araştırmalar yapılmıştır. Yapılan araştırmalar içerisinde kitaplarda yer alan engellilik kavramına dair herhangi bir araştırma yapılmamıştır.

1.2. Problem Cümlesi

Bu araştırmada “Millî Eğitim Bakanlığı tarafından temel eğitim öğrencilerine tavsiye edilen 100 Temel Eser’de engellilik kavramı nasıl ele alınmıştır?” sorusuna cevap aranmıştır.

1.3. Amaç

Bu çalışmanın temel amacı, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından temel eğitim öğrencileri için tavsiye edilen 100 Temel Eser içerisinde yer alan kitapları engellilik kavramı açısından incelemek, incelenen kitaplarda engelliliğin nasıl, kaç kez ve hangi bağımlarda yer verildiğini tespit etmek ve sonuçlar doğrultusunda öneriler sunmaktır. Çalışmanın bu amacını gerçekleştirmek için aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- Bu araştırmada Millî Eğitim Bakanlığı tarafından temel eğitim öğrencileri için tavsiye edilen 100 Temel Eser’de yer alan kitaplarda engellilik kavramı ne şekilde sunulmuştur?
  - a) Yerli eserlerdeki engellik kavramları nelerdir?
  - b) Yabancı eserlerdeki engellik kavramları nelerdir?
- Bu araştırmada Millî Eğitim Bakanlığı tarafından temel eğitim öğrencileri için tavsiye edilen 100 Temel Eser’de yer alan kitaplarda engellilik kavramına kaç kez yer verilmiştir?
  - a) Yerli eserlerde engellilik kavramına kaç kez yer verilmiştir?
  - b) Yabancı eserlerde engellilik kavramına kaç kez yer verilmiştir?
- Bu araştırmada Millî Eğitim Bakanlığı tarafından temel eğitim öğrencileri için tavsiye edilen 100 Temel Eser’de yer alan kitaplarda engellilik kavramı hangi bağımlarda sunulmuştur?
  - a) Yerli eserlerde engellilik kavramı hangi bağımlarda sunulmuştur?
  - b) Yabancı eserlerde engellilik kavramı hangi bağımlarda sunulmuştur?

1.4.Önem

Teknoloji ile birlikte bilginin hızla değiştiği bu yüzyılda, tüm alanlarda olduğu gibi eğitim alanında da hızlı gelişmeler yaşanmaktadır. Bu hızlı gelişmelerin beraberinde getirdiği birçok teknolojik araç ve materyali öğretmenler ve eğitim kurumları etkin bir şekilde kullanmaktadırlar. Gelişen teknolojilerin eğitim alanına yeni araçlar katmasıyla kitabın öneminin azaldığı düşünülse de, gerek gelişmiş ve gelişen toplumlarda, gerekse geleneksel

toplumlarda kitaplar hala eğitimdeki önemini sürdürmektedir. Özellikle de eğitim teknolojilerinin ulaşamadığı, tüm eğitim kurumlarında eğitim teknolojilerine aynı anda yer veremeyen, geleneksel eğitim sistemini sürdüren toplumlarda kitaplar hala öğretmenlerin ve öğrencilerin temel başvuru kaynağıdır.

Dört temel dil becerisinden biri olan okuma, çocuklara daha geniş ve zengin bilgi kaynaklarına kendi başlarına ulaşmalarına olanak sağlaması açısından büyük bir rol oynamaktadır (Kavcar, Oğuzkan ve Sever, 1995). Çocukların ve gençlerin ilgi ve zevkle okudukları yazınsal türlerin başında öykü ve roman gelir.

“Roman, insanların yaşamlarını, karakterlerini, düşünce ve duygularını ayrıntılarıyla kendine has bir biçimde anlatan uzun düzyazıdır. Roman, çocukların ve gençlerin yaşam deneyimlerini zenginleştirir, farklı insan tiplerini tanımalarına olanak sağlar, geliştirmekte oldukları değer yargılarının netlik kazanmasına yardımcı olur. Böylece, çocukların ve gençlerin içinde yaşadıkları toplumsal ve kültürel ortama uyum sağlamalarını büyük ölçüde kolaylaştırır. Bu duruma ek olarak, çocukların ve gençlerin farklı toplumdaki insanları geçmişleriyle tanımalarını kolaylaştırır; onlara başka kıta ve ülkelerde yaşayan yaşamlara ilişkin bilgi ve fikir verir. Okuma alışkanlığı ve zevkinin gelişmesinde, dolayısıyla boş zamanların yararlı biçimde geçmesinde bu tür, çocuklar ve gençler için çok önemlidir “(Aslan, 2006b; Dilidüzgün vd. 2002; Oğuzkan, 2000).

Okuma becerisinin ilerlemesinde çocuğun okuma alışkanlığını edinmiş olması ve okumanın zevkli bir durum olduğunun farkına varmış olması gereklidir. Çocukta okuma alışkanlığının meydana gelmesi için nitelikli çocuk kitaplarının göz ardı edilemeyecek derecede büyük önem taşıdığı düşünülmektedir. Nitelikli bir çocuk kitabında yer alması gereken özellikler ise çocuk kitaplarındaki konu, karakter ve çevre çocuğun yaşına, anlama ve kavrama düzeyine uygun olmalıdır (Seuling, 2005; Sinar Çılgın, 2007; Gürel vd. 2007).

Nitelikli bir çocuk edebiyatı ürünü, yazarının üstünde durduğu ve vurgulamaya çalıştığı temayı açık ve net bir biçimde yansıtabilmelidir; aksi takdirde çocuklar, teması belli olmayan ve değişik yorumlara açık eserlerden dolayı kararsızlığa düşüp yanlış anlamalara sürüklenebilirler (Kantemir, 1979; Oğuzkan, 1998; Sever, 1995; Gönen, 1998; Kıbrıs, 2006; Tosunoğlu ve Kayadibi, 2006; Sinar Çılgın, 2007).

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde (MEB, 2012) belirtildiği üzere, özel gereksinimli çocukların okul öncesi dönemden itibaren eğitime başlamaları ve bu eğitimin mümkün olduğunca kaynaştırma ortamlarında verilmesi esastır. Türkiye'de son yıllarda kaynaştırma uygulamalarının daha da yaygınlaşmasıyla engellilik konusunda hem akademik çalışmaların hem de sivil toplum hareketlerinin artmaya ve güçlenmeye başladığı görülmektedir. Bu farklı durumlara rağmen, engellilik konusunda çalışan akademisyen ve savunucuların ortak bir şekilde dikkat çektiği durum ise, Türkiye'de engellilere yönelik yaygın kalıp yargıların olduğu ve engellilerin birçok alanda ayrımcılığa maruz kaldıklarıdır.

Engelli öğrencilere yönelik negatif tutumlar 6 yaş sonrasında yani temel öğretim esnasında gelişmektedir (Diamond & Huang, 2005). Yapılan çalışmalar normal gelişim gösteren çocukların yetersizlikten etkilenmiş akranlarına yönelik olumsuz tutumlar sergilediklerini belirlemiştir. Alanyazın engellilere yönelik negatif tutumlar hakkında önemli veriler sunmaktadır (Nabors & Keyes, 1995; Harper, 1997; Nabuzoka & Ronning, 1997; Nowicki, 2003; Norwich & Kelly, 2004; Ring & Travers, 2005) . Nowicki ve Sandieson (2002) olumsuz tutumların sonuçlarını gösteren çalışmalarında engellilere yönelik olumsuz tutumların sonucunda yetersizlikten etkilenmiş öğrencilerin ihmal, inkâr ve sosyal ret yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Temel öğretim döneminde bulunan özel gereksinimli bireylerin tutumlar yönünden durumu göz önüne alındığında; sınıflarda normal gelişim gösteren öğrencilerin engellilik durumuyla karşılaşmaları iki şekilde olabilmektedir. Kaynaştırma ortamı olarak engelli akranlar ve normal gelişim gösteren bireylerin doğrudan teması ve kullanılan ders kitapları ve diğer okumalar (Özyürek, 2006).

Yapılan araştırmalarda, engelli bireylere yönelik Türk toplumunda yaygın bir şekilde 'eksik', 'acınası' ve 'yardıma muhtaç' bireyler olarak algılandıkları belirtilmektedir (Akbulut, 2012). Araştırmalar toplumun farklı kesimlerinde engelli bireylere yönelik olumsuz tutum sergilediklerini gösteren veriler ortaya koymuştur (Diken, 1998; Kargın ve Baydık, 2002). Ülkemizin durumu değerlendirildiğinde doğrudan temasa yönelik uygulamadan kaynaklanan bazı eksikliklerden bahsetmek olası görünmektedir.

Ülkemizdeki 573 sayılı kanun hükmündeki özel eğitim kararnamesine göre, engelli öğrencilerin ücretsiz eğitim hakkına sahip olduğu belirtilmektedir. Engellilerin eğitimi

kaynaştırma uygulamaları olarak yürütülmekte ve tüm kaynakları Milli Eğitim Bakanlığı tarafından karşılanmaktadır. Yasaya göre, ağır derecede yetersizlik sahibi öğrenciler ve yoğun özürli öğrenciler dışındaki tüm gruplara kaynaştırma uygulamalarına katılmasını önermektedir. Kaynaştırma uygulamaları engellilerin tüm ihtiyaçlarını normal eğitim ortamlarında karşılamayı hedeflemektedir. Bütün bu olumlu yasa ve uygulamalara rağmen engellilerle ilgili istatistikler incelendiğinde, temel eğitim okullarındaki kaynaştırma sınıf sayısı 12079 okulda 34914 olarak tespit edilmiştir (MEB, 2010a). 2009-2010 yılı rakamlarına göre, ülke çapında eğitim alan engelli öğrenci sayısı 91916, kaynaştırma öğrencisi ise 71142 olarak tespit edilmiştir.

Yukarıda verilen rakamlar incelendiğinde, Türkiye’de normal gelişim gösteren öğrencilerin büyük kısmının yetersizlikten etkilenmiş akranlarıyla doğrudan etkileşimde bulunmalarının okul ortamında sınırlı olduğu ve bu sınırlılık içinde olumlu tutum ve davranış geliştirmek için yeterli olmayacağı görülmektedir. Bu şartlar altında normal gelişim gösteren öğrencilerin olumlu tutum geliştirmeleri için bilgi kazanımının önemi artmaktadır.

Nowicki (2006) bireylerin özel gereksinimli bireyler ile olumlu ilişkiler geliştirebilmeleri için ya belli düzeyde bilgiye sahip olmalarını ya da doğrudan temas içinde olmaları gerektiğini belirtmiştir. Doğrudan temasın mümkün olmadığı durumlarda ise önerilen çözüm bilgilendirmeye dayanmaktadır. Özyürek (1977) engellilere yönelik tutumları inceleyen çalışmasında bilgilendirmenin etkisini incelemiş ve kabul edilebilir düzeyde tutum değişiklikleri tespit etmiştir. Akbuğa ve Gürsel (2007) bedensel engelli bireylere yönelik tutumları değiştirmek için yaptıkları bilgilendirme çalışmasında bilgilendirme öncesi ve sonrası arasında yeterli farklılığa ulaşımlardır. Tavail ve Özyürek (2009) son sınıf yükseköğretim öğrencileri ile yaptıkları bilgilendirme çalışmasında engelli öğrencilere yönelik tutumları daha kabul edilebilir seviyeye getirdiklerini tespit etmişlerdir. Prater, Dyches ve Johnstun (2006), yaptıkları çalışmalarda çocukların büyük bölümünün etkileşim için fırsat bulamadığını, bundan dolayı çocuklara yönelik farklılıklarla ilgili bilgilendirmenin ve okumanın daha önemli hale geldiğini vurgulamışlardır.

Bu çerçevede, bu çalışmada engellilik konusunun 100 temel eserde yer alan kitaplarda nasıl verildiğine odaklanmaktadır. Okuma kitapları, erken yaşlardan itibaren insanların bilgi kazanmalarını, algılarını ve hayal güçlerini şekillendirmeyi sağlayan en önemli kaynaklardan biridir. 100 temel eserle ilgili yapılan daha önceki çalışmalarda engellilik konusuna değinilmemiştir. Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda kaynaştırma uygulamalarının da

devam ettiği göz önünde bulundurulduğunda çalışmanın bu yönüyle belirtilen eksikliği giderici niteliktedir.

Eğitim bilimleri alanında kitap merkezli engellilik kavramını inceleyen çalışmalar yeterli sayıda bulunmamaktadır. 100 temel eserde yer alan okuma kitapları, engellilik konusunu ele alış (ya da almayı) biçimiyle mevcut kalıp yargıları güçlendirici ya da azaltıcı bir işlev görebilir. Araştırma, bu kapsamda 100 temel eserde yer alan okuma kitaplarının engellilik konusunu nasıl ele aldığını tespit etmeyi ve sonuçlar doğrultusunda önerilerde bulunmayı amaçlamaktadır. Araştırmada öncelikle araştırmanın genel bulguları özetlenecek, daha sonra önerilen kitaplarda yer alan örüntülere yer verilecek ve engelliliğin önerilen okuma kitaplarında eşit ve kaynaştırma odaklı ele alınabilmesi için önerilerde bulunulacaktır.

1.5. İlgili Çalışmalar

Özel eğitim uzmanı Ellen Rubin ve Emily Watson engellilere karşı ön yargı oluşturan tutumların izini çocuk edebiyatında aramışlardır. Çalışmalarında farklı türden ayrımcılıkların çocuk edebiyatında yer almaması gerektiği söz konusu ise engellilere yönelik olumsuz tutumların çocuk edebiyatında yer almaması gerektiğini belirtmişlerdir. Çocuk edebiyatı eserlerinin edebi üslup ve dil açısından engellilere yönelik ön yargı oluşturma olasılıklarını yeniden değerlendirmek gerektiğini belirten Rubin ve Watson, edebi eserlerde farklı engelli kalıp tiplerin varlığını örnekler (Rubin & Watson, 1987). Engellilere yönelik olumsuz tutumların taşıyıcısı olabileceği başka araştırmacılarında çalışmalarında yer almıştır.

Barbara Haberl, doktora çalışmasındaki bulguları sunduğu makalesinde, içinde engelli karakter bulduran ve yarısından çoğu 1970-1985 tarihleri arasında yayımlanmış olan Almanca kitapların neredeyse tümünde engelli karakterin dışlanan karakter olarak sunulduğunu saptamıştır (Haberl, 2001). Torrijos (2004), içinde engelli karakter olan yirmi yedi eseri ve İspanyolca çocuk tekerlemelerini inceledikten sonra yazdığı makalede bazı İspanyolca tekerlemelerde fiziksel kusurlarla alay edildiğini saptamıştır. Bu yirmi yedi eserin incelenmesinde genellikle engelli karakterlerin dramatik bir biçimde temsil edildiğini saptamıştır.

Okur (2007), okuma becerisinin sözcük hazinesi ve kavram gelişimindeki etkisini Türkçe kaynaklara dayalı uygulamalarla belirlemek amacıyla yaptığı çalışmada 100 Temel Eser Listesi'nden üç Türk yazarlı roman seçmiş, uzman görüşlerine göre belirlediği 300 adet sözcük

ve sözcük grubunu çeşitli test teknikleriyle öğrencilere sormuştur. Araştırmacı, yedinci sınıf öğrencilerinden oluşturduğu deney ve kontrol gruplarıyla yürüttüğü çalışmada ön test-son test kontrol gruplu deneme modelini kullanmış, beş aylık uygulama sürecinde elde ettiği bulguların analizinde okuma etkinliğinin sözcük hazinesi ve kavram gelişimini etkilediğini; ilköğretim okullarında okuma alışkanlığı kazandıracak bir proje bulunmadığını; 100 Temel Eser'in sadece okumayı gözettiğini, bu kitaplarda çocukların sözcük ve kavram gelişimine katkı sağlayacak bir sistem düşünülmediğini ilköğretim okulları için hazırlanan sözlüklerde eş güdüm olmadığını, sözlüklerin öğrencilerin ihtiyacını karşılayabilecek içerik ve biçimde olmadığını belirtmiştir.

Şen (2007: 62), 100 Temel Eser Listesi'nde yer alan kitaplarda "adil olma, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, duyarlılık, dayanışma, dürüstlük, estetik, hoşgörü, özgürlük, sevgi, saygı, sorumluluk, yardımseverlik, vatanseverlik, temizlik, sağlıklı olmaya önem verme" değerlerini tespit etmek ve Türkçe dersinde değer öğretiminin nasıl olması gerektiğini ortaya koymak amacıyla yaptığı çalışmada yansız seçtiği 58 eserde işlenen değerleri fişlemiştir. Verilerin analizinden 100 Temel Eser Listesi'ndeki kitaplarda sevgi değerinin ilk sırada yer aldığı; bunu duyarlılık, yardımseverlik, saygı, sorumluluk değerlerinin takip ettiği; sağlıklı olmaya önem verme, barış, özgürlük, bilimsellik değerlerinin çok az yer aldığı; bağımsızlık değerine ise hiç yer verilmediği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Birkan Baydan (2008: 2), "(1) karşıt grupların veya birbiriyle rekabet halindeki ideolojilerin kültürel planlama mücadelelerinde çevirinin oynadığı role örnek olarak bir vakayı aydınlatmak ve (2) çevirinin görünürlüğü konusuna başka bir perspektiften yaklaşmak" amacıyla yaptığı çalışmada 100 Temel Eser Listesi'nde yer alan çeviri eserlerin belirli bir denetim mekanizması ve telif problemi bulunmadığından bir ideoloji malzemesi haline getirildiğini belirtmektedir. Bu durumun 2006 yılı Haziran ayında yayımlanan ulusal bir gazetede gündeme taşındığının ifade edildiği çalışmada, 100 Temel Eser'deki ideolojik çevirilerin Türkiye'deki iki farklı görüşü ortaya koyduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Önce (2008), 100 Temel Eser'i çocuk edebiyatının temel ilkeleri yönünden incelemek amacıyla yaptığı çalışmada rastgele seçtiği 20 eserin içinden sadece 5'inin çocuk edebiyatının temel ilkelerine uygun olduğunu tespit etmiştir. Çalışmada, çocuk edebiyatının temel ilkeleri olan tema, konu, dil ve anlatım, kahramanlar, ileti, çevre, eğitsel ilkeler yönünden tek tek yorumlanan 20 eserden 15'inin belirtilen ilkeler dikkate alındığında, çocuklara tavsiye

edilebilecek nitelikte olmadığı belirtilmektedir. Araştırmacı 100 Temel Eser Listesi'nin hazırlanmasında gözlenen yanlışları da sıraladığı çalışmasında, hazırlanan listenin en kısa sürede uygulamadan kaldırılması gerektiğini ifade etmektedir.

İnan Kılıç (2009), yaptığı çalışmada 373 öğrenciye uyguladığı anket verilerine göre belirlediği 100 Temel Eser Listesi'nde bulunan 10 kitabı dini ve ahlaki değerler açısından incelemiş, eserlerde olumlu değerlerin yanında olumsuz ahlaki durumların da yer aldığı ve eserlerin çoğunda yer alan dini ve ahlaki değerlerin çocuklar için yeterli olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Araştırmacı, çalışmasında incelediği eserlerin en çok okunan 10 kitap olduğunu belirtmekte; hemen hepsinde doğrudan ya da dolaylı olarak ahlaki değerlere yer verildiğini tespit ettiği eserlerde açık sözlülük, adalet, affedici olmak, alçakgönüllülük, cesaret, cömertlik, çalışkanlık, diğerkâmlık, doğruluk, dostluk, fedakârlık, izzet, öğüt, sabır, sadakat, saygılı olmak, sevgi, sorumluluk sahibi olmak, şefkat, tok gözlülük, ümit var olmak ve yardımseverlik olumlu ahlaki değerlerin yanında aldatmak, başkalarının sırtından geçinmek, başkalarına özenmek, bencillik, cimrilik, dalkavukluk, dedikodu, dış görünüşe göre değerlendirme, gösteriş yapmak, hırsızlık, kıskançlık, kibir, korkaklık, tamahkârlık gibi olumsuz ahlaki değerlere de yer verildiğini ifade etmektedir. Buna göre, çocukların kendisiyle özdeşim kuracağı, kendisine örnek alabileceği kahramanların olumsuz ahlaki değerler içeren davranışlar sergilemesi ve eserlerde çocuklara kötü örnek olabilecek argo ifadeler kullanılması uygunsuz bir durum olarak değerlendirilmektedir.

Tozoğlu (2009), 100 Temel Eser Listesi'nde yer alan romanlarda kullanılan atasözleri ve deyimlerin tespit edilmesi amacıyla yaptığı çalışmada, 9 eser incelemiş ve incelenen romanlarda deyimlerin sıkça kullanılmasına rağmen atasözlerinden çok az yararlandığını tespit etmiştir. Çalışmanın birinci bölümünde incelenen eserlerde tespit edilen deyim ve atasözleri yer almakta; ikinci bölümünde tespit edilen deyim ve atasözleri anlam ve yapı bakımından sınıflandırılmaktadır. Üçüncü bölümde ise incelenen romanlarda yer alan deyim ve atasözleri ile ilgili bulgular ve yorumlara yer verilmektedir. Çalışmada elde edilen bulgulara göre incelenen eserlerde toplam 2190 farklı deyim ile 23 farklı atasözü yer almaktadır. Tozoğlu, TDK'nin elektronik sözlüğünde 11.209 deyim 2.396 atasözü bulunduğunu belirtmekte, incelenen eserleri okuyan öğrencilerin deyimlerin beşte birini, atasözlerinin ise sadece yüzde

birini öğrenebileceğini ifade etmektedir. Çalışma, 100 Temel Eser Listesi'nde yer alan romanlarda atasözlerinden yeterince yararlanılmadığını net bir biçimde ortaya koymaktadır.

Akçay'ın (2009) yaptığı çalışmanın amacı 100 Temel Eser'in kelime kazanımı açısından değerlendirilmesidir. Bu amaçla rastgele seçilen altıncı sınıflardan ikisi deney ikisi de kontrol grubunu oluşturmuş, ön test- son test kontrol gruplu deneysel desen modeli kullanılmıştır. Yapılan çalışmada 100 Temel Eser Listesi'nden beş eser rastgele seçilmiş, bu eserlerin içinden uygulamayı yapan öğretmenlerin görüşleri doğrultusunda yüz elli kelime ve kelime grubu tespit edilmiş ve bunlar çeşitli test teknikleriyle öğrencilere sorulmuştur. On aylık uygulama sürecinde ulaşılan verilerin analizinde 100 Temel Eser'in okuma becerisi kazanımının geliştirilmesinde etkili olduğu; öğrencilerin sözlük kullanma alışkanlığının olmadığı, öğrencilerde serbest okuma alışkanlığının geliştirilmesi gerektiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Yıldız (2009), ilköğretim öğrencilerinin çocuk kitaplarına ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla yaptığı çalışmada, 4 ve 5. sınıf öğrencilerinin çocuk kitaplarının boyutunu, sayfa yapısını ve cümle yapısını olumlu buldukları; kitapları kapak, cilt, kâğıt, resim, yazı ve baskı kalitesi özellikleri açısından olumlu bulmadıkları sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca, aynı öğrencilerin kitapların konu, ana fikir, kurgu, ileti, dil ve anlatım özelliklerini olumlu buldukları; konuların yaşamla ilgili olması, şiddet içerikli konu ve argoya, bilinmeyen kelime, deyim ve atasözlerine yer verilmesi, kahramanların gerçek hayattan olması, kurgulanan olaylar arasında gereksiz ayrıntılara yer verilmesi gibi unsurları fazla olumlu bulmadıklarını tespit etmiştir.

Yıldız, 4 ve 5. sınıflara devam etmekte olan toplam 923 öğrenciyle yaptığı çalışmasında genel olarak öğrencilerin sıkıcı, Şiddet içeren, aşırı üzücü, kötü, basit ve gerçekçi olmayan temaları içeren; abartılı ifadelerin yer aldığı, çocuk seviyesine uymayan, gereksiz detaylara giren türde; argo sözlerin yer aldığı, yazım ve noktalama yanlışları bulunan, anlamı bilinmeyen ve yabancı kelimelerin yer aldığı, anlatımın kötü olduğu; çocuk karakterleri iyi yansıtılmayan ve kahramanları iyi tanıtılmayan, karakter isimleri yabancı olan, kötü karakterleri bulunan; resimlere yeterince yer vermeyen, resim kalitesi iyi olmayan, siyah beyaz resimleri bulunan ve resimleri konuyla ilişkili olmayan; cilt baskısı ve kâğıdı kalitesiz, silik baskılı ve okumaya elverişsiz yazıları olan kitapları beğenmedikleri sonucuna ulaşmaktadır.

Baş (2010a)'ın 100 Temel Eser Listesi'nde yer alan kitapların ana tema ve alt temalarını incelemek amacıyla yaptığı çalışmada, listede bulunan 84 kitabın tarandığı, ulaşılan bulguların ve 100 Temel Eser'e yönelik eleştirilerin değerlendirmeye alındığı ve önerilere yer verildiği görülmektedir. Araştırmacı çalışmasında İlköğretim Türkçe dersi öğretim programının 6-8. sınıflarına yönelik ana ve alt temaları dikkate almış, bunları İlköğretim 100 Temel Eser içerisinde belirlenen kitaplarda aramış ve tespit etmiştir. Toplanan verilerden hareketle öğrencilere eser tavsiye ederken seviyelendirme yapılması ve listedeki seçme eserlerin ne şekilde sınırlandırılacağı belirtilmesi gerektiği; yabancı eserlerdeki bazı alt temalar çeviri hacimlerinden dolayı kitaplardan çıkarıldığından bu eserlerin çevirilerinin ve çevirmenlerinin sınırlandırılmasının uygun olacağı; 100 Temel Eser'in alt tema açısından zengin bir birikime sahip olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Sivrikaya (2010), 100 Temel Eser Listesi'nde yer alan küresel değerleri incelemek amacıyla yaptığı çalışmada, rastgele seçilen 40 kitapta işlenen değerleri fişlemiştir. Çalışmanın bulguları nitel açıdan sınıflandırılarak nicel olarak analiz edilmiştir. Elde edilen bulguların analizinden 100 Temel Eser Listesi'ndeki kitaplarda demokrasi değerinin işlenme sıklığı bakımından ilk sırada yer aldığı; bunu etik, bireysel gelişim, hürriyet, empati, bilgi, toplam kalite, ve verimlilik değerlerinin izlediği; en az işlenen değer çağdaşlaşma olduğu; Avrupa Birliği değerinin yer almadığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Arıcan (2010), 100 Temel Eser uygulamasının öğrencilerin okuma alışkanlığı üzerindeki etkilerini incelemek ve uygulamanın olumsuzluklarını ortaya koymak amacıyla yaptığı çalışmada, 141 öğretmene anket soruları yönelmiş ve anket yoluyla elde edilen bulgulardan yola çıkarak, uygulamanın okuma alışkanlığı edinmek açısından başarılı olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Öğretmenler, 100 Temel Eser Uygulamasının nedenlerini MEB'in öğretim programında okuma alışkanlığını yerleştirmeyi amaçlaması, öğrencilerin hangi kitabı okuyacağını bilmemesi ve okuma alışkanlığına sahip olmaması, ailelerin kitap seçimi konusunda bilgili olmaması, öğretmenlerin öğrencilere kitap tavsiye etme hususunda yetersiz kalması şeklinde belirtmektedir. Araştırmada elde edilen bulgulara göre, 100 Temel Eser öğrencilerin kitap okuma alışkanlığını orta seviyede geliştirdiği ifade edilmektedir. Öğretmenler, öğrencilerin okudukları eserleri okuma, anlama ve irdeleme konusunda genel olarak başarılı bulmaktadır. 100 Temel Eser uygulamasının zorunluluk olarak görülmesinin okuma alışkanlığı kazandırmada olumsuz sonuçlar doğurabileceği uyarısında bulunan

öğretmenler, buna karşılık 100 Temel Eser'i genel olarak olumlu bulmakta ancak uygulamanın büyük eksiklerinin bulunduğunu da dile getirmektedir.

1.6. Sınırlılıklar

Araştırma kapsam açısından MEB tarafından tavsiye edilen 100 temel eserdeki engellilik bağlamında sınırlılığı ile sınırlıdır. Bu kitaplarda ortaya çıkan engellilik kavramını temsil eden kavramlar değerlendirilmiş ve sınıflandırılmıştır. 2005-2017 yılları arasında Milli Eğitim Bakanlığı'nın güncellemiş olduğu 100 temel eser listesi ile sınırlıdır. Yabancı eserlerde kullanılan çeviri kitaplar ile sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

Bozukluk (Impairment): Anatomik, fiziksel, psikolojik yapı ve fonksiyonların anormallik veya kaybı olarak tanımlanmıştır.

Özürlülük (Disability): Bozukluk sonucu bir aktiviteyi gerçekleştirmede ya da normal kabul edilen hareketlerini yerine getirmede kısıtlanma veya yetenek eksikliğidir.

Engellilik (Handicap): Bir özür ya da bozukluk sonucu yaş, cinsiyet ve sosyal ve kültürel etkenlere bağlı olarak değişen, bireylerin normal yaşamını sürdürememesidir.

Engelli (handicapped): Kişiyi kendi işini (mesleğini) yapamaz duruma getiren sakatlık.

100 Temel Eser (ilköğretim için)

Milli Eğitim Bakanlığı'nca 04.08.2005 tarih ve B.0.08._GM.0.08.04.01/360/8081 sayılı genelge (Genelge Nu: 2005/70) gereğince; bütün okul çeşitlerinde okulda, öğrencilerin kitap okuma alışkanlığı kazanması amacıyla, çocukluk ve ilk gençlik dönemi edebiyatı üzerine uzman kişilerin yaptığı araştırmalar sonucu belirlenmiş, öğrencilerin sosyal ve kültürel etkinliklerde faydalanmaları, boş zamanlarını değerlendirmek üzere öncelikle başvurabilecekleri kaynak eserler olarak tavsiye edilen, özellikle 5-8. sınıflar için Türk ve dünya edebiyatının değişik türlerinden oluşturulan 100 eserlik listedir.

Sakatlık (impairment): İnsanda bulunabilen bedensel ya da düşünsel kaynaklı her türlü eksiklikler ve bozukluklar. (Öztek, 1998)

İş göremezlik (disability, disablement, incapacity): Kişide bulunan sakatlığın bireyin bedensel ya da düşünsel işlevlerini yeterli ve gereğinde sürdürebilmesini engellediği durum (Öztek, 1998).

Engellilik

Yaşa, cinsiyete, sosyal ve kültürel etkenlere bağlı olarak, özürülük ve sakatlık sonucu oluşan, o birey için normal olan bir işlevin yerine getirilememesi, tamamlanamaması ya da eksik kalmasıdır (Öztek, 1998).

Sürekli iş göremezlik (permanent disability, permanent disablement, permanent total disability): Körlük, cücelik, kamburluk, zekâ geriliği gibi bireylerin yaşamları süresince olumlu yönde bir değişme göstermeyecek nitelikteki sakatlık. (Öztek, 1998)

Tam iş göremezlik (total disability, totaly disablement, full disability): Bir kişinin mesleği gereği yapması gereken işleri tümüyle engelleyen sakatlık. Bireyin bedensel ya da düşünsel yeteneklerini (iş görürlüğünü) tüm olarak ortadan kaldıran durum. (Öztek, 1998)

Süresiz Sakatlık (temporary disablement): Kol ve bacak kırığı, diş ağrısı, ayak incinmesi, üzüntü gibi geçici bir süre iş göremezliğe neden olan sakatlık. (Öztek, 1998)

Tam sakatlık (invalidity): Bireyi giyinme, yemek yeme gibi günlük ve alışılmış işleri yapamaz duruma getiren sakatlık. (Öztek, 1998)

KISALTMALAR**MEB:** Milli Eğitim Bakanlığı**WHO:** Dünya Sağlık Örgütü**ILO:** Uluslararası Çalışma Örgütü**TDK:** Türk Dil Kurumu**DİE:** Devlet İstatistik Enstitüsü

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

Toplumlar, geleceğini emanet edeceği bireylerinin çağın gerekleriyle donanması için plan ve programlar yaparlar. Çünkü sistematize edilmeyen bir gelecek toplumların çöküşüne neden olabilir. Her millet birikimlerini rastgele değil belli bir sistem çerçevesinde aktarmayı planlarlar. Bu sistem, eğitimidir. Eğitimin öngördüğü amaçlar ve hedefler için birçok nitelikli araç kullanılabilir. Edebiyat yıllardan beri bu araçlar içinde en çok ön plana çıkan olmuştur.

Edebiyat, bireyin hoş vakit geçirmesini sağlarken bireyde duyuş, düşünüş ve davranış değişiklikleri oluşturur. Edebiyatla sunulan tarihi, sosyal, kültürel, dini, ekonomik, ahlaki mesaj veya mesajlar bireyin ruhunun şekillenmesinde rehber olur. Çünkü edebiyat insanın duyuş, düşünüş ve kavrayış gücünü artırıcı örnekler sunar (Konar, 2005:208). Eğitimin “Çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine yardım etme” (TDK, 2005:606) süreci olduğu düşünülürse edebiyatın bu amaca hizmet eden çok önemli materyaller sunduğu gerçeği gün yüzüne çıkar. Böylelikle “Edebiyat dünyayı daha derin algılamada çocuğun zihin gelişimi kadar düşünce gelişimini de etkiler” (Şirin, 2002:19). Sever’ e (2003: 5) göre edebiyat, “sanatçının yaşamı anlamasına yönelik bir çaba; yaşanılanları, yaşanacakları sözcüklerle var etmeye dönük estetik bir eylemdir”. Kavcar (1982: 5) ise edebiyatı çağlar boyunca insanoğlunun duyduğu, düşündüğü ve yaptığı her şeyi en zengin ve en etkili biçimde ortaya koyan bir sanat, olarak tanımlar. Kavcar (1982: 5), “tek bir roman okumak bile, b iz insanların karakter yapısı, sosyal durumu, duyuş ve düşünce bakımından ne kadar farklı olduklarını göstermeye yeter” diyerek edebî eserlerin okurları üzerindeki etkisinden söz etmiştir. “Edebiyat; malzemesi dile dayanan, insanların duyuş, düşünce ve hayallerini dile getiren edebî ve estetik değeri olan, bayağılık ve çirkinliği kabul etmeyen sözlü ve yazılı verimlerin tamamıdır” (Yalçın ve Aytaş: 2008: 17).

2.1. Çocuk ve Çocuk Edebiyatı

Çocuk ve edebiyatı ile ilgili kaynaklarda çocuk ve edebiyat kavramı birbirinden farklı tanımlarla ifade edilmeye çalışılsa da tüm fikirlerin bulunduğu ortak tanım şöyle ifade edilebilir: “iki yasından ergenlik çağına kadar büyüme dönemi içinde bulunan insan” (Yalçın ve Aytaş, 2008: 13; Oğuzkan, 1981: 40; Şahin, 2010: 3; Kıbrıs, 2010: 11; Gürel, Temizyürek, Şahbaz, 2007: 1).

Demirel (2010: 1) ise ortak tanımdan biraz daha ayrıntılı olarak çocuk kavramını şöyle tanımlamıştır:

“ Doğduğu andan itibaren kendisine has bir karaktere, davranışa, duyguya, zekâyâ ve görünümüne sahip olan, içinde bulunduğu her bir yasa göre ayrı ayrı fiziksel, ruhsal ve zihinsel özellikler gösteren ve bu özellikleri henüz tam olarak yerli yerine oturmamış olan, bütün bunların yanında yaratıcı özelliği en yaygın ve en renkli süreci kapsayan, kendine özgü ilgi ve ihtiyaçları olan ve yine kendine özgü yeteneklerle donatılmış insan yavrusudur.”

Çocuk edebiyatı kavramı ise çok tartışılan ve üzerine tam bir görüş birliği kurulamayan konulardan biridir. Bu durumda literatürde birçok çocuk edebiyatı tanımı yapılmıştır. Yalçın ve Aytaş’a (2008: 17) göre çocuk edebiyatı, çocukların büyüme ve gelişmelerine; hayallerine, duygularına, düşüncelerine, yeteneklerine ve zevklerine hitap eden, eğitirken eğlenmelerine katkıda bulunan sözlü ve yazılı verilerin tamamıdır.

Ayrıca Yalçın ve Aytaş, çocuk edebiyatı vasıtasıyla çocuklarda hem alıcı hem de ifade edici dilin gelişeceğini, böylece de çocukların kelime hazinelerinin artacağını belirtirler. Sever (2003: 9) çocuk edebiyatını, “Erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır.” şeklinde tanımlamıştır. Oğuzkan’a (2010: 3) göre çocuk edebiyatı deyimi, çocukluk çağında bulunan kimselerin hayal, duygu ve düşüncelerine yönelik sözlü ve yazılı bütün eserleri kapsar.

Demirel (2010: 45), çocuk edebiyatını , “ana malzemesi dil olan ve bu dil aracılığıyla çocuğun gelişim özelliklerini dikkate alarak onların hayal dünyalarına hitap eden, onları sıradanlıktan ve çirkinlikten uzak tutan, onun anlama, kavrama ve yorumlama yeteneklerine katkıda bulunan, bir başka ifadeyle ona bu imkânları sağlayan, onu bir eğitirken aynı zamanda eğlendiren, hoşça vakit geçirten yazılı ve sözlü eserlerin tümüne verilen ad” şeklinde tanımlanacağını belirtmiştir. Şirin (2007: 42) ise çocuk edebiyatını, “Temel kaynağı çocuk ve çocukluk olan; çocuğun algı, ilgi, dikkat, duygu, düşünce ve hayâl dünyasına uygun; çocuk bakışını ve çocuk gerçekliğini yansıtan; ölçüde, dilde, düşüncede ve tiplerde çocuğa göre içeriği yalın biçimde ve içtenlikle gerçekleştiren; çocuğa okuma alışkanlığı kazandırması yanında edebiyat, sanat ve estetik yönden gelişmesine katkı sağlayan, çocuğu duyarlı biçimde yetişkinliğe hazırlayan bir geçiş dönemi edebiyatı.” olarak tanımlamıştır.

Yapılan tanımlardan anlaşılacağı üzere çocuk edebiyatı, çocukların fiziksel, ruhsal, duygusal ve toplumsal yönden gelişmelerine katkı sağlayan, onların dil gelişimleri ve eleştirel düşünebilme kapasiteleri artıran, onları eğlendirirken aynı zamanda eğiten yazılı ve sözlü eserlerin bütününe verilen addır.

Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Özellikler

Sever çocuk kitaplarının eğitsel açıdan birtakım özellikler taşıması gerektiğini ifade eder. Çocuk kitapları eğitim programlarını destekleyici, yaşamın gerçekleriyle ilintili, duyu, düşünce ve hayal gücünü geliştirici, bilgi ve kültür evrenini genişletici, içinde yaşanılan dünyayı gerçekçi bir şekilde tanıtıcı, şiddetten uzaklaştırıcı, estetik ve edebî zevk kazandırıcı, eleştirel düşünmeye katkı sağlayıcı, yaratıcılık ve araştırmacılık yetilerini geliştirici, siyasi ve dogmatik dayatmalardan arındırıcı işlevlere sahip olmalıdır (Sever, 1995: 14, 15).

Yalçın ve Aytaş ise çocuk kitaplarının hazırlanmasında göz önünde bulundurulması gereken eğitim ilkeleri başlığıyla çocuk kitaplarının okullardaki programları destekleyici, hayatın gerçekleriyle uyumlu, hayal gücünü geliştirici, içinde yaşanılan dünyayı sevdireci, yaratıcılığı ve girişimcilik ruhunu geliştirici, kişilik gelişimlerini destekleyici olması gerektiğini ifade ederler (Yalçın ve Aytaş, 2003: 50, 52). Söz konusu ölçütler, çocuk kitaplarında yer alan eğitici iletilerin edebî bir üslup içerisinde çocuğun biyopsiko-sosyal yapısını destekleyici tarzda verilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Kitaplar aracılığıyla çocuklar, sosyal davranış örneklerini öğrenerek toplum içinde uygun davranışlar sergilerler (Kılıç, 2009: 42). Çünkü “Çeşidi ne olursa olsun çocuk edebiyatı ürünleri, işledikleri konular, anlatım teknikleri ve kişi kadrosu açısından çocukların renkli ve masum dünyasını olumlu yönde geliştirmeye, onlara birtakım değerleri ve doğru davranış kalıplarını kazandırmaya yöneliktir” (Arseven, 2005: 51).

Sever çocuğa görelilik ilkesine uygun olarak yazılmış nitelikli çocuk kitaplarının kavramsal gelişimi destekleyeceğini, duyu algılarını geliştireceğini, dört temel dil becerisini geliştireceğini, dil bilinci ve duyarlılığı kazanılmasına yardımcı olacağını, bilişsel süreçleri aktif hâle getireceğini, hayal gücünü geliştireceğini, kişisel gelişimine katkı sağlayacağını, toplumsal kuralları öğrenmesine yardımcı olacağını, farklı kültürleri tanımaya fırsat oluşturacağını, problem çözme becerilerini geliştireceğini ifade eder (Sever, 2003: 61, 62). Ancak çocuklara bazı değerleri kazandırmak demek onları dikte edici bir tavırla ideolojilerin dünyasına hapsetmek demek değildir. “Edebiyat eseri, bir görüşün haklılığını bağırır. Belli

şemaların etrafında büyük şeyler söylemek, edebiyat dışı bir şeydir. Parti edebiyatıdır” (Şirin, 1998: 88, 89). Bu edebiyat anlayışı “çocuğun gerçeklerinden uzak, çocuğun yanında değil, her zaman onun üzerindedir; ona doğruları gösteren, çocukken ve yetişkin olduğunda nasıl davranması gerektiğini ona belletmeye çalışan bir otoritedir” (Dilidüzgün, 2003: 75).

Çocuk kitapları çocuklara, etkin ve ilginç örneklerle, gördüklerine, duyduklarına körü körüne inanmak yerine araştırma, gözlemlenme, sorgulama, başka bir deyişle yaşamı zihin süzgecinden geçirme eğitimi de verir. Burada yazarın sorumluluğunun altını, kalın çizgilerle bir kez daha çizmekte yarar var. Çocuk, kitaplar yoluyla, çok önemli bir eğitsel öğeden yararlanır. İnsanoğlunun pek çok konuda bugünkü düzeye gelmesinde, düşünme yetisinin payı büyüktür (Dayıoğlu, 2000: 531-532).

Çocuk duyarlılığını yakalamış, nitelikle çocuk kitapları, çocuklar için bilişsel, duyuşsal ve devinişsel içerikli davranışlar edinebilecekleri kültürel bir çevre yaratır (Yener, 2007: 149). Bu bağlamda kitaplar, çocukların bilgi düzeyini arttırıcı, duygusal yönden doyuma ulaştıracak şekilde onları eğitsel niteliklerle donatır (Kocabaş, 1999: 9). Çocukluk çağında edebiyatla kurulan ilişki, çocuğun ileriki yaşamına yön veren bakış zenginliğini, düşünme ve görme olanaklarını sağlaması bakımından son derece gereklidir (Çokum, 1987: 316). Bakış zenginliği, düşünme ve görme olanakları tüm çocuklar için geçerli olsa da çocuklar çok erken yaşlarda kendi aralarındaki farklılıkları çok erken yaşlarda fark ederler.

Bir yaşından itibaren kendi yaşantıları ve sosyal çevresinin de etkisiyle farklılıkları fark eden ve bilişsel gelişim düzeyine uygun olarak öncelikle dış görünüşten kaynaklanan farklılıklara dayanan ayrımcı davranışlar göstermeye başlayan çocuklar, bir süre sonra bazı farklılıkları güç ve imtiyazla ilişkilendirirler. Bazı farklılıkların insanların daha az saygı görmelerine neden olduğunu fark ederler ve bu farklılıkların iyi ya da kötü olduğuna dair yargılara da varırlar. Her ne kadar çocuk edebiyatı eserlerinin böyle sorumluluk taşınması gerekmiyorsa da, engelli karakter içeren çocuk edebiyatı eserleri farklılıkları saygıyla benimsemek yönünde katkı yapabilecek eserlerdir. Çocuk edebiyatı eserlerinin farklılıkları içeren destekleyici ve olumsuz tutumlarına değinmeden önce engelli kavramının detaylarından bahsetmek gereklidir.

Engelliliğin Tarihi

Engellilik kavramının, engelliliğin tarihi insanoğlunun var oluşuyla hemen hemen eş değerdir. İnsanlığın ilk dönemlerinden bu zamana kadar toplumların engelli bireylere karşı davranış ve tutumları engellilere yönelik sağlık ve eğitim hizmetlerini etkilemiştir. Dönem dönem toplumların engelliliğe davranış biçimleri farklılık göstermiştir. Teknolojinin bilimin ilerlemesiyle engellilere yönelik olumlu gelişmelerin yaşandığı görülmektedir. Çok tanrılı dine dayalı dönemlerde engelli bireyler tanrının bir ceza verme şekli olarak algılandığı için engellilere yardım etmek bir yana bireyler ya yalnızlığa ya da ölüme terk edilirdi. İlerleyen dönemlerde engelliler yalnızlığa veya ölmeye terk edilmenin yerine daha ağır işlerde çalıştırılmıştır.(Hayvanlar yerine koşulma, su ve taş taşıma, dilencilik ve fuhuş yaptırma vs.) .

Tek tanrılı büyük dinlerin ortaya çıkmasına kadar geçen çok uzun bir dönemde normal insanlardan farklı doğan bebekler veya normal gelişim göstermeyen çocuklar ya öldürülmüş ya da kaderine terk edilmiştir. O dönemde özürülülerin tanrılar tarafından lanetlenen ya da cezalandırılan kişiler olduğuna inanmışlardır. Hıristiyanlık ve Müslümanlık gibi büyük dinlerin ortaya çıkması ve yayılması ile birlikte farklı özellikler taşıyan, engelli bireylere acınarak yaklaşmış ve bu bireyler korumaya alınmıştır. Bu yaklaşımın arkasında daha çok sevap kazanmak veya günah işlememek duygusu yatmaktadır (Güven 2003: 58). Daha sonra özellikle yerel yönetimler aracılığı ile devletler özürülülerin korunmasını üstlenmişlerdir. Tarihimizde dezavantajlı gruplara yönelik her zaman olumlu bir tutum ve davranış sergilenmiştir.

Osmanlı Devleti döneminde özürülülerin yaşlılar evinde koruma altına alındığı ya da bazılarının yeteneklerine uygun işlerde çalıştırıldıkları dikkati çekmektedir. Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte özürülülük alanında uluslararası gelişmelere paralel çalışmalar başlamış Mustafa Kemal Atatürk tarafından çocuk hakları bağlamında özürülü çocukları da kapsayan ilk belge olan “1924 Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi’nin imzalanması, bu dönemin ilk adımı olmuştur (Stratejik Plan 2007: 29). 1930 tarihli 1580 sayılı eski Belediye Kanunu, eski 3360 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu, 854 sayılı Deniz İş Kanunu, eski 1475 sayılı İş Kanunu, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu, 2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ve 16 Mart 1987 tarihli sakatların İstihdamı Hakkında Tüzük özürülülük ve özürülüler konusunda öncelikli mevzuat olarak karşımıza çıkmıştır (Stratejik Plan 2007: 31). Başta İnsan Hakları Evrensel

Bildirgesi olmak üzere birçok belgede, özürllülüğe temelde bir insan hakları sorunu olarak yaklaşlmıştır.

Ülkemize baktığımızda fiilen ağır işlerde çalıştırılması da toplumun bir bireyi olarak kabul edilmediklerini toplumdaki ayrı bir şekilde yaşam mücadelesi içinde olduklarını söyleyebiliriz. Toplu taşıma araçları, kaldırımlar, kamu binaları, hastaneler, okullar vs. engelli bireylerin topluma katılmasını, dünyayı tanınmasını engellemektedir. Doğal olarak engellerle dolu fiziksel çevre engelli bireylerin çalışma ortamına da katılmalarını engellemektedir. Engellerle donatılmış ülkemizde; okuryazar olmayan, eğitim seviyesi düşük, okuyamadığı için çalışmayan, sosyal güvencesi olmayan ve yoksul bir engelli profili görülmektedir.

Anayasamız ve buna bağlı çıkarılan yasalarımız da evrensel ilkeler doğrultusunda devleti özürllülerin sorunlarına ilişkin yükümlü kılmıştır. 1961 Anayasası'nda özürllülerin üretken hale getirilmesi ve özel eğitime ilişkin maddeler açıkça yer alırken, İlköğretim ve Eğitim Kanunu'na özel eğitimle ilgili hükümler kurulmuş ve yasaya dayanılarak ilk defa "Özel Eğitim Yönetmeliği" çıkarılmıştır (Gökmen 2007: 7). Dünyada olduğu gibi ülkemizde de özürllüğe yönelik gelişmeler 1980 yılından itibaren hız kazanmıştır. Bu süreç içerisinde özellikle özel eğitim ve özürllülerin istihdamını sağlamaya yönelik, kota yöntemi ile ilgili düzenlemelere gidilmiştir. Birleşmiş Milletler'in 1981 yılını "Uluslararası Özürllüler Yılı" olarak ilan etmesi ve 1983 yılından başlamak üzere izleyen yılı "Dünya Özürllüler 10 Yılı" olarak kabul etmesi, bu anlamda Türkiye'de de bazı çalışmaların yapılmasının hazırlayıcısı olmuştur (Gökmen 2007: 8). 1981 yılında Birleşmiş Milletler'in önerileri dikkate alınarak, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı bünyesinde Özürllüğe Yönelik Hizmetlerin Koordinasyonu ve izlenmesini sağlamak amacıyla Sakatları Koruma Milli Koordinasyon Kurulu oluşturulmuştur (Stratejik Plan 2007: 30). 1982 Anayasası'nda "Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetmeksizin kanun önünde eşittir (Madde 10) hükmü yer almaktadır (Gökmen 2007: 7). 1982'de yürürlüğe konulan Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında da özürllü kişilerin hakları güvence altına alınmıştır. 3 Aralık 1996 tarihli ve 4216 sayılı Yetki Kanununa dayalı olarak 25 Mart 1997 tarihli ve 571 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Sakatları Koruma Milli Koordinasyon Kurulu kapatılarak Barbakanlığa bağlı Özürllüler İdaresi Başkanlığı kurulmuştur. Özürllüler için Dünya Eylem Planının tavsiye ettiği faaliyetlerin hükümetlerce uygulanmasını ve tüm dünyada özürllülerle ilgili gelişmeleri sağlamak amacıyla 1983- 1992 yılları arası "Birleşmiş Milletler Özürllüler On yılı" ilan edilmiştir. On yıllık periyotta her yılın 10-16 Mayıs tarihleri arasında "Sakatlar Haftası" etkinlikleri çerçevesinde kamuoyunun dikkati özürllülük ve özürllüler üzerine çekilmiştir.

1992'de “Birleşmiş Milletler Özürlüler On yılının kapanış toplantısında her yıl 3 Aralık gününün Özürlüler Günü olarak kutlanması kararlaştırılmıştır. Bugün başka ülkelerden ayrı şekilde ülkemizde hem 3 Aralık Dünya Özürlüler Günü, hem de 10-16 Mayıs Sakatlar Haftası düzenli olarak kutlanmaya devam edilmektedir (Saraoğlu 2008: 3).

Türkiye’de engelli bireylere yönelik politikaların temelini Cumhuriyet Dönemi’ne dayandırabiliriz. Bu bağlamda Cenevre Sözleşmesi’nin çocuk hakları kapsamındaki engelli çocuklardan bahsetmiş olması buna örnektir. Sözleşmeye göre engelli çocukların kendi hayatını kendilerinin kazanması yeteneklerinin geliştirilmesi, her çeşit sömürüye karşı korunma ve bu çerçevede eğitilmesi önemle belirtilmiştir. Bunda temel sebep toplumların tümel olarak sağlıklı ve bilinçli nesiller sayesinde kimseye bağımlı kalmadan gelişmesini ve ilerlemesini sağlamaktır. (I. Özürlüler Şurası, 1999). 1950’li yıllarda özel eğitime önem verilmeye başlanması, bu konunun Milli Eğitim Müfredatına alınması, engellilerin örgütlenmesi açısından bir ilk olan ,Altı Nokta Körler Derneği’nin kurulması bu yılların önemli gelişmeleridir. 1960’lı yıllar, engellilerin toplumsal konumları bağlamında gelişmelerin yaşandığı yıllardır. 1961 Anayasası özürlülerin üretkenliğinin artırılması mevzusunu gündem yapmışken, yasaya dayanılarak ilk kez özel eğitim yönetmeliği çıkarılmıştır. 1965’te Ankara Üniversitesi bünyesinde ,Özel Eğitim Bölümü’ kurulmuştur.1970’li yıllarda özürlülerin iş hayatına entegre olmaları ve mesleki donanımlarının artırılmasına yönelik politikalar ortaya konmuştur. 1980’li yıllarda özürlülere ilişkin politikalar Anayasa’da yer almıştır. 1990’lı yıllarda özürlü bireylerin sorunlarına yönelik araştırmalar yapılarak bu alanda kurumsallaşmaya gidilmiş ve 1997 yılında Başbakanlığa bağlı olarak Özürlüler İdaresi Başkanlığı kurulmuştur. 1999’da I. Özürlüler Şurası, 2005’te II. Özürlüler Şurası gerçekleştirilmiştir. Bu şurular özürlülere yönelik yeni kanunların, yasaların, yönetmeliklerin yayınlanmasında noktasında mihenk taşları olmuştur. Bu çerçevede özürlülere yönelik daha ciddi politikalar üretilmeye çalışılmıştır. 2000’den itibaren Türkiye’de engelli bireylere ilişkin olarak geliştirilen politikalar, engelli bireylerin sosyal ve kültürel hayattaki görünürlükleri konusunda mevcut fiziksel çevrenin yetersiz altyapısı ve bu bağlamda iş ve işlemlerin sürdürülebilirliğini sağlayacak kurumlaşmayı orta ve uzun vadede gidermek niyeti taşıyan, engellilerin sosyal haklarını bir insan hakkı ve eşitliğin temel prensibi olarak gören, sivil inisiyatifi, engelli dostu sosyal politikayı ve bu kapsamda engelli odaklı sosyal hizmetleri de dikkate alan bir nitelik arz etmektedir. Engelli bireylerin sorunları, değişen dünya ölçeğinde artık yalnızca engelliliğe fiziksel bakış açısı sunan medikal modelde değil, engelliliği toplumsal bir bakış açısı olarak değerlendiren ve insancıl bir tavra sahip sosyal modelde de gerçekleştirilme yönündedir. (Burcu, 2007:48).

Engelli bireylerin toplumla bütünleşmesinde en etken rollerden biri olan eğitim, en önemli haklardan biridir. Buna istinaden engellilerin ilgi ve yeteneklerine göre mesleğini seçme ve bu alanda eğitim ve tecrübe kazanma hakkı kısıtlanmamalıdır. Engellilerin yetenekleri doğrultusunda yapabilecekleri bir işte eğitilmesi, kişiye bu mesleğin kazandırılması, verimli kılınarak toplumun ekonomik ve sosyal refahının sağlanması amacıyla mesleki rehabilitasyon hizmetlerinden yararlanmasının sağlanması esas olduğu 13. Maddede ifade edilmiştir. 5378 sayılı kanunun en önemli maddelerinden biri de 14. maddedir. Sebebi ise engelli bireyler bağlamında diğer ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de istihdam en önemli sorundur. İstihdam politikasının belirlenmesi, engelli bireylerin işe alınması süreci ve bu süreçte yapılması gereken yasal işler ve işlemler, engellilere yönelik haksızlıkların önüne geçilmesi, bu bireylere mümkün olduğunca pozitif ayrımcılığın gözetilmesi, meslek edinim ve kazanım sürecinde korumalı işyerlerinde istihdam edilmesi gibi hususlarda bir takım kararlar 14. Madde ile sağlanmaya çalışılmıştır. Özürlüler Kanununun eğitim ve öğretim başlıklı 15. Maddesi ise engelli bireylerin eğitim hakkından bahsetmektedir. Her bireye istisnasız sağlanan eğitim olanakları ne surette olursa olsun aynı imkânların aynı şekilde engelli çocuk, genç ve yetişkinlere sahip oldukları özel durum ve farklılıkları dikkate alınarak diğer bireylerle aynı ortamda verilmesinin gerekliliği ifade edilmiştir. Bunda temel neden ise engelli bireylerin topluma tam katılımlarının sağlanması amaçlanmıştır. Eğitsel değerlendirmeyi konu edinen 16. Madde, engelli bireylerin eğitim dönemi boyunca program dâhilinde belirlenen ve ulaşılması planlanan kazanımlarının değerlendirilmesinin İl Milli Eğitim müdürlüğünün bünyesinde bulunan rehberlik araştırma merkezlerinde çalışan uzman kişiler ve engelli bireyin ailesinin de içinde yer aldığı bir kurul tarafından gerçekleştirilmesinin esas olduğu ve bu süreçte yapılan ve uygulanan planların değerlendirilmesinin de yapılması esas alınmıştır. 5378 sayılı kanunun 3. Bölümünde ise değiştirilen hükümler yer almaktadır. Bu maddeler genel çerçeveden baktığımızda engellilere yönelik bir pozitif ayrımcılık uygulamasını görebiliriz. Sosyal model yaklaşımının da etkisi ile engellilerin toplumla bütünleşmesi adına ayrımcılıkların gerekli olduğu düşünülmelidir. Kanununun 17. Maddesi'ne göz attığımızda, 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanununun 1. Maddesinde yer alan ,öğrenci etüt eğitim merkezleri', ibaresinden sonra ,özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri' ibaresinin eklendiğini görmekteyiz. Buradan yola çıkarak, aslında devletin engelli bireylere yönelik yaptığı eğitimle ilgili çalışmalarda yetersiz kaldığını ve bu yetersizliği özel kurumların açılmasını teşvik ederek aşmaya çalıştığını görmekteyiz.

Kaynaştırma Uygulamaları

Özel gereksinimli öğrencinin eğitim-öğretim kurumunda eğitsel uygulamalar değiştirilmeden eğitim almaları şeklinde ifade edilmektedir. Kaynaştırma uygulamaları 1970’li yıllarda Amerika Birleşik Devletleri’nde çıkarılan kaynaştırma yasası ile önce bu ülkede ve daha sonra farklı ülkelerde başlatılmış; yasa ile özel gereksinimli çocukların akranları ile birlikte eğitim görmesinin gerekliliği vurgulanmıştır (Sucuoğlu, 2004). Türkiye’de kaynaştırma eğitim uygulamalarının 1980 li yıllarda başlamıştır. Daha sonraki yıllarda kaynaştırma uygulamaları geliştirilmeye çalışılmıştır (Uysal, 1995). 1990’lı yıllar özel gereksinimli öğrencilere yönelik kaynaştırma alanındaki ilerlemelerin hızla devam ettiği senelerdir. Bu yıllarda hem milli eğitime çalışan personel sayısında hem de konuyla ilgili yayınlanan makale sayısında artışlar görülmektedir. 1990 yılında XIII. Milli Eğiti Şurasında özel gereksinimli öğrencilerin kaynaştırma uygulamalarına daha çok katılması ve buna yönelik gerekli önlemlerin alınması gerektiğiyle ilgili kararlar alınmıştır. Daha sonra 2000’li yıllara baktığımızda özel gereksinimli öğrencilerin kaynaştırma eğitimine dâhil edilmesiyle ilgili önemli unsurlardan biri 2000 yılında yürürlüğe giren ‘Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’dir.

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinde kaynaştırma eğitiminin tanımı açık olarak ifade edilmiştir. Sonraki yıllarda Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinde (2012) kaynaştırmayla ilgili önemli gelişmeler yer almış ve kaynaştırma eğitiminin nasıl yapılması gerektiği hakkında açıklamalara yer verilmiştir. Ayrıca 2012 yılında tekrar genişletilen ‘Özel Eğitim Yönetmeliği’ ile beraber kaynaştırma eğitimi, özel gereksinimli birey, destek eğitim personeli ve öğretmenlerin görev ve sorumluluklarına yönelik daha ayrıntılı bilgilere yer verilerek ülkemizde kaynaştırma eğitim uygulamalarında gelişmeler meydana gelmiştir. Özel gereksinimli bireyler kişisel, sosyal ve kontrol yoksunluğu gibi farklı problemlerle karşı karşıya kalabilmektedir. Bu nedenle bu bireyler kendileri için önemli görülen kişilerle özellikle arkadaşlarıyla etkileşim kurmak istemektedir. Çünkü özel gereksinimli bireyler kaynaştırma ortamlarında akranlarıyla bir arada buldukları ölçüde okul içi etkinliklere katılma fırsatı bulmuş olurlar. Böylelikle akranlarıyla birlikte akademik ve sosyal yönlerinin gelişmesine katkıda bulunabilirler (Özmenteş, 2003). Bu sebeple kaynaştırma ortamlarında tüm bireylerin birlikte etkileşime girebileceği düzenlemelerin yapılması önem arz etmektedir (Sucuoğlu, 2006).

Engellilik

Sakatlık, özürlülük, engellilik gibi kavramlar, tanımsal olarak farklı gibi görünse de günlük pratiğimizde kullanımda aynı anlamı içermektedir. Ayrıca yapılan tanımlamalar da çeşitlilik göstermektedir. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 1975 yılında yayınlanan sakat Kişilerin Hakları Beyannamesi'nde sakat kişi, normal bir ferdi kişisel ya da sosyal yaşantısında kendi kendine yapması gereken işleri, bedensel veya zihinsel yeteneklerinde, kalıtsal veya sonradan meydana gelen herhangi bir noksanlık sonucu yapamayan kişi şeklinde tanımlamaktadır (UN, 1975).

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO); “sakat” kavramını kullanmış ve bu kavramı şöyle açıklamıştır: “Sakat, uygun bir iş temini, muhafazası ve işinde ilerlemesi hususundaki beklentileri, kabul edilmiş fiziksel veya zihinsel bir özür sonucu önemli ölçüde azalmış olan bir bireyi ifade eder” (159 Sayılı ILO Sözleşmesi).

WHO özürlülüğü üç ayrı kavram olarak tanımlamıştır (WHO,1980):

Bozukluk (Impairment): Anatomik, fiziksel, psikolojik yapı ve fonksiyonların anormallik veya kaybı olarak tanımlanmıştır.

Özürlülük (Disability): Bozukluk sonucu bir aktiviteyi gerçekleştirmede ya da normal kabul edilen hareketlerini yerine getirmede kısıtlanma veya yetenek eksikliğidir.

Engellilik (Handicap): Bir özür ya da bozukluk sonucu yaş, cinsiyet ve sosyal ve kültürel etkenlere bağlı olarak değişen, bireylerin normal yaşamını sürdürememesidir.

WHO, 1980 yılında özürlülüğü; bozukluk (impairment), özürlülük (disability) ve engellilik (handicap) olarak tanımlamış ve Bozukluk, Özürlülük ve Engelliliklerin Uluslararası Sınıflandırılması (International Classification of Impairments, Disabilities and Handicaps, ICIDH) isimli bir sınıflama sistemini ortaya koymuştur. Bozukluk sağlık açısından psikolojik, fizyolojik ve anatomik yapı ve fonksiyonlarda kayıp veya anormallik, özürlülük bozukluk sonucu, normal kabul edilen bir aktiviteyi gerçekleştirme becerisinde kısıtlılık veya yetersizlik, engellilik ise bir bozukluk ya da özür nedeni ile yaş, cinsiyet, sosyal ve kültürel faktörlere bağlı olarak kişinin normal rollerinin kısıtlanması veya yerine getirilememesi olarak tanımlanmıştır (WHO 1980).

Dilimizde engellilik kavramı karşılayan birkaç kelime bulunmaktadır.

Engelli: Vücudunda eksik veya kusuru olan.

Sakat: Vücudunda hasta veya eksik bir yanı olan; bozuk, eksik (şey) olarak tanımlamaktadır.

Özürlü: Özürlü olan, engelli.

Türk Dil Kurumu'nun bu tanımlamaları engelli ve engelliliğe yönelik kavramların net olmadığını birbirinden kesin çizgilerle ayırlamadığını ortaya koymaktadır.

2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'na göre özürlü; doğuştan veya sonradan herhangi bir sakatlık veya kaza sonucu bedensel, zihinsel, ruhsal, duygusal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle normal yaşamın gereklerine uyamama durumunda olup; korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan kişi olarak tanımlanmaktadır (Resmi Gazete, 2005).

5378 sayılı ve 1.7.2005 tarihli Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un 3/a maddesine göre de; “özürlü; doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duygusal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük gereksinimlerini karşılama güçlükleri olan ve korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan kişi” olarak tanımlanmaktadır. Aynı zamanda kanunda özürlüler ağır özürlü, hafif özürlü ve bakıma muhtaç özürlü olarak sınıflandırılmaktadır.

Özürlüler Kanunu'nda engelli “Doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duygusal veya sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük gereksinimlerini karşılama güçlükleri olan ve korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan kişi” olarak tanımlanmıştır (Engelli ve Yaşlı Hizmetleri, 2015).

Engelliler, görme, işitme, dil ve konuşma bozuklukları, ortopedik, zihinsel ve süreğen engelli olmak üzere altı grupta sınıflandırılmıştır (DİE, 2009: 5).

Bu altı grup şu şekildedir;

- a) **Görme Engelliler: Tek** veya iki gözünde tam veya kısmî görme kaybı veya bozukluğu olan kişi, görme kaybıyla birlikte göz protezi kullananlar, renkkörlüğü, gece körlüğü (tavukkarası) olanlar bu gruba girer” şeklinde tanımlanmaktadır (DİE, 2009: 10). Görme gücünün kısmen ya da tamamen yetersizliğinden dolayı, bireyin eğitim performansının ve sosyal uyumunun olumsuz yönde etkilenmesi durumudur (Eripek ve diğ. 2004: 122). Görme özürlüler, körler ve az görenler olarak sınıflandırılır.

Kör: Tüm düzenlemelerden sonra olağan görme gücünün 1/10'ine, yani 20/200 lik görme keskinliğine ya da daha azına sahip olan ya da olağan görme alanı 160 derece iken, görme alanı 20 dereceyi aşmayan kişilere denir. Diğer bir deyişle, normal kişinin yaklaşık 6 m.'den görebildiği büyüklükteki bir şeyi 60 cm'den ya da daha kısa bir uzaklıktan gören ya da hiçbir uzaklıktan göremeyen kişi kördür (Eripek ve diğ. 2004: 121).

Az Gören: Tüm düzenlemelerden sonra, görme keskinliği 20/70 ile 20/200 arasında olan kişilere denilmektedir. Diğer bir deyişle, normal görme gücüne sahip bir kişinin 200 ayaklık uzaklıktan görebildiği bir şeyi, tüm düzenlemelerden sonra ancak 70 ayakla 20 ayak arasındaki bir uzaklıktan görebilmesidir (Eripek ve diğ. 2004: 121).

- b) **İşitme Engelliler:** “Tek veya iki kulağında tam veya kısmî işitme kaybı olan kişi, işitme cihazı kullananlar da bu gruba girmektedir’ şeklinde tanımlanmaktadır (DİE, 2009: 10). İnsanoğlunun tipik ayırıcı özelliklerinden biri, onun türdeşleri ile iletişim sembollerini kullanabilme yeteneğidir. Dil ve iletişimin iki temel ögesi işitme ve konuşmadır. İnsan kulağının işitme gücü 16-20.000 frekans arasındadır. Sesin şiddet ölçüsü desibel ile gösterilir. 100-140 desibel arasındadır (Kırkıncıoğlu 1995: 58). Tanımda; bireyin işitme duyarlılığının onun gelişim, uyum özellikle de iletişimdeki görevlerini yeterince yerine getirememesi halidir, şeklinde açıklama yapılmaktadır (Hasırcıoğlu 2006: 12). Sağır ve ağır işitenler olarak ikiye ayrılırlar. Sağır işitme kaybı 70 desibelden fazla olanlardır. Ağır işitenlerin ise 25-70 desibel arası kayıpları vardır (Kırkıncıoğlu 1995: 58).

- c) **Konuşma Engelliler:** “Herhangi bir nedenle konuşamayan veya konuşmanın hızında, akıcılığında, ifadesinde bozukluk olan ve ses bozukluğu olan kişiye” konuşma engelli denilebilir. İşittiği halde konuşamayan, gırtlaklı alınanlar, konuşmak için alet kullananlar, kekemeler, afazi, dil-dudak-damak-çene yapısında bozukluk olanlar bu gruba girmektedir (DİE, 2009: 10). Günlük yaşamımızın önemli bir kısmı sözlü

anlatıma dayanmaktadır. Uyanık olduğumuz sürenin yüzde 75'ini sözlü iletişim, bunun yüzde 30'u konuşma, yüzde 45'i dinleme ile geçmektedir. Konuşma özrü; konuşmanın akışını bozan ve niteliğini etkileyen her tür olağan dışı aksaklığına verilen addır (Kırkincioğlu 1995: 58, 59).

Bir başka tanım konuşma özrünü; bireyler arası sözel iletişimin her hangi bir nedenle ve herhangi bir boyutta ortaya çıkan aksaklıklar ve düzensizlikler olarak tanımlamaktadır (Eripek, Özsoy ve Özyürek 2002: 81).

d) Ortopedik Engelliler: “Kas ve iskelet sisteminde yetersizlik, eksiklik ve fonksiyon kaybı olan kişi” ortopedik engelli kabul edilmektedir. El, kol, ayak, bacak, parmak ve omurgalarında, kısalık, eksiklik, fazlalık, yokluk, hareket kısıtlılığı, şekil bozukluğu, kas güçsüzlüğü, kemik hastalığı olanlar, felçliler, serebral palsi, spastikler ve spina bifida olanlar bu gruba girmektedir (DİE, 2009: 10).

e) Zihinsel Engelliler: Çeşitli derecelerde zihinsel yetersizliği olan kişidir. Zekâ geriliği olanlar (mental retardasyon), Down Sendromu, Fenil ketonüri (zekâ geriliğine yol açmışsa) bu gruba girer (DİE, 2009: 10).

1940'larda Doll zekâ özürülük durumunu altı ölçüt sıralayarak tanımlamıştır:

1. zihinsel normalaltı,
2. bunun sonucu olarak sosyal yetersizlik,
3. doğuştan ya da çocukluktan zihinsel gerilik,
4. olgunlaşmada gerilik,
5. kalıtsal nedenlerin ya da hastalıkların bir sonucu olarak yapısal kaynaklı zihinsel gerilik,
6. kalıcı ve iyileştirilemez bir durum (Maloney 1979: 56).

DSM-IV'de zekâ geriliği; “bireysel olarak uygulanan IQ testinde 70 ya da altında bir IQ'nun olması” olarak tanımlamıştır (Köroğlu 1994: 44).

f) Süreğen Engelliler: Kişinin çalışma kapasitesi ve fonksiyonlarının engellenmesine neden olan, sürekli bakım ve tedavi gerektiren hastalıklardır (Kan hastalıkları, kalpdamar hastalıkları, solunum sistemi hastalıkları, sindirim sistemi hastalıkları, idrar yolları ve üreme organı hastalıkları, cilt ve deri hastalıkları, kanserler, endokrin ve metabolik hastalıklar, ruhsal davranış bozuklukları, sinir sistemi hastalıkları, HIV) (DİE, 2009: 10).

Halk Sağlığı Sözlüğünde (Öztek, 1998) ise bu konudaki kavramlarla ilgili tanımlamalar şu şekildedir:

Engelli (handicapped): Kişiyi kendi işini (mesleğini) yapamaz duruma getiren sakatlık. Örneğin: Eli kopan terzi.

Sakatlık (impairment): İnsanda bulunabilen bedensel ya da düşünsel kaynaklı her türlü eksiklikler ve bozukluklar.

İş göremezlik (disability, disablement, incapacity): Kişide bulunan sakatlığın bireyin bedensel ya da düşünsel işlevlerini yeterli ve gereğinde sürdürebilmesini engellediği durum. Örneğin; kol bacak kırıkları, felç gibi durumlar.

Sürekli iş göremezlik (permanent disability, permanent disablement, permanent total disability): Körlük, cücelik, kamburluk, zekâ geriliği gibi bireylerin yaşamları süresince olumlu yönde bir değişme göstermeyecek nitelikteki sakatlık.

Tam iş göremezlik (total disability, totaly disablement, full disability): Bir kişinin mesleği gereği yapması gereken işleri tümüyle engelleyen sakatlık.

Süresiz Sakatlık (temporary disablement): Kol ve bacak kırığı, ayak incinmesi, üzüntü gibi geçici bir süre iş göremezliğe neden olan sakatlık.

Tam sakatlık (invalidity): Bireyin günlük temel ihtiyaçlarını yapamaz duruma getiren sakatlık.

Engellilik kavramı; sosyal, hukuksal ve sağlık olarak birçok şekilde ifade edilmektedir. Bu kavramsallaştırmalar farklı bakış açıları içerdiğinden tanımlar da farklılık göstermektedir.

Tanımların adları çeşitli olsa da hepsinin ortak noktası bireyin yaşamını normal standartlarda sürdürmesini engelleyen durum olmasıdır.

Tanımlardaki Kavram Kargaşası

Engellilik tanımı yıllar içerisinde veya toplumlara göre, toplumun bakış açısına göre değişiklik gösterebilir. Günlük kullanımda engelli, sakat, özürlü kavramları birbiri ile aynı anlamda geçmektedir ve kullanımda birbiri içine girmiştir.

Engellilik, özürlülük, sakatlık kavramları, bu kavramlar arasındaki farklar ve dünyadaki dağılımı sıklıkla karşılaşılan başlıklardır. Söz konusu kavramlar arasındaki farkların günlük yaşamda değeri yoktur. Çünkü önemli olan, bireylerin özürlülük durumunu tanımlayan kavramlar değil, özürlü bireylerin toplumdaki diğer bireylere göre farklı hizmet gereksinimlerinin olduğunun bilinmesidir. Toplumların kültürel düzeylerine göre günlük yaşam içinde sakat, özürlü, kör, sağır, dilsiz, cüce gibi farklı isimlerde kullanılmaktadır. Ancak bu isimlendirmeler günlük yaşamda engelliye ilişkin durumu ve gereksinimlerini ne kadar yansıttığı yanıtlanması gereken önemli bir sorudur (Şahin, 2004).

Engelli, özürlü, sakat gibi deyimler çoğu zaman, aynı anlamda kullanılsa da bilimsel bir çalışma söz konusu olduğunda bunların aslında farklı anlamlara geldiğinin altının çizilmesi gerekmektedir. 1981 Milletlerarası Sakatlar Yılı Türkiye Koordinasyon Kurulu Alt Komisyonu, bedensel, zihinsel, ruhsal özelliklerinde belirli bir oranda ve sürekli olarak işlev kaybına neden olan organ yokluğu veya bozukluğu sonucu normal yaşamın gereklerine uyamama durumunu sakatlık, bu durumdaki kişiyi de sakat olarak adlandırmıştır. Özürlü dendiğinde ise doğuştan ya da sonradan ortaya çıkan bir sebeple organ ya da kalıcı işlev kaybına uğramış kimseler kastedilmektedir. Bu noktada sakat ve özürlü kelimelerinin aynı durumu tanımladığı ancak engellinin, özürlüyü de kapsayan daha genel bir kavram olduğu görülmektedir (Kara, 2007).

Sınıflandırmada kullanılan terimlerin, tüm çabalara rağmen, damgalayıcı ve etiketleyici olabilecekleri Dünya Sağlık Örgütü tarafından bilinmektedir. Bu hassasiyet gereği, kelimenin İngilizcedeki küçük düşürücü iması nedeniyle, engelli (handicap) teriminin tümden çıkarılmasına, yeti yitimi teriminin ise bir bileşen adı olarak değil, geniş kapsamlı bir terim olarak tutulmasına karar verilmiştir (WHO,2011).

Ülkemizde ve mevzuatta genelde özürlü kelimesi kullanılmaktadır. Oysa toplumda engelli kelimesinin engeli olan ve engeli olmayan bireyler arasında daha çok beğenildiği, ayrıca ailelerin çocuklarına özürlü denilmesinden rahatsız oldukları dikkati çekmektedir.

Engellilik Türleri

Kişilerin engellilikleri fonksiyon ve ya organ kaybı ya da yetersizliğine göre birbirinden farklıdır. Engellilik bedensel ve/veya zihinsel olabilir.

Türkiye Özürlüler Araştırması 2002'ye göre tanım ve kavramlara bakıldığında (DİE, 2004);

Özürlü: Doğuştan veya sonradan herhangi bir hastalık veya kaza sonucu bedensel, zihinsel, ruhsal, duyuşsal ve sosyal yetilerini çeşitli derecelerde kaybetmiş, normal yaşamın gereklerine uyamayan kişilerdir (DİE, 2004).

Ortopedik Özürlü: Kas ve iskelet sisteminde yetersizlik, eksiklik ve fonksiyon kaybı olan kişidir. El, kol, ayak, bacak, parmak ve omurgalarında, kısalık, eksiklik, fazlalık, yokluk, hareket kısıtlılığı, Sekil bozukluğu, kas güçsüzlüğü, kemik hastalığı olanlar, felçliler, Serebral Palsi, spastikler ve spina bifida olanlar bu gruba girmektedir (DİE, 2004).

Görme Özürlü: Tek veya iki gözünde tam veya kısmi görme kaybı veya bozukluğu olan kişidir. Görme kaybıyla birlikte göz protezi kullananlar, renk körlüğü, gece körlüğü (tavukkarası) olanlar bu gruba girer (DİE, 2004).

İşitme Özürlü: Tek veya iki kulağında tam veya kısmi işitme kaybı olan kişidir. İşitme cihazı kullananlar da bu gruba girmektedir (DİE, 2004).

Dil ve Konuşma Özürlü: Herhangi bir nedenle konuşamayan veya konuşmanın hızında, akıcılığında, ifadesinde bozukluk olan ve ses bozukluğu olan kişidir. İşittiği halde konuşamayan, gırtlığı alınanlar, konuşmak için alet kullananlar, kekemeler, afazi, dil-dudak-damak-çene yapısında bozukluk olanlar bu gruba girmektedir (DİE, 2004).

Zihinsel Özürlü: Çeşitli derecelerde zihinsel yetersizliği olan kişidir. Zekâ geriliği olanlar (mental retardasyon), Down Sendromu, Fenilketonüri (zekâ geriliğine yol açmışsa) bu gruba girer (DİE, 2004).

Süreğen Hastalık: Kişinin çalışma kapasitesi ve fonksiyonlarının engellenmesine neden olan, sürekli bakım ve tedavi gerektiren hastalıklardır (Kan hastalıkları, kalp-damar hastalıkları, solunum sistemi hastalıkları, sindirim sistemi hastalıkları, idrar yolları ve üreme organı hastalıkları, cilt ve deri hastalıkları, kanserler, endokrin ve metabolik hastalıklar, ruhsal davranış bozuklukları, sinir sistemi hastalıkları, HIV). Süreğen hastalıklar özür türü içerisinde bir alt başlık olarak yer almaktadır. Toplam özürölülük oranı içerisinde yer almakta ancak

nitelikleri incelenirken, diğer özür türlerinden ayrı olarak değerlendirildiği görülmüştür (DİE, 2004).

100 TEMEL ESER UYGULAMASI (AMACI, OLUŞUMU, İÇERİĞİ)

Okuma alışkanlığı 2005 yılında yeni bir uygulamaya geçilmiştir: 100 Temel Eser. Hedeflenen çalışmada birlikte ilkokul, ortaokul ve lise öğrencilerinin okuması için gereken yerli ve dünya edebiyatından seçme eserler belirlenmiştir. İlkokul ve ortaokulu bitiren bir öğrencinin temel öğretim için tavsiye edilen 100 Temel Eser’i, liseyi bitiren bir öğrencinin de ortaöğretim için tavsiye edilen 100 Temel Eser’i okuması gerektiği vurgulanmıştır. Öğrencinin seviyesine uygun kitaplar belirlenmiştir.

“Türkiye Cumhuriyeti 59. Hükümet Milli Eğitim Bakanlığı’nın ilköğretim öğrencilerine yönelik hazırladığı, Türkçe dersi müfredatına yönelik olmasının yanı sıra özgür zamanlarını değerlendirmeleri amacıyla edebî eserler listesi hazırlanmıştır. 15 Temmuz 2005’te kamuoyuna açıklanan liste tüm valiliklere bir genelge ile gönderilmiştir” (MEB, 2005).

Uzmanların ve yazarların çalışmaları neticesinde hazırlanan liste oluşturulurken yaklaşık 4000 öğretmenin görüşü alınmış, liste içerisinde altmış üç Türk eser, yabancı eser olarak otuz eser ve hazırlatılacak eserler başlığı altında yedi eser bulunmaktadır.

2005/70 sayılı genelgeye göre projenin genel amacı ise “öğrencilere okuma alışkanlığı kazandırmak; bu yolla onları düşünen, düşündüğünü doğru ve açık bir şekilde ifade eden, algılama gücü yüksek, yorum yapan, analitik düşünen, sentez kabiliyeti kazanmış; doğruların tek noktadan değil, çeşitli yönlerden bakmak yoluyla ortaya çıkacağını kavramış, güzellik duygusu ve estetik anlayışı gelişmiş, kültürlü, millî ve manevî değere sahip, yüksek karakterli bireyler yetiştirmektir” (MEB, 2005: 70).

Genelgede listenin oluşturulma amacı şu şekilde sunulmuştur: “Kültür okuma yolu ile özellikle klasik haline gelmiş eserleri tekrar tekrar okuma yoluyla kazanılır. Bu nedenle Bakanlığımızca her türdeki okulda, öğrencilerin kitap okuma alışkanlığı kazanması amacıyla, çocukluk ve ilk gençlik dönemi edebiyatı üzerine uzman kişilerin yaptığı araştırmalar sonucu belirlenmiş eser isimleri esas alınarak 5, 6, 7 ve 8. sınıflar için bir liste oluşturulmuştur” (MEB: 2005/70).

Yer alan listede zamanla birtakım kitaplar listeden çıkarılmıştır. Antoine De Saint Exupery'nin Küçük Prens adlı eseri Mustafa Kemal Atatürk'e hakaret ettiği gerekçesiyle yasaklanmıştır. İbrahim Zeki Burdurlu'nun Anılarda Öyküler isimli kitabının yerine Mehmet Akif Ersoy'un Seçmeler ve Necip Fazıl Kısakürek'ten Seçmeler isimli kitapları eklenmiştir. Türk aile yapısını yansıtmayan, Türk gelenek göreneklerine aykırı olması nedeniyle Şeker Portakalı adlı eser listeden çıkarılmış, kitap yasaklanmıştır. Kitabı yasaklamak, diğer kitaplarla çocuğu kıyaslama yapmaya yöneltmek çocukları kitaplara karşı önyargılı davranmaya sevk edecektir. Eleştirel şekilde kitabı okuması ve kendisinin çıkarımında bulunması sağlanmalıdır. Listedeki kitapların çıkarılması ve yasaklanması ile ilgili bazı araştırmacılar fikirlerini şu şekilde belirtmiştir:

“İyi ve kötü kitaplar vardır. Çocuk değerliyle değersiz ayırt etmeyi öğrenebilmelidir. Kitap değerli bir öğretim aracıdır. Kitabın yararı onu kullanan kişinin eleştirme ve değerlendirme yeteneğine bağlıdır. Bu nedenle kitap yasaklamak demokrasi anlayışına ilkel bir yöntemdir. Ancak gelişmemiş toplumlar, kitapları ya yakılacak kadar zararlı ya da tapılacak kadar kutsal sayarlar” (Yörükoğlu, 2012: 97).

100 TEMEL ESER'E YÖNELİK ELEŞTİRİLER

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2005 yılında temel eğitim okulları için tavsiye edilen 100 Temel Eser listesi yayınlanmasıyla birçok tartışmayı da beraberinde getirmiştir. “Listede yer alan kitapların çoğu içerik, dil ve anlatım ve pedagojik açıdan ilköğretim seviyesinde yer alan öğrencilere uygun değildir. Hayatı boyunca çocuklar için bir satır dahi yazmamış şair ve yazarların sırf politik tercihler göz önüne alınarak listeye alınmaması gerekir” (Cengiz, 2006: 21).

Eleştirilerin büyük çoğunluğu yabancı yazarlı kitaplardan yapılan çeviri eserlere yönelik olmuştur. Çeviri yapılan eserlerde çevirmenin belirtilmemesi içeriği kültürümüze uydurmaya çalışmak, çeviri ahlakına uygun çevirmemek, kitapların özünü değiştirmeye yönelik davranışlar eleştirilen durumlar olmuştur.

“Oscar Wilde'ın 'Mutlu Prens' isimli kitabında Miller ve Hans 'Hayırlı sabahlar' diye selamlaşıyor. Pinokyo kitabı da yer yer değiştirilmiş. 23. sayfada Pinokyo 'Allah rızası' için eklemek istiyor. Bir başka yayınevi Nehir Yayınları da '100 Temel Eser ' kapsamında paket

halinde 45 kitap hazırladı. Bunlardan Pinokyo'da, Pinokyo'nun marangoz babası Gepetto'nun ismi Galip Dede olarak değiştirilmiş. Galip Dede'nin başındaki püsküllü bere ise sarık olarak adlandırılıyor. Orijinal hikâyede Heidi'nin dedesinin adı Alm iken aynı yayınevının bastığı Heidi kitabında İsviçre'de yaşayan adamın adı Alp Dede olmuş” (Salman, 2006).

“Çok az sayıda çocuk klasiğinin özgün metne uygun çevirisi yapılmıştır. Buna karşılık, 50 çeşit Heidi, 60 çeşit Çocuk Kalbi’ni ucuz kitaplar arasında bulmak mümkündür” (Şirin, 2007: 70).

Farklı yayınevlerinin aynı kitabı basarak yayınevleri arasında eş güdümün olmaması, sayfa sayısını azaltmak veya kültürümüze uyarlamaya çalışmak aynı kitabı okuyan fakat farklı yorumlayan bir nesil yetişmesine neden olacaktır. Tamamen maddi kazanç sağlamak amacıyla yapılan bu baskılar, 100 Temel Eserin listesinin amacını tam yansıtmamasına neden olacaktır.

“Kitap piyasasında, Jack London’ın “Beyaz Diş” kitabının 40 sayfadan 300 sayfaya kadar 28 çevirisinin olduğunu biliyor muyuz? Hangi çeviriyi okuyacak öğrenci? Öğretmenin bu çevirilerin tümünü inceleme olanağı var mı? Yok. Ne yapıyor öğretmen? Ölçü veriyor: “En az 80 sayfa olacak.” Son birkaç yıldır çocuklar kitapları içeriğiyle, konusuyla değil, sayfa sayısıyla değerlendirir oldular” (Adalı, 2009: 21).

2009 senesinde Çocuk Vakfı’nın yayınlamış olduğu 100 Temel Eser Raporunda listenin yüz kitapla sınırlandırılması ve bu eserlerin nasıl okunacağına dair bir yol haritasının olmaması eleştirilmiştir. Okuma programının zorunluluğu farklı gelişim dönemlerinde olan çocuklara hitap etmemesidir.5.sınıf öğrencisinin aynı kitabı 8.sınıfta okuması, gelişim farklılıkları göz önünde bulundurularak kitapları aşamalı bir şekilde ayırmaması yol haritası eksikliği olarak kabul edilmiştir.

“İlköğretim 5, 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin zorunlu 100 kitapla sınırlandırılmış olması genelgenin temel çıkmazıdır. İkinci çıkmazı ise okuma programına dayalı olmadan açıklanması ve uygulamasıdır” (Çocuk Vakfı, 2009:9).

Diğer bir eleştiri kitapların tek düze bir eğitime yol açmasıdır. Öğrenciler sınırlandırılmış kitaplar çerçevesinde düşünecekler, bu kitapları okuyacak ve okuma dünyalarını sınırlamış olacaklardır. 100 Temel Eser uygulamasının kendi amacını çürüttüğünü söyleyebiliriz.

“Okuyan bir topluma dönüşmede ve okuma kültürü edinmiş birey yetiştirmede en etkili yöntemin, çocuk kitap etkileşimini sağlamak olduğu kavranmadan aktarmacı- dogmatik yaklaşımı dönüştürmek imkânsızdır. Bu etkileşimin gerçekleşmesi, Türkçe ve edebiyat öğretiminin ders kitabına bağımlı olmaktan kurtarılması, çocuk gerçekliğine ve çocuğa göre yazılmış nitelikli çocuk kitaplarının okuma öğretimine katkı vermesi ile yakından ilişkilidir. İlköğretim öğrencileri için 100 Temel Eser listesinde yer aldığını belirttiğimiz yetişkin bakışına göre yazılmış 23 kitabın içerikleri nedeni ile edebiyat ve okuma öğretiminde kullanılması, çocuğun edebiyatla ve kitapla ilişki kurmasını engelleyici özellikte oldukları da göz ardı edilemez” (Şirin, 2007: 95).

100 Temel Eser içerisindeki kitapların güncel olmaması listeye yöneltilen eleştirilerden biridir. Yıllar öncesi yazılan ve geçmiş dönemi yansıtan eserler günümüzün oldukça gerisinde kalan yaşamları anlatmaktadır. Çağın hızla geliştiği, beş yıl öncesi ile bile farklılığın çok olduğu günümüzde 100 yıl önce yazılmış kitapları okutmak çocuğun ilgisini çekmeyecek ve uzak olduğu yaşamı anlamlandıramayacaktır. “Değişmeyen kitap listeleri, günümüz gerçeğinden çok bir zamanların dünyasını anlatan, çocuk gerçekliğini içinde barındırmayan kitaplar anlamına gelmektedir” (Dilidüzgün, 2006b: 26).

100 Temel Eser’e yöneltilen olumlu eleştirilere bakıldığında; eserlerde yer alan argo sözcükler ve dini unsurlar nedeniyle eleştirilere cevaben Buz (2013) televizyonlarda, Hollywood filmlerinde daha fazla argo kelimelerin yer almasına karşı tepkisiz kalındığını belirtmiştir.

“Bu filmlerin CD’leri aileler tarafından bir kitaptan daha ucuza ve rahatlıkla alınıp izletiliyor. Şimdi bu bir tartışma konusu olmazken, 100 Temel Eser’de geçen 10-15 argo kelime ve 4-5 tane de dinî terminoloji tartışma konusu oluyor. Bu ifadelerin ilköğretim öğrencisinde dinî bir eğilime sebebiyet verecek olmasını düşünmek trajikomik bir durumdur. Ayrıca bu gibi ifadelerin sözlükte bulunmasında sakınca varsa en başta Türk Dil Kurumu’nun sözlüğünden çıkartılmalıdır. Ancak bu kararı da verecek olan yayın organları değil, dil bilimcilerdir” (Buz, 2013).

Temel Eser’in eğitsel boyutuna bir eleştiri de eğitim programına uygun olmamasıdır. “Ezberci, aktarmacı ve dogmatik yaklaşıma karşı yapılandırıcı, çoklu zekâ, öğrenci merkezli öğrenme ve bireysel farklılıklara duyarlı eğitim yaklaşımına dayalı; yapılandırıcı, öğrenme-öğretme etkinlikleri ve tematik yaklaşıma göre hazırlanan yeni Türkçe öğretim modeli dikkate

alınmadığı gibi, 100 Temel Eser, soyut bir okuma alışkanlığı vurgusu ile amacını ve okuma öğretimini de sınırlandırmış, bu kitaplarla çocuğu dogmatik bir ilişkiye mahkûm etmiştir” (Şirin, 2006a: 96).

Listede yer alan kitapların çocuklara uygun olmayan içerikler bulundurduğuna dair görüşler ortaya atılmıştır. Örneğin, “Türk Manilerinden Seçmeler adlı kitapta ele alınan manilerin çoğunun aşk, sevgi, sevdiğine kavuşamama gibi konularla ilgili olduğunu görmekteyiz. Bunlar bazı örneklerde argo ve müstehcen söylemlere bile varmaktadır” (Dilidüzgün, 2006b: 24).

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

Araştırmanın yönteminin anlatıldığı bu bölümde sırasıyla “Araştırma Yöntemi”, Analiz Birimi”, “Veri Toplama Araçları”, ”Verilerin Toplanması”, “Veri Çözümleme Teknikleri” açıklanmıştır.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmada genel tarama modeli kullanılmıştır. Bu araştırmada Milli Eğitim Bakanlığının 19.08.2004 tarihinde 2005/70 sayılı genelgesiyle kamuoyuna sunulan ilköğretim okulları için hazırladığı ‘100 Temel Eser’ listesinde yer alan yerli ve yabancı yazarlara ait kitaplardaki engellilik kavramları tespit edilmiştir. Bunun için tarama modellerinden genel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmada kullanılacak olan model, var olan bir durumu var olduğu sekliyle ortaya koymayı amaçlayan tarama modelidir. “Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları, herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Önemli olan, bilinmek istenen şeyin gözlenip belirlenebilmesidir” (Karasar, 2010: 77). Patton’a (2002) göre belli bir alanda çalışırken amaca uygun olarak toplanan dokümanlar birer veri kaynağıdır (Akt. Bozkuş-Genç ve Vuran, 2013).

Best’e (1970) göre doğada ve toplumda var olan biçimiyle ele alınan ilişkilerin, uygulamaların, bakış açılarının, inançların veya tutumların ne olduğunun betimlenmesi; var olan durumun önceden gerçekleşen bir olayla ilişkili olma durumunun belirlenmesi ve bu durumun su anki şartları etkileme olasılığının kestirilmesi ile ilgili araştırmalar, tarama türü araştırmalar olarak kabul edilmektedir (Cohen, Manion ve Morrison, 2000: 169).

100 Temel Eser Listesi’ndeki kitaplar tek tek okunarak taranmıştır. Tarama sonucunda elde edilen bulgular, mevcut literatür ve uzman görüşlerine göre analiz edilmiştir. Burada Milli Eğitim Bakanlığının 19.08.2004 tarihinde 2005/70 sayılı genelgesiyle kamuoyuna sunulan ilköğretim okulları için hazırladığı ‘100 Temel Eser’deki Türk ve yabancı yazarlara ait olan kitaplara belirli bir süre içinde okunmuş ve kitaplarda geçen engellilik kavramları tespit edilmiştir.

3.2. Analiz Birimi

Araştırmanın analiz birimini, Milli Eğitim Bakanlığının 19.08.2004 tarihinde 2005/70 sayılı genelgesiyle kamuoyuna sunulan ilköğretim okulları için hazırladığı 100 Temel Eser listesinde yer alan Türk ve yabancı yazarlara ait kitaplar oluşturmaktadır. Listede farklı yayınevlerinden çıkan ve bandrol uygulaması dışında kalan telif sahibi eserler dışındaki kitapların çoğu set halinde satıldığı, set halinde satılan kitapların aynı baskı kalitesine sahip olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada yayınevi çeşitliliğini sağlamak için çeşitli baskıları bulunan kitaplar 15 yayınevinden rastgele seçilmiştir. Bu kapsamda bu araştırmada kesit alma işlemi (örnekleme) yapılmadan 100 Temel Eser'in tamamına ulaşılmış ve evrenin tamamı üzerinde çalışılmıştır. Çalışma evrenindeki kitaplara ilişkin; eser adı, yazar, yayın yılı, sayfa sayısı gibi künye bilgileri yerli yazarlar için Tablo 1'de yabancı yazarlar için Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 1. Araştırma Örneklemini Oluşturan Yerli Kitapların Listesi

No	Kitap Adı	No	Kitap Adı
1	Dede Korkut Hikâyeleri	37	Vatan Toprağı
2	Mevlana'nın Mesnevisinden Seçme Hikâyeler	38	Barbaros Hayrettin Geliyor
3	Karagöz ile Hacivat	39	Eşref Saati
4	Vatan Yahut Silistre	40	Nasreddin Hoca Hikâyeleri
5	Ömer'in Çocukluğu	41	İnci'nin Maceraları
6	Gulyabani	42	Allı ile Fırfırı
7	Şermin	43	Tiryaki Sözleri
8	Altın Işık	44	Keloğlan Masalları
9	Yalnız Efe	45	Billur Köşk Masalları
10	Çocuk Şiirleri	46	Osmancık
11	Hep O Şarkı	47	Balım Kız Dalım Oğul
12	Peri Kızı ile Çoban Hikâyesi	48	Falaka
13	Uluç Reis	49	Bir Gemi Yelken Açtı
14	Damla Damla	50	Üç Minik Serçem
15	Bağrıyanık Ömer	51	Memleket Şiirleri Antolojisi
16	Domaniç Dağlarının Yolcusu	52	Ülkemin Efsaneleri
17	Evvel Zaman İçinde	53	Necip Fazıl Kısakürek'ten Seçme Şiirler

18	Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara	54	Aldı Sözü Anadolu Hikâyeler
19	Gururlu Peri	55	Göl Çocukları
20	Akın	56	Miskinler Tekkesi
21	Havaya Uçan At	57	Tanrı Misafiri
22	Benim Küçük Dostlarım	58	Ötleğen Kuşu
23	Sevdalı Bulut	59	Arılar Ordusu
24	Kuklacı	60	Yankılı Kayalar
25	Yer Altında Bir Şehir	61	Yürekdede ile Padişah
26	Mehmet Akif Ersoy'dan Seçmeler	62	Serçe Kuş
27	Sait Faik Abasıyanık'tan Seçme Hikâyeler	63	Bir Küçük Osmancık Vardı
28	Koçyiğit Köroğlu	64	Tekerlemeler
29	Az Gittik Uz Gittik	65	Türkçede Deyimler
30	Aritmetik İyi Kuşlar Pekiye	66	Türk Atasözlerinden Seçmeler
31	Çocuklara Şiirler (Vehbi Cem Aşkun)	67	Türk Bilmecelerinden Seçmeler
32	87 Oğuz	68	Türk Ninnilerinden Seçmeler
33	Yonca Kız	69	Türkülerden Seçmeler
34	Bitmeyen Gece	70	Türk Manilerinden Seçmeler
35	Halime Kaptan	71	Gümüş Kanat
36	Arif Nihat Asya'dan Seçme Şiirler		

Tablo 2. Araştırma Örneklemi Oluşturan Yabancı Kitapların Listesi

No	Kitap Adı	No	Kitap Adı
72	Şeker Portakalı	87	Alice Harikalar Ülkesinde
73	Oliver Twist	88	Gülliver'in Gezileri
74	Define Adası	89	Tom Sawyer
75	Robin Hood	90	La Fontaine'den Seçmeler
76	Ezop Masalları	91	Yağmur Yağdıran Kedi
77	Andersen Masalları	92	Ölümsüz Aile
78	Üç Silahşorlar	93	Yaşlı Adam ve Deniz
79	Pinokyo	94	Mutlu Prens
80	80 Günde Devr-i Âlem	95	Şamatalı Köy
81	İnci	96	Momo
82	Beyaz Yele	97	İnsan Ne ile Yaşar

83	Peter Pan	98	Sol Ayağım
84	Uçan Sınıf	99	Değirmenimden Mektuplar
85	Heidi	100	Hikâyeler
86	Pollyanna		

3.3. Veri Toplama Aracı

Bu araştırma Milli Eğitim Bakanlığının 19.08.2005 tarihinde 2005/70 sayılı genelgesiyle ilköğretim okulları için hazırladığı ‘100 Temel Eser’deki Türk ve yabancı yazarlara ait kitaplardaki engellilik kavramı araştırma öncesi özel eğitim alanında literatür taraması yapılmıştır. Yapılan taramalar sonucunda Prof. Dr. Yahya Özsoy’un Özel Eğitimde Kavramlar İlgili Sorunlar adlı çalışmasından ve güncel tanımlamalar olarak Dünya Sağlık Örgütü’nün, Amerikan Psikoloji Derneği’nin engelli tanımlarından sentez oluşturulmuştur. Bu sentez sonucunda 65 adet kelime listesi oluşturulmuş ve oluşturulan kelime listesi kullanılarak tanımlanmıştır (EK:1).

3.4. Verilerin Toplanması

İlk iş 100 Temel Eserin temin edilmesiyle başlamıştır. Kitaplar temin edilirken basım yılına, yayınevine, sayfa sayısına, dikkat edilmiştir. Anonim kitaplarda da bunların yanında yazarına dikkat edilmiştir. Bazı kitapları tek bir yayınevi tarafından basıldığı için onlarda seçme sansı olmamıştır. Kitapların içindekiler, özet, kronoloji, biyografi konu planları, kaynakça ve sözlük kısımları incelemeye dâhil edilmemiştir. Kitaplar temin edildikten sonra okunma aşamasına geçilmiştir. Bu konuda özel eğitim alan uzmanlarından yardım alınmıştır. Kitaplar araştırmacı dışında bir özel eğitmen tarafından daha okunmuştur. En son okuma araştırmacının kendisi tarafından yapılmış ve araştırmacı bu kitapları iki kere okumuştur. Bu sayede araştırmanın güvenilirliği artırılmış ve hata payı en aza indirilmiştir. Kitapların okunması 1 yıl sürmüştür. Güvenirliği sınamak için, iki bağımsız kodlayıcı tarafından kitapların, rastgele seçilen en az %50’si (50 kitap) incelenmiş. Gözlemciler arası güvenilirlik puanlarının hesaplanmasında aşağıdaki formül kullanılmıştır (Miles ve Huberman, 1994):

$$[\text{görüş birliği olan söz sayısı} / (\text{görüş birliği} + \text{görüş ayrılığı olan söz sayısı})] \times 100$$

Hesaplama sonucunda güvenilirlik puanları yerli eserler için %95,05; yabancı yazarlı eserler için %90,65 olarak bulunmuştur.

Kitaplar okunurken engellilik kavramlarına ait olduğu düşünölen kelime gruplarının altı kursun kalemle çizilmiştir. Altı çizilen kelime gruplarının hepsi sayfa numaralarıyla birlikte A4 kâğıdına geçirilmiştir. Daha sonra bu kelimelerin kavram listesine ait olup olmadığı kontrol edilmiştir. Engellilik kavramını içeren ifadeler kelime tekrar A4 kâğıdında temize geçirilmiş. Tekrar edilen kavramlar bir araya getirilmiştir.

Araştırmada verilerin analizi için bet imsel analiz yöntemi kullanılmıştır. “Betimsel analiz”de elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Bu tür analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır. Bu amaçla elde edilen veriler, önce sistematik ve açık bir biçimde betimlenir. Daha sonra yapılan bu betimlemeler açıklanır ve yorumlanır, neden- sonuç ilişkileri irdelenir ve birtakım sonuçlara ulaşılır (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 224).

3.5. Veri Çözümleme Süreci Teknikleri

- Kitaplar içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Araştırma öncesi özel eğitim alanında literatür taraması yapılmış ve bir kelime listesi oluşturulmuştur.
- İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklamaya yardımcı olacak kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Betimsel analizle özetlenen ve yorumlanan veriler, içerik analiziyle derinlemesine bir işleme tabi tutulur ve yeni kavramlar keşfedilir.
- İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır. İçerik analizinin aşamalarını incelemeden önce kullanılan terimleri tanımlamak gerekir (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 227; Neuman, 2012: 663).
- Kitaplarda engellilik kavramlarının geçtiği yerler, araştırmacı tarafından tespit edilerek raporlaştırılmıştır.
- Tarama yapmadan önce engellilik kavramlarına ait kavram listesi oluşturulmuştur ve kitaplarda bu kavramların geçtiği kısımlar, tarama yapan araştırmacı tarafından tespit edilip raporlanmıştır. Daha sonra elde edilen bulgular, araştırmacı tarafından tablolaştırılmış sonuçta kitaplarda yer alan engellilik konusundaki temel örüntüler tespit

edilmeye çalışılmıştır. İfadeler, bağlam içerisinde taşıdıkları anlam göz önüne alınarak yorumlanmış ve sınıflandırılmıştır.

- Daha sonra bu bulgular, tablolaştırılmış ve ifadeler bağlamlarına göre içerik analizine tabi tutulmuştur. Çalışmada kitaplar tek tek araştırmacı tarafından ayrı ayrı incelenmiştir. Tüm bu incelemeler düzenli olarak not alınmış ve değerlendirilmiştir.

BÖLÜM IV

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde Milli Eğitim Bakanlığı'nın temel eğitim okulları için hazırladığı 100 Temel Eser listesinde yerli ve yabancı yazarlara ait kitapların engellilik kavramı açısından incelenmesi sonucu toplanan veriler aktarılmış, tablolar halinde gösterilmiş ve yorumlar yapılmıştır. Kitaplar sıralanırken de önce yerli, sonra yabancı eserlere yer verilmiştir.

4.1. 100 Temel Eserdeki Engellilik Kavramlarının Geçiş Sıklığı

Bu araştırmada Milli Eğitim Bakanlığının 19.08.2004 tarihinde 2005/70 sayılı genelgesiyle kamuoyuna sunulan ilköğretim okulları için '100 Eser' serisinde yer alan yerli yazarlara ve yabancı yazarlara ait kitapların engellilik kavramları açısından incelenmesi amaçlanmıştır ve bu amaç doğrultusunda kitaplar incelenmiştir.

Araştırmanın bu amaç etrafında yer alan dokuz alt amacı bulunmaktaydı. Bu alt amaçlara bir cevap bulabilmek amacıyla yapılan araştırmada örneklemini Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2005 Yılında temel eğitim okulları için tavsiye ettiği 100 Temel Eser oluşturmuştur. Söz konusu olan eserlerde engellilik kavramının ne kadar kullanım sıklığının olduğu cevaplanması gereken amaçlardan biridir. Bu amaç doğrultusunda Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2005 Yılında temel eğitim okulları için tavsiye ettiği 100 Temel Eser listesinde yer alan 56 adet kitapta engelliliğe dair kavramlar tespit edilmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2005 Yılında temel eğitim okulları için tavsiye ettiği 100 Temel Eser listesinde yer alan bütün kitaplardaki engellilik kavramlarına ait 554 kavram tespit edilmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2005 Yılında temel eğitim okulları için tavsiye ettiği 100 Temel Eser deki yerli ve yabancı yazarlara ait bütün kitaplardaki engelli, sakat ve özürlü kavramları ile ilgili toplam 70 raporlama yapılmıştır. Görme kusuru olarak kör kavramı ile ilgili olarak 229 raporlama yapılmıştır. Duyma ve konuşma kusuru olarak tanımlanan sağır ve dilsiz kavramları ile ilgili 44 raporlama yapılmıştır. Diğer alt başlığı altında yer alan kavramlarla ilgili 171 raporlama yapılmıştır. Topal, tek bacaklı, tek eli, kötürüm, yatalak, konuşamayan, kekeme, embesil gibi listede yer alan grubu oluşturulan alt başlıkta sunulmuştur. En yaygın kullanımın görme kusuru olarak sayılan kör ifadesinin kullanıldığı onu takiben diğer alt başlığı içerisinde yer alan engelli ifadelerinin yer aldığı görülmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2005 Yılında temel eğitim okulları için tavsiye ettiği 100 Temel Eserdeki yazarlara ait bütün kitaplarda Otizm, disleksi, disgarfi, afazi gibi güncel tanımlamalara rastlanılmadığı görülmektedir.

Tablo 3. 100 Temel Eserdeki Engellilik Kavramlarının Geçiş Sıklığı

Engellilik Kavramları	Geçiş Sıklığı
Görme engelli (kör)	229
İşitme engelli (sağır-dilsiz)	44
Fiziksel Engelli (sakat, engelli)	69
Zihinsel Engelli	2
Diğer (Kötürüm, Yatalak, Tek Kollu Vs.)	171

4.1.1. Yerli Yazarlara Ait Eserlerdeki Engellilik Kavramlarının Geçiş Sıklığı

Araştırmanın birinci alt problemi olan Millî Eğitim Bakanlığı tarafından temel eğitim öğrencileri için tavsiye edilen 100 Temel Eser’de yer alan yerli kitaplarda engellilik kavramının kaç kez sunulduğuna ilişkin bulgular Tablo 1.’de gösterilmiştir:

Tablo 4.1.1 Türk yazarlara ait eserlerde geçen engellik kavramları

Kitap	Görme Engelli (Kör)	İşitme Engelli (Sağır-Dilsiz)	Bedensel Engelli (Sakat, Engelli)	Zihinsel Engelli	Diğer
Şermin	3	-	-	-	3
Aritmetik İyi Kuşlar Pekiyi	-	-	2	-	-
Mehmet Akif’ten Seçmeler	1	-	2	-	2
Türk Bilmecelerinden Seçmeler	2	1	1	-	-
Ülkemin Efsaneleri	1	-	-	-	-
Yer Altında Bir Şehir	-	-	8	-	-
Bağrıyanık Ömer	1	1	-	-	-
Bir Gemi Yelken Açtı	-	1	-	-	-
Yonca Kız	2	-	-	-	-
Miskinler Tekkesi	3	-	1	-	-
Sait Faik’ten Seçme Hikâyeler	3	1	2	-	-
Evvel Zaman İçinde	4	-	-	-	-
Az Gittik Uz Gittik	3	2	-	-	-
	-	-	-	-	2
Gümüş Kanat					
Halime Kaptan	3	-	1	-	2
Sevdalı Bulut	-	-	-	1	1

Kuklacı	2	-	-	-	-
İnci'nin Maceraları	3	-	-	-	-
Gulyabani	14	2	-	-	1
Arif Nihat Asya'dan Seçmeler	6	-	-	-	2
Türk Atasözlerinden Seçmeler	1	-	-	-	-
Türkçede Deyimler	1	-	-	-	1
Billur Köşk Masalları	2	-	-	-	-
Mesneviden Seçmeler	1	7	-	-	-
Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Seçmeler	-	1	-	-	1
Altın Işık	2	-	-	-	10
Nasrettin Hoca Fıkraları	1	-	-	-	6
Tekerlemeler ve Çocuk Oyunları	1	-	-	-	-
Memleket Şiirleri Antolojisi	-	1	-	-	-
Tiryaki Sözleri	11	3	-	-	1
Osmancık	1	-	-	-	-
Tanrı Misafiri	3	1	-	-	1
Koçyiğit Köroğlu	2	-	-	-	-
Arılar Ordusu	-	-	-	-	19
Bitmeyen Gece	104	11	26	-	36
Barbaros Hayrettin Geliyor	-	-	-	-	4
Uluç Reis	4	-	4	-	3

- Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2005 Yılında temel eğitim okulları için tavsiye ettiği 100 Temel Eser deki yerli yazarlara ait 70 adet kitabın 37 âdetinin içerisinde engellilik kavramlarına rastlanılmıştır.
- Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2005 Yılında temel eğitim okulları için tavsiye ettiği 100 Temel Eser deki yerli yazarlara ait bütün kitaplardaki engellilik kavramlarına ait 399 kavram tespit edilmiştir.
- Engelli, sakat ve özürlü kavramları ile ilgili toplam 47 raporlama yapılmıştır. Yer alan üç kavram da 'yetersizlik', 'hastalıklı olma', 'kusurlu olma' ve 'bakıma ve yardıma muhtaç olma' bağlamında ele alınmaktadır.
- Görme kusuru olarak kör kavramı ile ilgili olarak 185 raporlama yapılmıştır. Söz konusu olan kavramda genellikle kör olma durumunun bir cezalandırma sonucu ortaya çıktığı, genelde kötü insanlar olarak tasvir edildiği ya da tam tersi olarak engellerine rağmen iyi olarak tasvir edildikleri görülmektedir. Görme engeline sahip olmak diğer deyişle kör

olmak dilenmekle aynı çizgide kullanılmış kör olan insanların dilenmekten başka işlerinin olmadığı izlenimi verilerek sunulmuştur. Engelli olma durumunun acıma, muhtaç olma bağlamında sunulduğu görülmektedir.

- Duyuma ve konuşma kusuru olarak tanımlanan sağır ve dilsiz kavramları ile ilgili 32 raporlama yapılmıştır. Yer alan karakterler sağır/dilsiz olmalarına rağmen ‘iyi insanlar’ olarak nitelendirilmiştir. Kitapların bazılarında sağır/dilsiz olmak “duyarsızlık” örneği olarak kullanılmıştır.
- Kör ve sağır olan kimselerin duyarsızlık içerisinde oldukları vurgulanmıştır. Duyarsızlık örneğinin kullanıldığı görülmektedir.
- Tabloda diğer alt başlığı altında yer alan kavramlarla ilgili 95 raporlama yapılmıştır. Topal, tek bacaklı, tek elleri, kötürüm, yatalak, konuşamayan, kekeme, embesil gibi listede yer alan grubu oluşturulan alt başlıkta kullanılan ifadelerde bu tariflere sahip kişilerin genelde kötü insanlar olarak tasvir edilmesi engelliliğe yönelik olumsuz kalıp yargıları besler niteliktedir. Ayrıca bu grupta yer alan ifadelerde engelli bireyleri yardım edilmesi gereken grup olarak görüldüğü, “hasta, yaşlı, güçsüz, yoksul, düşkün, yetim” gibi kavramlarla birlikte kullanıldığı görülmektedir, engellilik muhtaçlık bağlamında ele alınmaktadır.
- Sakatlık terimi, sağlıklı olmanın ölçütü olarak nitelendirildiği sakat olmanın sağlıklı olmakla eş değerde kullanımı yer almaktadır. Sakat bireyler bakıma muhtaç kimseler olarak görülmekte ve onlara destek olmak gerektiği vurgulanmaktadır.
- Eşitlik kavramının engellilik bağlamında kullanımına rastlanmamıştır.
- Otizm, disleksi, disgarfi, afazi gibi güncel tanımlamalara rastlanılmadığı görülmektedir.
- Engellilik kavramlarının deyim, atasözü ve lakap şeklinde kullanımına rastlanılmıştır.
- İncelenen kitaplarda engelli ve sakat bireyler ‘normal insan’ olarak görülmemektedir. Sağlık-hastalık karşıtlığı baz alınarak, engellilik hastalık durumu olarak kabul edildiği, çoğu yerde ‘hastalık’ kavramıyla ilişkilendirilerek kullanılmaktadır. Kitaplarda “kusurlarına/eksiklikleri olmasına karşın” engellilerin farklılıklarını kabul etmek gerektiği gibi acınılası ifadeler yer verilmektedir. Bu tür kullanımlar engelliliğe dair olumsuz kalıp yargıların destekleyen ifadelerdir. İncelenen kitapların çoğunda, özel

gereksinimli bireyler yardıma edilmesi gereken grup olarak yansıtılmakta , “hasta, yaşlı, güçsüz, yoksul, düşkün, yetim” gibi kavramlarla birlikte kullanılmaktadır.

KİTAP KÜNYESİ

Kitabın Adı: Şermin

Kitabın Yazarı: Tevfik Fikret

Yayınevi: Parıltı Yayıncılık

Kitap İncelemesi

“ - Bak arkadaş, ne ben sağlam bir adamım...

-Ne ben tamam bir insanım.

-Ben kötürüm.

- Ben de körüm.

Hem anadan doğma körüm,

-Ben de kırk yıldır kötürüm;

Değil iki adım atmak,

Ayağa kalkmam hatta.

- Ya ben? Değil görmek, bana kirpiğimi kıpırdatmak bile nasip olmamıştır.

- Böyle yaşamak pek ağır

Bir yük, şundan kurtulaydım!

- Ben de günlerimi saydım,

Bitip tükenmedi gitti.

Dünyaya geldiğin gibi

Gitmek de elinde değil.

- Çekmek kolay, ölmek müşkül...

Neyse, kısmet, çekeceğiz.

Ben düşündüm ki ikimiz

Tam bir insan olmak için

Her şeye sahibiz. Senin kuvvetli bacakların var,

Benim de gözlerim bakar.

Ben senin gözün olurum.

- *Ben de sana bacak, ayak ...*

Kitabın alt bölümlerinden birinin başlığı Kör ile Kötürüm olarak verilmiştir. Bölümün içeriğinde “kusurlarına/eksikliklerine rağmen” farklılıklarını kabul etmek ve iki yetersizliğin birleştirildiğinde tam bir birey olunabileceği gibi acınılası ifadeler yer verilmektedir. Bu tarz kullanımlar engelliliğe yönelik olumsuz kalıp yargıları destekleyen ifadelerdir.

KİTAP KÜNYESİ

Kitabın Adı: Türk Atasözlerinden Seçmeler

Yayınevi: Elips Yayıncılık

Kitap İncelemesi

Kel ölür, sırma saçlı olur; kör ölür, badem gözlü olur.

Bu tür ifadelerin kullanımını engelliliğe dair olumsuz kalıp yargılarını pekiştirici niteliktedir. Muhtaçlık bağlamında kullanıldığı görülmektedir. Türk atasözlerinde genel anlamda bakıldığında engellilik kavramında kör ifadesinin sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. İnsanların fiziksel yetersizlikleri üzerinden öğüt verildiğine rastlanılmaktadır.

KİTAP KÜNYESİ

Kitabın Adı: Türk Deyimlerinden Seçmeler

Yayınevi: Elips Yayıncılık

Kitap İncelemesi

“Kör Dövüşü “

“Topal eşekle kervana katılmak”

Türk deyimlerinde de tıpkı atasözlerinde olduğu gibi genel anlamda bakıldığında engellilik kavramında kör ifadesinin sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. İnsanların fiziksel yetersizlikleri üzerinden öğüt verildiğine rastlanılmaktadır. Engellilik kavramının muhtaçlık bağlamında yer aldığı görülmektedir. Olumsuz kalıp yargılarını pekiştirici niteliktedir.

KİTAP KÜNYESİ

Kitabın Adı: Billur Köşk Masalları

Kitabın Yazarı: Selami Münir Yurdatap

Kitap İncelemesi

“Zavallı kız çaresiz öbür gözünü de bir yudum suya feda ederek kör oldu”.(syf:65)

“Bunun üzerine hain cadaloz, geminin bir memlekete uğramasından istifade edip kör olan gelin kızla beraber karaya çıkarak dağ başına gitti.”(syf:65)

Masalda genelde iyi niyetli ve temiz kalpli yer alan karakter kötü karakter tarafından iyi niyeti kullanılarak kör edilmiştir. Kör edilen gelin kız iyiliği temsil etse de karakterin kolayca kandırıldığı izlenimi de verildiği için engelli olma durumunun acıma, muhtaç olma duygusu içerisinde sunulduğu görülmektedir.

KİTAP KÜNYESİ

Kitabın Adı: Mesneviden Çocuklara Seçme Hikâyeler

Yayınevi: Elips Yayıncılık

Kitap İncelemesi

Sağırın Hasta Ziyareti

“Sağır bir adama, komşusunun hasta olduğunu haber verirler. Adam kendi kendine. Bu sağır kulakla hastanın sözlerini nasıl anlayacağım, dedi. Fakat ziyaret etmek de lazım. Dudağını oynattığını görünce ne dediğini tahmin ederek cevap veririm. "Ey benim dertlere düşmüş dostum, nasılsın?" derim, o da tabii ki, "iyiyim, çok şükür" diyecek. Ne yiyip içtiğini sorarım, mesela "mercimek çorbası" diye cevap verir, ben de "Afiyet olsun!" derim. Hangi hekime tedavi olduğunu sorarım, o da "filanca" der, ben de "Ayağı çok uğurludur, geldi mi işin tıklarında demektir. Onu biz de denedik, nereye vardığına maksat hâsıl oldu" diye karşılık veririm.

Adam, tahmin yoluyla hazırladığı cevapları düşünerek hastanın hal ve hatırını sormaya gitti.

- Nasılsın, dedi.

- Öldüm, bittim.

- Oh ne âlâ, çok şükür.

Hasta bu cevaba kızdı, canı bir hayli sıkıldı.

- Anlaşıldı, bu adam benim kötülüğümü istiyor, halime seviniyor, diye düşündü.

- Ne yiyip içiyorsun, diye sordu ziyaretçi. Canı sıkın olan hasta:

- Zehir zıkkım, diye cevap verdi. Adam, daha önceden tasarladığı gibi:

- Afiyet olsun, dedi. Hasta buna daha çok içerledi.

- Tedavi için hangi hekim geliyor, diye sordu ziyaretçi. Hasta öfkeyle:

- Def ol başımdan, dedi, Azrail geliyor.

- Ayağı pek uğurludur, dedi adam, sevin, neşelen!

Sağır adam, görevini hakkıyla yaptığını, komşuluk hakkını gözettiğini düşünerek sevinçle dışarı çıktı.” (syf:30-31)

Sağırın hasta ziyareti adlı hikâyede duyma yetersizliği olan bireyin yetersizliği üzerinden düştüğü durumun acımlacak ve gülünç halde verildiği görülmektedir. Karakter iyi niyetli verilmiştir hatta iyi niyetli olmasından dolayı gülünç duruma düşmüştür. Bu hikâyede engellilik kavramı acıma ve muhtaç olma durumu bağlamında sunulmuştur.

KİTAP KÜNYESİ

Kitabın Adı: Altın Işık

Kitabın Yazarı: Ziya Gökalp

Kitap İncelemesi

“Gözünü açınca bu Kolsuz Hanım?”(Syf:69)

“Ay dedi: Ben böyle kolsuz, kötürüm.”(Syf:70)

Oğuz ilini Tepegöz 'den nasıl kurtardı adlı bölümden:

“Tepesi tek gözlü korkunç bir gövde”(Syf:113)

“Gözümü kör ettin, öldürme beni.”(Syf:122)

Tepegöz karakteri tek gözlü korkunç bir karakter olarak verilmiştir. Kitap içerisindeki kolsuz hanım karakteri ‘eksiklik’, ‘hastalık’, ‘kusurluluk’ bağlamında verilmiştir. Kitap içerisinde acınılacak bir durum olarak sunulmuştur. Kitapta kör olma durumunun bir cezalandırma sonucu ortaya çıktığı görülmektedir.

KİTAP KÜNYESİ

Kitabın Adı: Cumhuriyet Öncesi Doğumlu Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler

Kitabın Yazarı: Mehmet Seyda

Kitap İncelemesi

“Bu serüvenini bana ve bizim Melek Ahmet Paşa’ya taklit yaparak anlattığı zaman insan gülmekten katılırdı. O zamandan beri bacağının biri topalca idi.”(Syf:28)

“Eğer adımı kara haberci diye çıkarmazsan, böyle iken böyle; ak kundağı, Karamaya’nın üstünden Çatalçam çekip almış Çatalçam’ın dalından da bir kanlı kuzgun almış, delik deşik etmişler, o ağızsız dilsiz yavruyu.” (Syf:133)

Hikâyede fiziksel yetersizliği olan bireyin yetersizliği vurgulanmış ve bu yetersizliğiyle taklit yaptığı ve güldürdüğü gülünç bir karakter olarak verildiği görülmektedir. Bir başka hikâyede işitme engelli birey muhtaç olma bağlamında ele alınmaktadır.

KİTAP KÜNYESİ

Kitabın Adı: Nasreddin Hoca Fıkraları

Yayınevi: Elips Yayıncılık

Kitap İncelemesi

“Hoca, eşiğiyle pazara giderken yoluna çıkan üç kör sadaka istemiş.”(Syf:73)

“Sana az, bana çok derken, para yerlere saçılmış, körler birbirine girmiş.”(Syf:73)

“Demek kör dövüşü böyle oluyor, bilseydim vermezdim!”(Syf:73)

“Aksak Timur, Nasreddin Hoca’nın köyüne uğrar.”(Syf:52)

“Aksak Timur’un Anadolu’yu işgalinde, ordusunda filler de varmış.”(Syf:110)

“Aksak Timur bir gün Akşehir’in ileri gelenlerinden bir adamı huzuruna istemiş.”(Syf:26)

“Aksak Timur, sofrasına gelen tek butlu kazı görünce köpürmüş, kendine hakaret saymış.”(Syf:86)

Nasreddin Hoca fıkrasında görme kusuru olarak karşımıza kör ifadesi çıkmaktadır. Kör insanlar bu fıkralarda ve diğer hikâyelerde karşımıza dilenen bir karakter olarak çıkıyor. Bu tür yaklaşım acınılı bir yargı içermektedir. Bu tür ifadeler engelliliğe dair olumsuz kalıp yargıları pekiştirici niteliktedir. Aksak Timur ifadesi yine bireyin eksikliği üzerinden bir tanımlama ve tanınma olarak kullanılmıştır. Engellilik açısından olumsuz kalıp yargılarını pekiştirici nitelikte olumsuz ifadeler kullanılmıştır.

KİTAP KÜNYESİ

Kitabın Adı: Tekerlemeler ve Çocuk Oyunları

Yayınevi: Elips Yayıncılık

Kitap İncelemesi

“Kör olası Kedi!”(Syf:61)

Kalıplaşmış ifadeler kategorisinde ele aldığımız deyimler kitaplar içerisinde sıkça rastlanılmaktadır. Bir beddua şeklinde kullanılan bu ifade okur kitlesi açısından olumsuz ifade içermektedir. Bu tür ifadeler çocuklarda görme kusuru olan kör olmanın herhangi bir cezalandırma sonucu gerçekleştiğini düşündürmektedir.

KİTAP KÜNYESİ

Kitabın Adı: Memleket Şiirleri Antolojisi

Kitabın Yazarı: Osman Atilla

Sayfa Sayısı:160

Kitap İncelemesi

“Hatun ya dilsizdir, susar.”(Syf:54)

Şiir içerisinde konuşma kusuru olarak kabul edilen dilsizlik ifadesi kullanılmaktadır. Her susan kişinin dilsiz olduğuna vurgu yapılarak olumsuz yargıyı destekleyen ifadeler içermektedir.

KİTAP KÜNYESİ

Kitabın Adı: Bağrıyanık Ömer

Kitabın Yazarı: Mahmut Yesari

Kitap İncelemesi

“Acaba sağır mı, kör mü, budala mı olmuştun?” (Syf:39)

Duyarsızlık örüntüsünde verilmiştir. Kör ve sağır olan kimselerin duyarsızlık içerisinde oldukları vurgulanmıştır. Engelliliğe dair olumsuz kalıp yargılarını pekiştirici niteliktedir.

KİTAP KÜNYESİ

Kitabın Adı: Aritmetik İyi Kuşlar Pekişi

Kitabın Yazarı: Cemal Süreya

Kitap İncelemesi

“Define Adası’nda bir adam var. Eli kesik. O da çengel gibi demirden bir şey takmış koluna. Korkunç bir adam. Kimseye acımıyor.” (Syf:34)

Bahsedilen kişinin kötü insan olarak tasvir edilmesi engelliliğe yönelik olumsuz kalıp yargıları besler niteliktedir. Kişinin engelinin yerine yerleştirilen kancanın bile insanları önyargılı davranmalarına ve simgesel olarak kötülüğünü temsil ettiği görülmektedir.

“Homeros bile Anadolu’da doğmuş. İki gözü de görmezmiş onun.” (Syf:42)

Tarihsel kişilik olan Homeros’un engeline atıfta bulunarak muhtaçlık bağlamında kullanıldığı görülmektedir.

KİTAP KÜNYESİ

Kitabın Adı: Yer Altında Bir Şehir

Kitabın Yazarı: Kemalettin Tuğcu

Kitap İncelemesi

“Çünkü bu üç kişiden birisinin ayağı tekti. Diz kapağının yukarisından kesilmişti. Kesik ayağı yerine ağaç dalından uydurma bir koltuk değneği kullanıyordu.”(Syf:5)

“Tek ayaklıyı sırtına almış olan, gittikçe fena soluyor, sendeliyordu. Tek ayaklı adam onun boynuna sarıldı.”(Syf:7)

“Tek ayaklı yine koltuk değneğine abanarak yürüyordu. Tek ayaklının adı Sadık'tı.”(Syf:8)

Yukarıda yer alan ifadelerde engelli bireyler destek olunması gereken grup olarak görülmekte, “hasta, yaşlı, güçsüz, yoksul, düşkün, yetim” gibi kavram grubu ile birlikte kullanılmaktadır, engellilik muhtaçlık bağlamında ele alınmaktadır. Engeli sakat olan bireyler bakıma muhtaç destek olunması gereken grup olarak görülmektedir. Karakterin önce engelinin sunulması “tek ayaklı” olarak lanse edilmesi daha sonra karakterin isminin verilmesi olumsuz şekilde önyargı içermektedir.

KİTAP KÜNYESİ

Kitabın Adı: Seçme Hikâyeler

Kitabın Yazarı: Sait Faik Abasıyanık

Kitap İncelemesi

“Doğuştan gözleri görmeyenler olur. Doğuştan sağır ve dilsizler olur. Doğuştan ayaksızlar, kulaksızlar da belki görülmüştür.”(Syf:53)

“Yalnız düşünüyorum; acaba kör, etrafın havasından, gürültüsünden mi nerede bulunduğunu anlıyor?”(Syf:71)

Cümlelerde engel durumlarına odaklanılıp bu özelliklere sahip kişilere karşı önyargı oluşturacak şekilde sunulmuştur. Kişilerin tek bir engele sahip olmasının diğer duyularını da kullanamayacağı izlenimi verilmiştir. Olumsuz kalıp yargılarını pekiştirici nitelikte olumsuz ifadeler kullanılmıştır.

KİTAP KÜNYESİ

Kitabın Adı: Mehmet Akif'ten Seçmeler

Yayınevi: Nar Çocuk Yayınları

Kitap İncelemesi

“Bakar ki bir kötürüm tilkinin yanık sesidir.”

“Zavallı pösteki olmuş, bacak yok işleyecek.”

...

“Açım! Demekle amel-mande topal bir tilki,”

...

“Niçin yatıp kötürüm tilki olmak istersin?”

“Ki artığınla geçinsin senin de bir yatalak.”(Syf:72-73)

“Oturup kör gibi, başkasına el açmak iyi mi?”(Syf:93)

Engelli bireyler bakıma muhtaç destek olunması gereken grup olarak görülmektedir. Kitapta geçen “kör gibi el açmak” ifadesiyle bu yetersizliğe sahip kişileri aşağılayıcı bir anlatımla sunulması önyargı bağlamında ele alınmaktadır. Muhtaç olma, acıma içerisinde verilen kullanımlar görülmektedir.

KİTAP KÜNYESİ

Kitabın Adı: Ülkemin Efsaneleri

Kitabın Yazarı: İbrahim Zeki Burdurlu

Kitap İncelemesi

“Ruşen Ali’ye “körün oğlu ” anlamını tutan “koroğlu” demeye başlamışlar.”(Syf:58)

Kitapta efsane karakter olan Koroğlu karakterinin herhangi bir özrü bulunmamasına rağmen babasının özründen dolayı böyle bir adlandırma verildiği ve kişiye takma ad olarak özür durumunun yansıtıldığı görülmektedir. Takma ad olarak özür durumunun kullanılması engele sahip kişilere karşı ön yargı oluşturan ifadelere yer verilmiştir. Olumsuz kalıp yargılarını pekiştirici nitelikte olumsuz ifadeler kullanılmıştır.

KİTAP KÜNYESİ

Kitabın Adı: Halime Kaptan

Kitabın Yazarı: Rıfat Ilgaz

Kitap İncelemesi

“Ama şimdilik bu işlerle uğraşacak hünerli erkekler kalmamıştı köylerde. Eli bıçak tutan, balta tutan yaşlı erkekler, tebdilihavaya gelenler, sakatlar, topallar, tek gözlüler gemi yapımcılarına kestane, kayın kerestesi çekiyorlardı.”(Syf:34)

Özel gereksinimli bireyler destek olunması gereken grup olarak görülmekte, “hasta, yaşlı, güçsüz, yoksul, düşkün, yetim” gibi kavram grubu ile birlikte kullanılmaktadır, engellilik muhtaçlık bağlamında ele alınmaktadır. Herhangi bir engele sahip oldukları için daha hafif işlerde kullanılacağı vurgulanmıştır.

KİTAP KÜNYESİ

Kitabın Adı: Arif Nihat Asya’dan Seçmeler

Kitabın Yazarı: Saadettin Yıldız

Kitap İncelemesi

“Masalların Kesikbaş’ı yerine Cahide’nin kesik eli!...”(Syf:249)

“Gördüklerini görmezden gelen gönüllü körler olmaktan da kurtaralım kendimizi! Körlüğü Önleme Haftası’nı bu manaya alarak, bu manada da tatbik edelim!”(Syf:283)

“Kör”

“Körle yatan şaşı kalkar demişler... Biz şaşıyla yatıp kör kalkıyoruz”(Syf:359)

Duyarsızlık örüntüsünde verilmiştir. Kör olan kimselerin duyarsızlık içerisinde oldukları vurgulanmıştır. Cümlelerde engel durumlarına odaklanılıp bu özelliklere sahip kişilere karşı önyargı oluşturacak şekilde sunulmuştur. Türk atasözlerinde genel anlamda bakıldığında engellilik kavramında kör ifadesinin sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. İnsanların fiziksel yetersizlikleri üzerinden öğüt verildiğine rastlanılmaktadır.

KİTAP KÜNYESİ

Kitabın Adı: Sevdalı Bulut

Kitabın Yazarı: Nazım Hikmet

Kitap İncelemesi

“Kadı efendi kadının gerçekten de safça, nasıl demeli, akli noksanca olduğuna kanaat getirmiş.”(Syf:22)

Zihinsel özü olan karakter engel durumuna odaklanılıp bu özelliklere sahip kişilere karşı önyargı oluşturacak şekilde sunulmuştur. Genel itibariyle saf olan insanlarda da herhangi bir zihinsel yetersizliğe sahip olabilme durumu içerisinde yer verilmiştir. Olumsuz kalıp yargılarını pekiştirici nitelikte olumsuz ifadeler kullanılmıştır.

KİTAP KÜNYESİ

Kitabın Adı: Tanrı Misafiri

Kitabın Yazarı: Reşat Nuri Güntekin

Kitap İncelemesi

“On sene evvel kötürüm olduğu için, Muğla’dan çıkamamıştı; altı, yedi sene evvel de vefat etmişti.”(Syf:8)

“Evin içinde koparttığı fırtınalara, Hacı Ali Efendinin haykıra haykıra sarf ettiği sözlerine karşı tamamıyla sağır olan Hafız, bunu nasıl duymuştu?”(Syf:17)

“Kör olası papaz”(syf:23)

Sağır ifadesi duyarsızlık örüntüsünde verilmiştir. Kötürüm ifadesi yardıma muhtaç toplumsal grup olarak belirtilmiş bu yüzden şehir dışına bile çıkamayacağı izlenimi verilmiş, engellilik muhtaçlık bağlamında ele alınmıştır. Türk deyişlerinde beddua biçimi olarak “kör olası” ifadesi kitaplarda rastlanılmıştır. Bu ifadede cezalandırma unsurunun bir engel durumundan yola çıkılarak verildiği görülmektedir. Engelliliğe yönelik olumsuz kalıp yargılarını pekiştirici nitelikte olumsuz ifadeler kullanılmıştır.

KİTAP KÜNYESİ

Kitabın Adı: Miskinler Tekkesi

Kitabın Yazarı: Reşat Nuri Güntekin

Kitap İncelemesi

“Sokaklarda birkaç kere kör dilenci kavgasına rastlamış ve dehşete düşmüştüm. Gözleri görmediği için bunlar bir tecavüzden kuşkulandıkları zaman birdenbire sopalarını kaldırarak oldukları yerden topaç gibi dönmeye başladılar.”(Syf:58)

“Söylediğim o iki korkunç fukaradan biri ki, tek gözlü, sıracalı çarpık boyunlu bir ufak ihtiyardı, bir yandan kapı kapı dilenirken bir yandan pulsuz ilanları, o tek gözüyle görür ve bunları haber vererek ikramiye alırdı.”(Syf:119)

Görme engeline sahip olmak diğer deyişle kör olmak dilenmekle aynı çizgide kullanılmış kör olan insanların dilenmekten başka işlerinin olmadığı izlenimi yaratılmıştır. Engelli olma durumunun acıma, muhtaç olma bağlamında sunulduğu görülmektedir. Engelliliğe yönelik olumsuz kalıp yargılarını pekiştirici nitelikte olumsuz ifadeler kullanılmıştır.

KİTAP KÜNYESİ

Kitabın Adı: Gümüş Kanat

Kitabın Yazarı: Cahit Uçuk

Kitap İncelemesi

“Ah, şu kaza başına gelmeseydi! O güzel, sağlam eller, daha kısa zaman önce on parmaklı idiler. Şimdi ise sağ elinde beş parmak, öbüründe sargıların arasında görünen tek başına kalmış mahzun, boynu bükük bir başparmak”(Syf:7-8)

Engel durumunun kaza sonucu olduğu görülmektedir. Sakatlık terimi, “kaza sonucu sakat kalma” gibi tıp diline özgü kavram grubu olarak yer almaktadır. Sakat bireyler muhtaç olan kimseler olarak görülmektedir. Engelli olma durumunun acıma, muhtaç olma bağlamında sunulduğu görülmektedir. Engelliliğe yönelik olumsuz kalıp yargılarını pekiştirici nitelikte olumsuz ifadeler kullanılmıştır.

KİTAP KÜNYESİ

Kitabın Adı: Az Gittik Uz Gittik

Kitabın Yazarı: Pertev Naili Boratav

Kitap İncelemesi

“Zamanında, ben üç yüz bir yaşında iken iki arkadaşım vardı: Biri kör, biri çıplak.”(Syf:13)

“Günün birinde kızıp da balıkçı olduğumu başıma kakarsan dilim tutulur, dilsiz olurum.”(syf:198)

Konuşma özrü olarak sayılan dilsiz o olma durumunun bir cezalandırma sonucu ortaya çıktığı, engeline rağmen iyi olarak tasvir edildiği görülmektedir. Engelliliğe yönelik olumsuz kalıp yargılarını pekiştirici nitelikte olumsuz ifadeler kullanılmıştır.

KİTAP KÜNYESİ

Kitabın Adı: Arılar Ordusu

Kitabın Yazarı: Bekir Yıldız

Kitap İncelemesi

“Nemrud’u öldürmüş tek kanatlı arıyım ben.”

“İnsanlar titredikten sonra, söz senin gibi kanadı eksik bir arıya mı düşer, demeyin.”

“Eksik kanadıyla zar zor uçup Kraliçe’nin yanına biraz daha sokuldum.”

“Tek kanadım da, yerinden kopacakmış gibi tir tir titriyordu.”(syf:14)

“Tek kanatlı ben, anasız, babasız çocuk ve nereden gelip nereye gittiği bilinmez ceylanla üçlü bir arkadaşlık kuruldu.”(syf:18)

“Tek kanatlım, hele şu gökyüzüne bir bak, dedi.”(syf:18)

“Anlıyor musun tek kanatlım? Dedi.”(syf:20)

“Bilgiyle tek kanatlım.”(syf:24)

“Biz yanarız ama, külümüz şu Nemrud’un ülkesine savruldukça, bir şeyler olabilir tek kanatlım.”(syf:30)

“Haydi tek kanatlım, dedi Bilge.”(syf:31)

“Tek kanatlım, sen gelme benimle.”(Syf:38)

“Ah benim tek kanatlım, dedi.”(syf:40)

“Bak Tek kanatlım, dedi.” “Esi , mesi var mı tek kanat...”(syf:42)

“Tek kanadım kopacak gibiydi.”(syf:50)

“Ne düşündün tek kanatlım? Ah tek kanatlım, birlik olmayı bu kadar kolay mı sanıyorsun?”...

“Tek kanatlım, aklını mı oynattın sen?”(syf:52)

“Tek kanatlı olmama karşın beni kumandan seçmişlerdi. Tek kanadıyla en önde gidiyordum.”(syf:55)

“Dayan tek kanat, diyordum kendi kendime.”(syf:56)

“Bir bak, bin düşün tek kanat, dedim kendi kendime.”(syf:58)

“Benim güzel tek kanatlı Arı’dan var olmuş kırlangıcım.”(syf:62)

Diğer engel grubu içerisinde yer alan tek kanadı olmayan bir arı karakterine yer verilmiş ve bu karakterde engelli olmasına rağmen iyi bir karakter olarak yer verilmiştir. Karakterin tek kanatlı oluşu vurgulanmış, tek kanadıyla kötü karakterlerle savaştığına yer verilmiştir. Kitapta tek kanatlı olduğu için başarısız olacağına dair yer alan ifadelerde acınılası yargılar içermektedir. Bu tür ifadeler engelliliğe dair olumsuz kalıp yargıları pekiştirici niteliktedir. Tek kanat ifadesi yine arının eksikliği üzerinden bir tanımlama ve tanınma olarak kullanılmıştır. Engellilik açısından olumsuz ifadeler içermektedir.

KİTAP KÜNYESİ

Kitabın Adı: Osmancık

Kitabın Yazarı: Tarık Buğra

Kitap İncelemesi

“Aşam aşam kör gitme.”(syf:243)

Deyim olarak kullanılmış ve yetersiz tedbirsiz olma anlamında kullanılmış. Duyarsızlık örüntüsünde verilmiştir. Kör olan kimselerin duyarsızlık içerisinde oldukları vurgulanmıştır. Cümlelerde engel durumlarına odaklanılıp bu özelliklere sahip kişilere karşı önyargı oluşturacak şekilde sunulmuştur. Engelliliğe yönelik olumsuz kalıp yargılarını pekiştirici nitelikte olumsuz ifadeler kullanılmıştır.

KİTAP KÜNYESİ

Kitabın Adı: Kuklacı

Kitabın Yazarı: Kemalettin Tuğcu

Kitap İncelemesi

“Kör alıcının kör satıcısı olur.”(syf:30)

Deyim ifadesi olarak kullanılmıştır. Cümlede engel durumlarına odaklanılıp bu özelliklere sahip kişilere karşı önyargı oluşturacak şekilde kullanılmıştır. Engele sahip kişilere karşı ayrımcılık içeren ifadeler kullanılmıştır. Engele sahip olanların engelli kişilerle aynı sosyal çevrede yer alması dolaylı yoldan ifade edilmiştir.

KİTAP KÜNYESİ

Kitabın Adı: İnci'nin Maceraları

Kitabın Yazarı: Orhan Kemal

Kitap İncelemesi

“Hala ,gözü kör olsun böyle ananın “dedi.”(syf:31)

“Anne, “Kör!” dedi.”(syf:75)

“İki gözü kör olasıca seni!” (syf:86)

Deyim ifadesi olarak kullanılmıştır. Engellilik kavramının cezalandırma bağlamında yer aldığı görülmektedir. Cümlelerde engel durumlarına odaklanılıp bu özelliklere sahip kişilere karşı önyargı oluşturacak şekilde sunulmuştur.

KİTAP KÜNYESİ

Kitabın Adı: Türk Bilmecelerinden Seçmeler

Yayınevi: Mavi Çatı Yayınları

Kitap İncelemesi

“Deler geçer ok gibi,

Acıması yok gibi,

Tek gözlü, tek bacaklı, dikiş nakışta akli.”(syf:30)

“Bir fidan ekim, dalsız budaksız;

Onu da ben yedim, dilsiz damaksız.”(syf:31)

“Gider gider izi yok,

Burnu kara, gözü yok.”(syf:55)

İfadelerde engel durumlarına odaklanarak bilmeceler sunulmuştur. Olumsuz özelliklere odaklanılmıştır. Engelliliğe yönelik olumsuz kalıp yargılarını pekiştirici nitelikte olumsuz ifadeler kullanılmıştır.

KİTAP KÜNYESİ

Kitabın Adı: Bir Gemi Yelken Açtı

Kitabın Yazarı: Ali Mümtaz Arolat

Kitap İncelemesi

“Ardımdan yürüyen davarlar dilsiz.”(syf:73)

Şiirde engel durumuna odaklanılıp bu özelliklere sahip kişilere karşı önyargı oluşturacak şekilde sunulmuştur. Engelliliğe yönelik olumsuz kalıp yargılarını pekiştirici nitelikte olumsuz ifadeler kullanılmıştır.

KİTAP KÜNYESİ

Adı: Evvel Zaman İçinde

Kitabın Yazarı: Eflatun Cem Güney

Kitap İncelemesi

“İyi saatte olsunlar, onunla bir kör şeytanın elini, dilini bağlayacaklar.”(syf:13)

“Ya, öyle mi kızım, belki bir yerine bulaşmıştır; gel şu elini, yüzünü bir yıka! Deyip de, on parmağını uzatınca “körün istediği de iki göz değil mi” hemen elini, yüzünü yıkamış ve sarı ineği önüne katıp evine dönmüş, dönmüş ya, anası onu öyle görünce, kanı, iliği kuruyup, yetmiş iki bin damarı birden çekilmiş!”(syf:19)

“Feleğin gözü kör olsun, verdiği her güzelliği avuç avuç veriyor; vermediğinden de tırnak tırnak söküp alıyor.”(syf:88)

Türk deyişlerinde beddua biçimi olarak “kör şeytan” ifadesi kitaplarda rastlanılmıştır. Bu ifadede olumsuzluk bildiren “şeytan” ifadesinin bir engel durumundan yola çıkılarak verildiği yan yana kullanıldığı görülmektedir. Kitap içerisinde yine engel durumundan yola çıkılarak beddua biçimlerine rastlanılmıştır. Engelliliğe yönelik olumsuz kalıp yargılarını pekiştirici nitelikte olumsuz ifadeler kullanılmıştır.

KİTAP KÜNYESİ

Adı: Yonca Kız

Kitabın Yazarı: Kemal Bilbaşar

Kitap İncelemesi

“Sultan Bacı, “seni kör olasıca Arap seni!” diye uzaklaşan arabanın ardından yumruğunu salladı.”(syf:44)

“İnşallah bizim, Yoncamızı o kör olasıca at hırsızları kaçırmıştır.”(syf:173)

Deyim ifadesi olarak kullanılmıştır. Engellilik kavramının cezalandırma bağlamında yer aldığı görülmektedir. Cümlelerde engel durumlarına odaklanılıp bu özelliklere sahip kişilere karşı önyargı oluşturacak şekilde kullanılmıştır.

KİTAP KÜNYESİ

Adı: Gulyabani

Kitabın Yazarı: Hüseyin Rahmi Gürpınar

Kitap İncelemesi

“Kör olası pek sarhoş ve soysuz çıktı.”(syf:9)

“Hep bir gözünü kör edeceksin, bir kulağını sağır. Ben iki gözümü kör, iki kulağımı da sağır ettim.”(syf:45)

“Kör olası melunlar.”(syf:46)

“Bir canavarın ağzına düşerek nasılsa baygın kurtulan bir av gibi korkudan her tarafım felçli sanılacak kadar bitkin bir haldeydim.”(syf:81)

Duyarsızlık örüntüsünde verilmiştir. Kör ve sağır olan kimselerin duyarsızlık içerisinde oldukları vurgulanmıştır. Cümlelerde engel durumlarına odaklanılıp bu özelliklere sahip kişilere karşı önyargı oluşturacak şekilde sunulmuştur. “Kör olasıca” Deyim ifadesi olarak kullanılmıştır. Engellilik kavramının cezalandırma bağlamında yer aldığı görülmektedir.

KİTAP KÜNYESİ

Adı: Koçyiğit Köroğlu

Kitabın Yazarı: Ahmet Kutsi Tecer

Kitap İncelemesi

“Evet, sen bir körün oğlusun. Fakat niçin kör?”(syf:23)

Kitapta efsane karakter olan Köroğlu karakterinin herhangi bir özrü bulunmamasına rağmen babasının özründen dolayı böyle bir adlandırma verildiği ve kişiye takma ad olarak özür durumunun yansıtıldığı görülmektedir. Takma ad olarak özür durumunun kullanılması engele sahip kişilere karşı ön yargı oluşturan ifadelere yer verilmiştir. Olumsuz kalıp yargılarını pekiştirici nitelikte olumsuz ifadeler kullanılmıştır.

KİTAP KÜNYESİ

Adı: Tiryaki Sözleri

Kitabın Yazarı: Cenap Şehabettin

Kitap İncelemesi

“Körler el ele de yürüseler, er geç düşecekleri ya bataklık ya da uçurumdur.”(syf:45)

“Kıskanç olan, eğer tek gözlü ise, ister ki herkesin de en azından bir gözü çıksın.”(syf:47)

“Aşığın gözü kördür” derler. İlgisiz olanınki, emin olunuz ki, daha kördür. Çünkü bakmaz!”(syf:50)

“Kör ölür, badem gözlü olur; kel ölür sırma saçlı olur, çünkü geri gelme ihtimali yoktur.”(syf:53)

“Sadakanı tercihen kör dilencilere ver.”(syf:55)

“Tek gözlülere, gözlü taraflarından bakıver.”(syf:58)

“Görmezlikten gelinerek, ne kadar kötü nazarlar kör edilir.”(syf:61)

“Aşkın gözü kör, kulağı sağırdır.”(syf:62)

“Fakat aleyhimizde olunca, aklımıza derhal “kör kadı” fikrası gelir.”(syf:91)

“Tek gözlerden ve körlerden çok, ülkemizde bostana su aksın diye dolabı çeviren gözü bağlılara acırım!”(syf:107)

“Felaketin açmadığı göz, kör kalmaya mahkûmdur.”(syf:123)

Duyarsızlık örüntüsünde verilmiştir. Kör ve sağır olan kimselerin duyarsızlık içerisinde oldukları vurgulanmıştır. Cümlelerde engel durumlarına odaklanılıp bu özelliklere sahip kişilere karşı önyargı oluşturacak şekilde sunulmuştur. Görme engeline sahip olmak diğer deyişle kör olmak dilenmekle aynı çizgide kullanılmış kör olan insanların dilenmekten başka işlerinin olmadığı izlenimi yaratılmıştır. Engelli olma durumunun acıma, muhtaç olma bağlamında sunulduğu görülmektedir. Engelliliğe yönelik olumsuz kalıp yargılarını pekiştirici nitelikte olumsuz ifadeler kullanılmıştır.

KİTAP KÜNYESİ

Kitabın Adı: Bitmeyen Gece

Kitabın Yazarı: Mithat Enç

Kitap İncelemesi

“Altı yıllık ilkokul süresince de takma adım “şaşkoloz”du. İstanbul’a okumaya geldiğim ilk yılın sonunda Etfal hastanesinde başarı ile ikisi aynı yöne bakacak duruma gelmişti.(syf:16)

“Bazıları da beni avutur diye, daha önceleri gözünü yitirmiş olanları peşlerine takıp, kaderimde yalnız olmadığımı göstermeye uğraşıyordu.”(syf:26)

“Yaşamım boyunca nice kör, topal, çolak insan görmüştüm. Her şeyi kaybetmelerine rağmen bir yaşamdır sürdürüp gidiyorlardı. Mahallemizin savaş gazisi topal Ahmet tek ayağı üstünde sekerek her gün çarşıya inen yokuşu inip çıkmaktan yılmazdı. Kuyucu kör hafız kaldırım taşlarında değneğini tıkırdatarak “kuyuya kova, taş düşürenler...”diye haykırarak dolaşip dururdu. Selamlığın “ahrazı ”atçılıkta ünlüydü. Ama bütün bu yaşantılar bana galiba insanın bir organdan yoksun yaşamını sürdürebileceğini öğretmemiştir.”(syf:36)

“Kör olmaktan mı utanıyordum?”(syf:52)

“Günah işledi diye kullarının gözünü kör eden Tanrı sizin olsun, hoca efendi!”(syf:55)

“Bu ise körlükten de beter bir kösteğe vurulmaktı.”(syf:56)

“Kör Ali gibi köşe başına mendil serip dilenemez, Kuyucu Hafız gibi kuyu diplerine düşen tas ve kovaları çıkarmak elimden gelmezdi.”(syf:61)

“Bir ara hatırıma kanuni Kör Ali Bey geldi.”(syf:62)

“İsely bir gün beni bu çaba ortasında yakalayıp, arkama dikilip bir süre seyrettikten sonra Amerika’da sekreterlik ile geçimini sağlayan körler olduğunu söyledi.”(syf:66)

“Körler için Braille denen kabartma yazı!”(syf:68)

“Ayrıca bunu öğrenmeyi kabullenmek, körlüğü de kabullenmek gibiydi.”(syf:69)

“Memlekette binlerce kör var. Yoksulluk içinde yaşıyorlar.”(syf:70)

“Bu nedenle nezaketen inanmış gözükererek, Viyana’ya dönünce oradaki körler okulunu ziyaret edip, neyi nasıl yaptıklarını öğrenme önerilerini pek de ciddiye almıyordum.”(syf:70)

“Koridorlar, merdivenler ve bahçede her yaştan kör öğrencilerin koşup oynayırları, gülüp haykırırları olağan bir okulunkinden hiç de farklı değildi.”(Syf:77)

“Birçok düşünür, uygarlığın çeşitli tanımını yapmaya uğraşmıştır. Bu, engellilerin de, ayrıcalıklarına rağmen kendileri gibi bir insan olduğunu unutmamaktır.”(syf:77)

“Evet, geleceğimi sakat çocukların eğitimine bağlamak yararlı bir seçim olabilirdi.”(syf:80)

“O sönestr “geri zekâlılar, konuşma özürleri” gibi özel eğitim dersleri alacaktım.”(syf:90)

“Gelişimin ertesi sabahı onunla birlikte Sağırlar okuluna gittik.”(syf:102)

“Bu “idiot savant”tır. Müzik dışında hiçbir şey öğrenemez.”(syf:108)

“Sakatlık dışında insanlığımın tüm boyutlarının olduğu gibi yerinde durduğunu sergilemek için gösterdiğim tüm çabalar bir iki sözcük ya da yalın bir tepki ile boşa gidiyor gibi oluyordu.”(syf:132)

“Burs programına benim dışımda, hepsi de görme engelliler alanında çalışmak için gerekli olan sertifikayı almak üzere gelmiş olan, on kişi daha vardı.”(syf:158)

“Çift engelli ilk öğrenci, Hellen Keller da yüz yıl kadar önce bu okulda eğitim almıştı.”(syf:161)

“Harward Eğitim Fakültesinde özel eğitime ilişkin birkaç münferit ders bulunduğunu, bu nedenle o alanda diplomaya dönük bir çalışma yapılmayacağını açıkladı.”(syf:176)

“Karakol kesimine girdiğimiz zaman başka bir görevli, alır –verir radyoyla merkeze, kör bir gencin belki de intihar kastı ile kendini rayların üstüne attığını ve kurtarıldığını haber veriyordu.”(syf:193)

“Burası ve Kilis’teki körlerin tekeline bırakılmış hasırcı ve sepetçi çarşılarını ziyaret edip nasıl çalışıp ne kazandıklarını öğrenmeye gayret ederek, bunların dışında dilencilikten başka uğraşlarla geçimini sağlayabilen körler bulunup bulunmadığını araştırdım” .(syf:211)

“Bakanlık, Büyük Milet Meclisine enstitü kadro cetveline bir “arızalı çocuklar eğitimi” kadrosunun eklenmesini önermiş.”(syf:222)

“Sık sık önüme koydukları tepki: “Hele şu normal olanları bir okutalım da sıra sakatlara gelsin!” di.(syf:234)

“Engelliler, uyumsuzlar ve eski tutukluların çalıştıkları iş yerlerini dolaşmaya başlayınca, eğitim kurumlarında harcanan emeğin pek de öyle hayırseverlik fantezisiyle sınırlı kalmadığı fark ediliyordu.”(syf:259)

“Merkezin depolarına getirilen bu iskartalar oradan ilgili bakım ve tamir atölyelerine dağıtılıyor; kör, kötürüm, ağır derecede geri zekâlı her tür sakat işçinin çalıştığı işlerde sökülüp delinen giysiler dikilip yamalanıyor, araç-gereçlerin çürüyen parçaları değiştirilip temizlenip boyanarak yeniden kullanılabilir duruma getiriliyordu.”(syf:260)

“Özellikle büyük kentlerde kör, topal, çolak çocukları gündüzleri paylaştıkları dilenme bölgelerine ayırıp, dilendiren, akşamları da biriken sadakalarla toparlayıp bir bataklıkta barındırıp besleyen dilenci patronları olduğunu öğrendim.”(syf:269)

“Üstün yetenekli çocukların gelişim, uyum ve eğitimleri konusunda bir tez hazırlığına giriştim.”(syf:313)

“Düşkün ve yoksula, sakat ve yalnızca sadece birkaç damla gözyaşı bağışlamak armağanların en ucuz ve değersizidir.”(syf:321)

Genele bakıldığında iyi örnek olarak görülebilecek unsurlara çoğunlukla bu kitapta rastlanmıştır. Kitabın içerisinde insanların kullanmış olduğu önyargılı terimlere eleştirel bakış açısıyla yer verilmiştir.(sakat, embesil, zihinsel özürlü, geri zekâlı vs.) Daha güncel engel durumlarının yer aldığını ve farklı isimlendirmelerin kullanıldığını görmekteyiz. (idiot savant, üstün yetenekli) Özel eğitim kavramının ilk kez bu kitapta geçtiğini görmekteyiz. Engelli bireyin mücadelesini gözler önüne serdiği için başarılı bulunmuştur. Yer yer engelli olma durumunun acıma, muhtaç olma bağlamında sunulması toplumun bakış açısı eleştirel bir gözle yansıtılmaya çalışılmıştır. Engelin bulunduğu bölgeye odaklanmak yerine onun yerine işlevsel olarak daha fazla görevi yerine getiren organlara odaklanılmış ve engellere yönelik olumlu bir tablo çizilmiştir. Kitabın yazarının Özel eğitim açısından önemli bir öncü olması, özel eğitime olumlu bakış kazandırılması açısından kitabın listede yer alması olumlu bulunmuştur. Bu kitapta yer alan bulgulardan biri “çaba ve sabırla engelli olmaya rağmen bir şeyler başarılabilirdiğinin” veya “engelli olmalarına rağmen iyi bir insan olunulabileceğinin” sürekli vurgulanmasıdır. Bu durumda engelli olmalarına rağmen bir özelliklerinden dolayı başarılı olabileceklerini vurgulayan engellilik anlayışı benimsenmektedir. Engeller yok edildiğinde

birçok engelli bireyin normal bireylerle aynı seviyede işler yapabileceği durumu dile getirilmemektedir.

KİTAP KÜNYESİ

Kitabın Adı: Barbaros Hayrettin Geliyor

Kitabın Yazarı: Feridun Fazıl Tülbentçi

Kitap İncelemesi

“Üzülmeğiniz, Baba Oruç tek kolla bile küffar üzerinde muzaffer olur, düşen bayrakları kaldırarak, Akdeniz’de velvele yaratır.”(Syf:193)

“Oruç tek kolla Tunus’a dönmek istemiyor.”(Syf:194)

“Fakat Hızır ve arkadaşları kolsuz kahramanı kandırdılar.”(Syf:194)

Kitapta ana karakter olan Hızır Reis’in kardeşi olan Oruç Reis kaza sonucunda tek kolunu kaybeder ve bu süreçten sonra “Kolsuz Kahraman” olarak adlandırıldığını görmekteyiz. Bu karakterde engelli olmasına rağmen iyi bir karakter olarak yer verilmiştir. Karakterin tek kollu oluşu vurgulanmış, tek koluyla kötü karakterlerle savaştığına yer verilmiştir. Engel durumunun kaza sonucu oluştuğu görülmektedir. Sakatlık terimi, “kaza sonucu sakat kalma” gibi tıp diline özgü kavram grubu olarak belirtilmektedir. Engelli olma durumunun acıma, muhtaç olma bağlamında sunulduğu görülmektedir. Engelliliğe yönelik olumsuz kalıp yargılarını pekiştirici nitelikte olumsuz ifadeler kullanılmıştır.

KİTAP KÜNYESİ

Kitabın Adı: Uluç Reis

Kitabın Yazarı: Halikarnas Balıkcısı

Kitap İncelemesi

“Eğer bu Barselon işinden sağ kalıp da Cezayir’e giderse, onu hemen kararlaştırdığı veçhile Kör Hüseyin’in karısı Emeti’ye emanet ederdi.”(Syf:131)

“İlkin, Tahtabacak Ayşe’yle evlenmek istiyordu. Utanmıyor musun aksakalından, tek kolundan, tek bacağından diyordu.”(Syf:161)

Cümlelerde engel durumlarına odaklanılıp bu özelliklere sahip kişilere karşı önyargı oluşturacak şekilde kullanılmıştır. Tahtabacak ifadesiyle kahramanın tek ayağının olmayışı ifade edilmiştir. Engele sahip kişilere karşı ayrımcılık içeren ifadeler kullanılmıştır. Engele sahip olanların engelli kişilerle aynı sosyal çevrede yer alması dolaylı yoldan ifade edilmiştir.

4.1.2. Yabancı Yazarlara Ait Eserlerdeki Engellilik Kavramlarının Geçiş Sıklığı

Araştırmanın ikinci alt problemi olan Millî Eğitim Bakanlığı tarafından temel öğretim öğrencileri için tavsiye edilen 100 Temel Eser’de yer alan yabancı yazarlara ait kitaplarda engellilik kavramının kaç kez sunulduğuna ilişkin bulgular Tablo 2.’de gösterilmiştir:

Tablo 5. Yabancı yazarlara ait eserlerde geçen engellilik kavramları

Kitap	Görme Engelli (Kör)	İşitme Engelli (Sağır, Dilsiz)	Bedensel Engelli (Sakat, Engelli)	Zihinsel Engelli	Diğer
Üç Silahşörler	1	-	-	-	-
İnsan Ne İle Yaşar	-	-	2	-	5
Güliver in Gezileri	5	-	-	-	1
Değirmenimden Mektuplar	8	-	-	-	-
Tom Sawyer	-	6	-	-	-
Momo	2	2	-	-	-
Pollyanna	-	-	3	-	3
Pinokyo	4	-	-	-	2
Anton Çehov Hikâyeler	1	-	-	-	1
Şeker Portakalı	1	1	-	-	1
Define Adası	14	-	-	-	15
La Fontaine'den Masallar	-	-	1	-	1
Peter Pan	-	-	-	-	20
Andersen Masalları	1	-	-	-	6
Sol Ayağım	3	2	15	1	14
Heidi	-	-	1	-	-
Ezop Masalları	3	-	-	-	7
Alice Harikalar Diyarında	-	1	-	-	-
Mutlu Prens	1	-	-	-	-

- Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2005 yılında temel eğitim okulları için tavsiye ettiği 100 Temel Eser deki yabancı yazarlara ait 30 adet kitabın 19 âdetinin içerisinde engellilik kavramlarına rastlanılmıştır.

- Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2005 Yılında temel eğitim okulları için tavsiye ettiği 100 Temel Eser deki yabancı yazarlara ait bütün kitaplardaki engellilik kavramlarına ait 155 kavram tespit edilmiştir.
- Engelli, sakat ve özürlü kavramları ile ilgili toplam 23 raporlama yapılmıştır (Üç kavramın dağılımı yukarıda bulunan Tablo 2'de verilmiştir). Yer alan üç kavram da genellikle 'eksik olma', 'hastalıklı olma', 'kusurlu olma' ve 'bakıma ve yardıma muhtaç olma' bağlamında ele alınmaktadır.
- Görme kusuru olarak kör kavramı ile ilgili olarak 44 raporlama yapılmıştır. Söz konusu olan kavramda genellikle kör olma durumunun bir cezalandırma sonucu ortaya çıktığı, genelde kötü insanlar olarak tasvir edildiği ya da tam tersi olarak engellerine rağmen iyi olarak tasvir edildikleri görülmektedir. Görme engeline sahip olmak diğer deyişiyle kör olmak dilenmekle aynı çizgide kullanılmış kör olan insanların dilenmekten başka işlerinin olmadığı izlenimi verilerek sunulmuştur. Engelli olma durumunun acıma, muhtaç olma bağlamında sunulduğu görülmektedir.
- Duyma ve konuşma kusuru olarak tanımlanan sağır ve dilsiz kavramları ile ilgili 12 raporlama yapılmıştır. Yer alan karakterler sağır/dilsiz olmalarına rağmen 'iyi insanlar' olarak nitelendirilmiştir. Kitapların bazılarında sağır/dilsiz olmak "duyarsızlık" örüntüsü olarak kullanılmıştır.
- Kör ve sağır olan kimselerin duyarsızlık içerisinde oldukları vurgulanmıştır. Duyarsızlık örüntüsünün kullanıldığı görülmektedir.
- Tabloda diğer alt başlığı altında yer alan kavramlarla ilgili 76 raporlama yapılmıştır. Topal, tek bacaklı, tek elleri, kötürüm, yatalak, konuşamayan, kekeme, embesil gibi listede yer alan grubu oluşturulan alt başlıkta kullanılan ifadelerde bu tariflere sahip kişilerin genelde kötü insanlar olarak tasvir edilmesi engelliliğe yönelik olumsuz kalıp yargıları besler niteliktedir. Ayrıca bu grupta yer alan ifadelerde engelli bireyleri yardım edilmesi gereken grup olarak görüldüğü, "hasta, yaşlı, güçsüz, yoksul, düşkün, yetim" gibi kavramlarla birlikte kullanıldığı görülmektedir, engellilik muhtaçlık bağlamında ele alınmaktadır.
- Eşitlik kavramının engellilik bağlamında kullanımına rastlanmamıştır.
- Otizm, disleksi, disgarfi, afazi gibi güncel tanımlamalara rastlanılmadığı görülmektedir.

- Engellilik kavramlarının deyim, atasözü ve lakap şeklinde kullanımlarına rastlanılmıştır.
- Sakatlık terimi, sağlıklı olmanın ölçüt olarak nitelendirildiği sakat olmanın sağlıksız olmakla eş değerde kullanımı yer almaktadır. Sakat bireyler bakıma muhtaç kimseler olarak görülmekte ve onlara destek olmak gerektiği vurgulanmaktadır.

İncelenen kitaplarda engelli ve sakat bireyler ‘normal insan ’ olarak görülmemektedir. Sağlık-hastalık karşıtlığı baz alınarak, engellilik hastalık durumu olarak kabul edildiği, çoğu yerde ‘hastalık’ kavramıyla ilişkilendirilerek kullanılmaktadır. Kitaplarda “kusurlarına/eksiklikleri olmasına karşın ” engellilerin farklılıklarını kabul etmek gerektiği gibi acınılası ifadeler yer verilmektedir. Bu tür kullanımlar engelliliğe dair olumsuz kalıp yargılarını destekleyen ifadelerdir. İncelenen kitapların çoğunda, özel gereksinimli bireyler yardıma edilmesi gereken grup olarak yansıtılmakta , “hasta, yaşlı, güçsüz, yoksul, düşkün, yetim” gibi kavramlarla birlikte kullanılmaktadır.

KİTAP KÜNYESİ

Kitabın Adı: İnsan Ne İle Yaşar?

Kitabın Yazarı: Lev Tolstoy

Kitap İncelemesi

“Şu hanıma bak yanında küçük kızlar da var; galiba buraya geliyor. Aa, kızlardan birinin ayağı topal.”(Syf:29)

“Kızlar birbirlerine ayırt edilmeyecek derecede benziyorlardı; yalnız aralarındaki fark, birisinin topal olmasıydı.”(Syf:30)

“Kadın; topal çocuğu dizine alarak:

-Bu çocuk iki ayrı ölçü ister. Sakat ayak için bir tek, sağlam ayak için üç tane kundura yap.(Syf:31)

“Simon, ölçüyü aldı ve topal kızdan bahsederek sordu:

-Zavallı kızın başına bu iş nasıl geldi? (Syf:31)

“Önce sağlam çocuğa meme verdim, bu sakata hiç meme vermedim. Yaşayacağını zannetmiyordum. Bu sözlerle topal kızı bağına bastı, bir eliyle de kendi gözyaşlarını sildi.”(Syf:33)

Engelli bireyler bu hikâyede ve diğer hikâyelerde acınılası bir karakter olarak çıkıyor. Hikâyede karakterin annesinin kurduğu cümlede engelli bireylerin engellerinden dolayı yaşamayacakları gibi bir düşünceye yer vererek engelli bireylere karşı önyargı içermektedir. Engelli olma durumunun acıma, muhtaç olma bağlamında sunulduğu görülmektedir. Engelliliğe yönelik olumsuz kalıp yargılarını pekiştirici nitelikte olumsuz ifadeler kullanılmıştır.

KİTAP KÜNYESİ

Kitabın Adı: Gülliver’in Gezileri

Kitabın Yazarı: Jonathan Swift

Kitap İncelemesi

“İmparatorдан sizin gözlerinizi çıkarıp kör ederek cezalandırmasını ve bunu yaptığı takdirde bakımınızı üzerine alacağını da sözlerine ekledi.”(Syf:43)

“Körlüğün cesaretinizi arttıracığını, evvelce sırf gözleriniz yüzünden donanmayı getirmeye korktuğunuz halde şimdi böyle bir endişeniz bulunmadığından rahatça işlerinizi başarabileceğinizi iddia etti.”(Syf:44)

“Çünkü tıpkı kör baykuşlar gibi sizin de gözsüz kalınca eskisinden daha fazla yemek yiyeceğiniz, bu halinde memleketi felakete sürükleyeceği iddiasındaydı.”(Syf:44)

“Fakat imparator, idam gibi ağır cezalara pek taraftar değildi, gözlerinizin kör edilmesini Meclis’in çok hafif ceza bulması üzerine buna ileride başka cezalarında eklenebileceğini söyledi.”(Syf:44)

“İmparator sizi sadece gözlerinizi çıkarıp kör etmek gibi hafif bir cezaya çarptırdığı için ona minnettar kalacağınızı, bu karara sevinçle boyun eğeceğinizi tahmin ediyor.”(Syf:45)

Kitapta yer alan ifadelerde görme engelli bireylere karşı önyargı içerecek ifadelere yer verilmiştir. Çocuklarda görme kusuru olan kör olmanın herhangi bir cezalandırma sonucu

gerçekleştiğini düşündürmektedir. Engelliliğe yönelik olumsuz kalıp yargılarını pekiştirici nitelikte olumsuz ifadeler kullanılmıştır.

KİTAP KÜNYESİ

Kitabın Adı: La Fontaine'den Masallar

Kitabın Yazarı: Jean De La Fontaine

Kitap İncelemesi

“Kulakları Kesilen Köpek”

“Bu duruma düşecek ne yaptım ki,

Kesti efendim kulaklarımı böyle

Kulağım kesik görünüşüme bakın hele.”(Syf:23)

“Yarı ölü, yarı sakat, yuvasına dönmüş geri.”(Syf:59)

Engel durumunun ölü kelimesi ile yan yana kullanılması engelli bireylere karşı önyargı içerecek durum olarak sunulmuştur. Engelli olma durumunun acıma, muhtaç olma bağlamında sunulduğu görülmektedir. Engelliliğe yönelik olumsuz kalıp yargılarını pekiştirici nitelikte olumsuz ifadeler kullanılmıştır.

KİTAP KÜNYESİ

Kitabın Adı: Değirmenimden Mektuplar

Kitabın Yazarı: Alponse Daudet

Kitap İncelemesi

“Zavallı bir köre merhamet ediniz! Diyerek masama çarptı.”(Syf:119)

“Körüm, azizim, ömrümün sonuna kadar körüm...” (Syf:120)

“Çünkü sofrada bir kör kafası görmek hoş bir şey değildir.” (Syf:121)

“Gözlerimi körleri iyi ettiğine itikat edilen salat suyuyla ovmak istemedim?”(Syf:123)

“Eğer kızım yanımızda olsaydı bana okurdu; fakat gözlerim kör olduğundan beri doyuracak bir boğaz eksik olsun diye Noterdam Dezar yetimler evine koydum.”(Syf:123)

“Bilmem hangi şeytan parmakladı onu, birdenbire, kadehi elinde ayağa kalktı; kör yılan kafasını söze başlamak üzere bulunan mösyö gibi tatlı bir tebessümle bir an sağa sola çevirdi.”(Syf:123)

“Birdenbire körün oturmuş olduğu sandalyenin yanında, bir şeyin ayaklarımın altında yuvarlandığını hissettim.”(Syf:125)

Kitapta yer alan ifadelerde görme engelli bireylere karşı önyargı içerecek ifadeler yer verilmiştir. Görme engeline sahip olmak diğer deyişle kör olmak dilenmekle aynı çizgide kullanılmış kör olan insanların dilenmekten başka işlerinin olmadığı izlenimi yaratılmıştır. Engelli olma durumunun acıma, muhtaç olma bağlamında sunulduğu görülmektedir. Engelliliğe yönelik olumsuz kalıp yargılarını pekiştirici nitelikte olumsuz ifadeler kullanılmıştır.

KİTAP KÜNYESİ

Kitabın Adı: Mutlu Prens

Kitabın Yazarı: Oscar Wilde

Kitap İncelemesi

“Gözlerine bir dokundum, kör oldu.”(Syf:169)

Kitapta yer alan ifadelerde görme engelli bireylere karşı önyargı içerecek ifadeler yer verilmiştir. Çocuklarda görme kusuru olan kör olmanın herhangi bir cezalandırma sonucu gerçekleştiğini düşündürmektedir. Engelliliğe yönelik olumsuz kalıp yargılarını pekiştirici nitelikte olumsuz ifadeler kullanılmıştır.

KİTAP KÜNYESİ

Kitabın Adı: Tom Sawyer

Kitabın Yazarı: Mark Twain

Kitap İncelemesi

“Evet, biri sağır ve dilsiz bir İspanyol buralarda birkaç kere dolaşmış. Öbürü de İspanyol, sağır ve dilsiz değil.”(Syf:119)

Konuşma özrü olarak sayılan dilsiz olma durumu kişiyi tanımlarken kullanılmış. Ve bunun sonucunda insanların engellerine odaklanılmıştır. Engeline rağmen iyi olarak tasvir edildiği görülmektedir. Engelliliğe yönelik olumsuz kalıp yargılarını pekiştirici nitelikte olumsuz ifadeler kullanılmıştır.

KİTAP KÜNYESİ

Kitabın Adı: Alice Harikalar Diyarında

Kitabın Yazarı: Lewis Carrol

Kitap İncelemesi

“Gerçekten de içeriden kulakları sağır eden bir gürültü geliyordu.”(Syf:53)

Belirtilen engel durumu benzetme olarak kullanılmıştır.

KİTAP KÜNYESİ

Kitabın Adı: Andersen Masalları

Kitabın Yazarı: Christian ANDERSEN

Kitap İncelemesi

“Yıllarca gözleri kör bir halde yitirdiği Rapunzel ‘e gözyaşları dökerek ormanda dolaşmış ve sadece bitki kökü ve yabani yemiş yiyerek yaşamış.(syf: 40)

Kitapta yer alan ifadelerde görme engelli bireylere karşı önyargı içerecek ifadeler yer verilmiştir. Çocuklarda görme kusuru olan kör olmanın herhangi bir cezalandırma sonucu gerçekleştiğini düşündürmektedir.

Yalnız içlerinden birinin tek ayağı yoktu. Oğlunun doğum günü için armağan almaya çarşıya çıkan bir baba, askerleri görünce çok beğenmiş, hemen dükkâna girip onları satın almış, satıcı, askerleri kutuya yerleştirirken birinin tek bacaklı oluşunun nedenini açıklamış babaya. Bunları yapan ustanın kurşunu son askere yetmeyince o da topal kalmış.

Yarı karanlık kutunun içinde askerlerin canı sıkılıyormuş, Yalnız topal olan kurşun asker kutunun kapağının aralığından dışarıyı görebiliyormuş ve bunu kendisi için bir eğlence gibi görüyormuş.

Bizim topal kurşun askerinin gözüne ilk çarpan, masanın üstündeki oyuncak bir kaleyle kalenin içindeki şato oldu.

Topal kurşun asker prensese âşık olmuş. Ağzını bıçak açmaz, bir söz söylemez hale gelmiş.

Engelli bireyler bu hikâyede ve diğer hikâyelerde acınılı bir karakter olarak çıkıyor. Sakat bireyler bakıma muhtaç kimseler olarak görülmekte ve onlara destek olmak gerektiği öğütlenmektedir. Yine Andersen masallarında yer alan Kurşun Asker adlı masalda da tek bacaklı askerinin başına kötü olayların gelmesi engelliliğe karşı olumsuz tutumları pekiştiren niteliktedir. Bu tip imgeler genç beyinleri etkileyerek fiziki ya da zihinsel olarak farklı olanlardan korkmak, acımak, küçümsemek, alay etmek gerektiğini düşündürür. Çocuklar erken yaşta bu masallardan iyi olanın fiziksel olarak güzel olduğunu ve özür lülüğün kötülüğü sembolize ettiğini öğrenir.

KİTAP KÜNYESİ

Kitabın Adı: Momo

Kitabın Yazarı: Michael Ende

Kitap İncelemesi

“Kör bir insan için gökkuşağının renkleri ve sağır bir insan için kuş sesleri nasıl boşunaysa, bütün bir yürekle algılanamayan zamanda öyle boşa gider, kaybolur. Âmâ ne yazık ki, düzgün çarpmasını bildiği halde kör ve sağır olan nice yürekler vardır.” (syf:179)

Duyarsızlık örüntüsünde verilmiştir. Kör ve sağır olan kimselerin duyarsızlık içerisinde oldukları vurgulanmıştır. Cümlelerde engel durumlarına odaklanılıp bu özelliklere sahip kişilere karşı önyargı oluşturacak şekilde sunulmuştur. Engelli olma durumunun acıma, muhtaç olma bağlamında sunulduğu görülmektedir. Engelliliğe yönelik olumsuz kalıp yargılarını pekiştirici nitelikte olumsuz ifadeler kullanılmıştır.

KİTAP KÜNYESİ

Kitabın Adı: Anton Çehov Hikâyeler

Kitabın Yazarı: Anton Çehov

Kitap İncelemesi

“Konuşmaya pek alışık olmadığı için, anlatırken zorlanıyor, çabuk çabuk konuşmaya çalışıyor, kekeleyor, iyi konuşamadığından, sözlerine daha bir canlılık vermek için kolunu, başını sallayıp duruyordu.” (syf:119)

Konuşma özrü olarak sayılan kekeme o olma durumu kişiyi tanımlarken kullanılmış. Ve bunun sonucunda insanların engellerine odaklanılmıştır. Engeline rağmen iyi olarak tasvir edildiği görülmektedir.

“Bunlar da dilenciler gibi kör galiba “(syf:138)

Kitapta yer alan ifadelerde görme engelli bireylere karşı önyargı içerecek ifadelere yer verilmiştir. Görme engeline sahip olmak diğer deyişle kör olmak dilenmekle aynı çizgide kullanılmış kör olan insanların dilenmekten başka işlerinin olmadığı izlenimi yaratılmıştır. Engelli olma durumunun acıma, muhtaç olma bağlamında sunulduğu görülmektedir. Engelliliğe yönelik olumsuz kalıp yargılarını pekiştirici nitelikte olumsuz ifadeler kullanılmıştır.

KİTAP KÜNYESİ

Kitabın Adı: Şeker Portakalı

Kitabın Yazarı: Jose Mauro De Vasconcelos

Kitap İncelemesi

“Kafadan çatlak dedim yalnızca. Yani yan deli.”(syf:14)

“Yarı yarıya sağır ve kör. Bir şey görmüyor nasılsa.”(syf:118)

“Bayan Cordelia’ya, “Topal Ördek” diye bağırdım, çok kızdı.”(syf:130)

Kitapta “Topal Ördek” ifadesi ile engel durumunun bir alay unsuru olarak kullanıldığı ve engel durumuna odaklanıldığı görülmektedir. Engel durumunun acınılası bir içerik olarak

sunulduğu görölmektedir. Yine sağır ve kör olmanın duyarsızlık örüntüsünde verilmiştir. Zihinsel yetersizlik olarak “kafadan çatlak ve deli” ifadeleri kullanılmış ve engel durumlarını ön plana çıkaran ifadeler olarak kullanılmıştır. Engelli olma durumunun acıma, muhtaç olma bağlamında sunulduğu görölmektedir. Engelliliğe yönelik olumsuz kalıp yargılarını pekiştirici nitelikte olumsuz ifadeler kullanılmıştır.

KİTAP KÜNYESİ

Kitabın Adı: Pinokyo

Kitabın Yazarı: Carlo Collodi

Kitap İncelemesi

“Ama daha yarım kilometre gitmemişti ki bir bacağı topal bir tilkiyle kör bir kediye rastladı yolda.”(syf:29)

“Topal olan tilki, kediye dayanarak yürüyor, kör olan kediye kılavuzluk ediyordu.”(syf:29)

“Böyle konuşurlarken Pinokyo, kedinin sağ ön bacağının topalladığının farkına vardı; ne tırnakları, ne pençesi vardı.”(syf:50)

“Düşünün bir, kedi kör numarası yapa yapa, sonunda gerçekten kör olmuştu. Yaşlanmış, tüyleri dökülmüş, bir yanına da inme inmiş olan tilkinin ise kuyruğu bile yoktu artık.”(syf:132)

“Kör kedi” olarak tanımlanan karakterin engel durumuna sahip olmasının numara olarak verilmesi engel durumunun okuyan çocuklarda geçici bir durum olarak algılanmasına neden olacaktır. Bu durum görme engelli insanlara yönelik olumsuz ve önyargı içerecek şekilde kullanılmıştır. Topal olarak verilen Tilki karakterinin farklı engellerine odaklanılarak engel durumlarına karşı önyargı içerecek ifadeler kullanılmıştır. Her iki karakterin engellerine odaklanılarak farklı engel durumlarına sahip olmalarının yetersizliğin birleştirildiğinde tam bir birey olunabileceği gibi acınılası ifadelere yer verilmektedir. Bu tür kullanımlar engelliliğe yönelik olumsuz kalıp yargılarını desteklemektedir.

KİTAP KÜNYESİ

Kitabın Adı: Pollyanna

Kitabın Yazarı: Eleanor H.Porter

Kitap İncelemesi

“Sanırım vücudunun içinde sakatlık olabileceğini kastediyorsun, Nancy “ dedi adam öfkeyle, “şeytani bir şekilde yaralanmış, Allah belasını versin şu otomobilin!”(syf:151)

“Evet. Bayan Snow gibi ömür boyu yatalak kalmaktansa Bay Pendleton gibi ayaklarımın kırık olmasını tercih ederim. Kırık ayaklar düzelir, ama sakatlıklar ömür boyu sürer.”(syf:154)

“Başında küçük bir çizik var,bir iki de ezik, ama bel kemiğinde, bacaklarının tutmamasına, felce yol açabilecek bir yaralanma.”(syf:158)

“Ufaklığın tekrar yürümeyecek olmasının çok korkunç, müthiş korkunç bir şey olduğunu düşündük, bizim için yaptığı onca şeyden sonra, annem için yani, ona oyunu oynamayı filan öğretmişti ya ...”(syf:178)

Karakterin engelinin “kaza sonucu sakat kalma” gibi sağlıklı olmanın ölçüt olarak nitelendirildiği sakat olmanın sağlıksız olmakla eş değerde kullanımı yer almaktadır. Sakat bireyler bakıma muhtaç kimseler olarak görülmekte ve onlara destek olmak gerektiği vurgulanmaktadır. Pollyanna da engelli karakter için buldukları çözümün ya tam iyileşme ya da ölüm olduğunu görmekteyiz. Tekerlekli sandalye de olmak pasif, bağımlı, dünyada yerini kaybetmiş olmakla eş değer olarak sunulmaktadır. Bu durumdan ya iradi bir çabayla ya da ilahi bir müdahaleyle kurtulunabileceği sunulmuştur. Engelli olma durumunun acıma, muhtaç olma bağlamında sunulduğu görülmektedir. Engelliliğe yönelik olumsuz kalıp yargılarını destekleyen olumsuz ifadeler kullanılmıştır.

KİTAP KÜNYESİ

Kitabın Adı: Üç silahşörler

Kitabın Yazarı: Alexandre Dumas

Kitap İncelemesi

“Acele işlerin, gözleri kör ettiğini ilk defa işitiyorum! Diye bağırdı.”(syf:22)

Duyarsızlık örüntüsünde verilmiştir. Cümlelerde engel durumlarına odaklanılıp bu özelliklere sahip kişilere karşı önyargı oluşturacak şekilde sunulmuştur. Deyim ifadesi olarak kullanılmıştır. Engelliliğe yönelik olumsuz kalıp yargılarını pekiştirici nitelikte olumsuz ifadeler kullanılmıştır.

KİTAP KÜNYESİ

Kitabın Adı: Define Adası

Kitabın Yazarı: R. L. Stevenson

Kitap İncelemesi

“Çünkü bir gün beni kenara çekerek, gözümü dört açıp tek bacaklı bir adamın bu civarda görünüp görünmediğine dikkat eder de hemen kendisine haber verirsem, ayda bana dört peni bahşiş vereceğini söylemişti. O zamandan beri o tek bacaklı adam rüyalarım girmeye başlamıştı. Bu tek bacaklı gemici konusunu hiç kimseye açmadım. Ama gerek Kaptan, gerekse tek bacaklı gemici giderek beni rahatsız etmeye başladı.”(Syf:7)

“Tek bacaklı gemicinin bazen bacağı dizden, bazen de kalçadan kesik olurdu.”(syf:7)

“Bu da tek bacaklı gemiciyle ilgili kâbuslara karışmıştı.” (syf:10)

“Sol elinde iki parmağı eksikti... Tek bacaklı olmasa da hiçbir denizciyi gözden kaçırmadığım için dikkatimi üzerinde toplayınca bu adamın beni şaşırttığını hatırlıyorum.”(syf:12)

*“Yoksul bir köre şu anda memleketin neresinde bulunduğunu söyleyecek kimse yok mu?”
(syf:19)*

“O kör dilencinin muhakkak etrafta dolaştığını düşününce korkudan aklımı kaçırarak hale geliyordum.” (syf:21)

“Kör giderek yaklaşıyordu. Şimdi kör adamın ayak seslerini de duyuyorduk.”(syf:23)

“Kapıyı kırın!” diye bağırان adamın kör dilenci olduğunu sesinden tanıdım.”(syf:24)

“Konuşmalardan, birbirlerine hitaplardan körün adının Pew olduğunu anlamıştım.”(syf:25)

“Adamın tek bacağı yokmuş.”(syf:33)

“Bu amiral Benbow Hanı’na gelen iki parmağı eksik adamdı.”(syf:36)

“Şu tek bacağını kaybetmiş Silver, parlamentoya üye seçilmiş, arabasına kurulmuş, korsanlara ağır cezalar öngören yasaya oy vermek için görevi başına giderken bunlardan birinin karşısına çıkmasını hiç istemez.”(syf:42)

Tropikal adalar, x işaretli hazine haritaları ile tek gözü kör ve bantlı, bir eli kancalı, omuzunda papağanı ile belleğimizde canlandırdığımız korsan kavramı ve korsanın kötü bir karakter çizilerek anlatılmasıyla engelli bireyin kötücül olarak çizildiğini görmekteyiz. Tek bacak karakteri kötü korkunç olarak verildiği için engelliliğe karşı olumsuz yargı içermektedir. Engel durumu sürekli belirtilerek engel durumu vurgulanmıştır. Kitapta yer alan ifadelerde görme engelli bireylere karşı önyargı içerecek ifadeler yer verilmiştir. Görme engeline sahip olmak diğer deyişle kör olmak dilenmekle aynı çizgide kullanılmış kör olan insanların dilenmekten başka işlerinin olmadığı izlenimi yaratılmıştır. Engelli olma durumunun acıma, muhtaç olma bağlamında sunulduğu görülmektedir. Engelliliğe yönelik olumsuz kalıp yargılarını pekiştirici nitelikte olumsuz ifadeler kullanılmıştır.

KİTAP KÜNYESİ

Kitabın Adı: Sol Ayağım

Kitabın Yazarı: Christy Brown

Kitap İncelemesi

“Doktorların ona söylediği gibi bir embesil olduğuma inanamazmış ve inanmayacakmış. Ancak onun tutunabileceği, vücudum sakat olsa da zihinsel özürlü olmadığımı dair inancını destekleyecek tek bir kanıt parçası yokmuş.”(syf:11)

“Ancak annem sadece benim geri zekâlı olmadığımı söylemekle yetinmiyordu, bunu kanıtlamak için elinden geleni de yapıyordu.”(syf:12)

“Bu akrabalarımın, benim tedavisi olmayan bir geri zekâlı olduğum yönündeki görüşlerinin bir kanıtı gibiymiş.”... Oğlumun geri zekâlı olmadığını biliyorum, onun sorunu vücudunda beyninde değil.”(syf:13)

“Artık on yaşında, yürüyemeyen, konuşamayan, kendi kendine yemek yiyemeyen ya da giyinemeyen bir çocuktum.”(syf:51)

“Yalnızca içimde, derinlerde bir yerde, sivri bir iğnenin çocukluğumun bütün güzelliklerini ve hayallerini delip parçaladığını, sakatlığımı çırılçıplak, saklanamayacak bir gerçek haline getirip beni bu gerçekten kaçamayacak kadar güçsüzleştirdiğini hissediyordum.”(syf:52)

“Artık her şeyi, eğlenmeye hevesli, meraklı küçük bir çocuğun gözleriyle değil, bir sakatın kendi derdini yeni keşfetmiş bir sakatın gözleriyle görüyordum.”(syf:52)

“Hepsi iyi çocuklardı; ama sakat ağabeylerine merakla karışık bir saygı duyuyorlardı.”(syf:80)

“Çocukken sakatlığımın bilincine vardığımda acı acı ağlamıştım.”(syf:85)

“Ayak parmaklarıyla resim yapan bir sakattan başka bir şey olmam mümkün müydü?”(syf:88)

“Bacakları ve omurgası felçli olmasına rağmen gözleriyle gülümsüyordu. On yaşında çocuk felci geçirdiğinden beri hiç yürümemişti.”(syf:99)

“Danny bilmem kim, birkaç hafta iki ayağını ve sağ elini kaybetmişti.”(syf:99)

“Köşede elleri felçli, ayakları yamuk, sürekli dua eden yaşlı bir kadın oturuyordu. Yanında atletik yapılı, bronz telli ama hiçbir şey duymayan sağır bir genç bir adam vardı. Sağır ve dilsiz bir kız kocaman bebeğine sarılmış, gülümsüyordu.”(syf:99)

“Bacakları, kolları olmayan, kör bir sürü insan görüyordum.”(syf:102)

“On sekiz yıllık sakatlık insana yeter de artar bile.”(syf:128)

“Bana ayağımı kullanmanın, hapsedilmiş zihnimin kendini ifade etmesine olanak sağladığını, bu bana iyi gelse bile, fiziksel olarak iyi olmadığını, çünkü sol ayağımı kullanırken bedenimin diğer bölümlerinde büyük bir baskı oluştuğunu ve bunun manevi gerginliği azaltsa bile sakat kaslarımın durumunu kötüleştirdiğini söyledi.”(syf:131)

“Malta Şövalyeleri’yle St. John Ambulan Ekibi de sakat çocukları, tedavi için sabah dokuzla öğlen on iki arası kliniğe taşımayı kabul etmişti.”(syf:132)

“Klinik denen bu yer, önlükleriyle dolaşan bu iki doktor, çarpık vücutlu ve kafaları sallanan bu sakat çocuklar...”(syf:138)

“Eski günleri, benim için güzel değil de zorlu geçen o eski günleri; yaşamak veya umutlanmak için hiçbir şeyimin olmadığı, uzak geleceğin karanlığını aydınlatacak bir şeyin olmadığı, kendimi keşfettiğim oranda büyüyen acıyı ve iç sıkıntısını, anlamayıp nefret ettiğim sakatlığı içeren eski günleri düşünmekten vazgeçemiyordum.”(syf:139)

“Küçük bir kahraman gibi sakatlığımın savaştıktan sonra alacağım ödülün istediğim yere gelmek olmadığını gördüm.”(syf:142)

“Burayı sadece sakatlığımın tedavisi için geldiğim bir yer, doktorlar ve beyaz önlüklü fizyoterapistlerin doldurduğu “sağlık kuruluşu “olarak görmüyordum.”(syf:162)

“Hayat, onun için kendi “sakatlığının” ve kendi duygusal acısının sadece bir yansıması oluyordu.”(syf:163)

“Bunu onlara okumam, beyin felci hakkında benim bir saatlik konuşmamdan daha çok şey anlatacaktır.”(syf:182)

“Yalnızca beyin felciyle sakat kalmış birinin duygularını sizlere gösterecek bir şey okuyacağım.”(syf:187)

Genele bakıldığında iyi örnek olarak görülebilecek unsurlara çoğunlukla bu kitapta rastlanmıştır. Kitabın içerisinde insanların kullanmış olduğu önyargılı terimlere eleştirel acıyla yer verilmiştir.(sakat, embesil, zihinsel özürlü, geri zekâlı syf:11) Daha güncel engel durumlarının yer aldığını ve farklı isimlendirmelerin kullanıldığını görmekteyiz. Yer yer Engelli olma durumunun acıma, muhtaç olma bağlamında sunulduğu görülmektedir. Engelin bulunduğu bölgeye odaklanmak yerine onun yerine işlevsel olarak daha fazla görevi yerine getiren sol ayağına odaklanmış ve engellere yönelik olumlu bir tablo çizilmiştir. Bu kitapta bir diğer bulgu da “azimle ve sabırla engele rağmen bir şeylerin başarılabildiğinin” ya da “engele rağmen iyi bir insan olunduğunun” sürekli vurgulanmasıdır. Bu durumda ancak bir özellikleri itibariyle başarılı olduklarında kabul gören bir engellilik anlayışını beslemektedir. Engeller kaldırıldığında birçok sakat bireyin, diğer yurttaşlarla eşit ve benzer düzeyde işler yapabileceği fikri göz ardı edilmektedir.

KİTAP KÜNYESİ

Kitabın Adı: Heidi

Kitabın Yazarı: Johanne Spyri

Kitap İncelemesi

“Onların küçükten beri sakat bir kızları vardı.”(syf:40)

Heidi de Clara'nın engellinin eğer üzerine giyindiği acı duygulardan sıyrılırsa hemen yaşama karışabileceği düşünülen “engellilerin topluma kazandırılması” düşüncesidir. ‘Topluma kazandırma’ yaklaşımı, engelliliğe yönelik yardım ve acıma kalıp yargılarını besler niteliktedir. Engelli olma durumunun acıma, muhtaç olma bağlamında sunulduğu

görülmektedir. Engelliliğe yönelik olumsuz kalıp yargılarını pekiştirici nitelikte olumsuz ifadeler kullanılmıştır.

KİTAP KÜNYESİ

Kitabın Adı: Ezop Masalları

Kitabın Yazarı: Aisopos

Kitap İncelemesi

“Kör, kör tehlikeye atılıp canlarını kolaycacık harcarlar.”(syf:20)

“Alageyik tek göz kalmış.”(syf:35)

“Tek gözümü karadan yana çevireyim, tetikte olayım.”(syf:35)

“Denizden adama bir kötülük gelmez, kör gözümü de ondan yana veririm, olur biter...”(syf:35)

“Geyiği görür görmez hemen okla yaylarına davranmışlar, tek gözlü alageyiği gafil avlayıp vurmuşlar.”(syf:35)

Tek göz ifadesi görme engeli olarak kullanılmıştır. Duyarsızlık örüntüsünde verilmiştir. Kör olan kimselerin duyarsızlık içerisinde oldukları vurgulanmıştır. Cümlelerde engel durumlarına odaklanılıp bu özelliklere sahip kişilere karşı önyargı oluşturacak şekilde sunulmuştur. Engelli olma durumunun acıma, muhtaç olma bağlamında sunulduğu görülmektedir. Engelliliğe yönelik olumsuz kalıp yargılarını pekiştirici nitelikte olumsuz ifadeler kullanılmıştır.

KİTAP KÜNYESİ

Kitabın Adı: Peter Pan

Kitabın Yazarı: Matthew Barrie

Kitap İncelemesi

“En tehlikeli silahı, kesik sağ elinin yerine taktırdığı siyah kanca idi. Bir kavga sırasında bu kanca kime değerse o adamın bu dünyada kesinlikle yeri kalmazdı. İşte Peter Pan’ın can düşmanı Kara Kanca böyle bir yaratıktı.”(syf:16)

Kara Kanca karakterinin kötü bir karakter çizilerek anlatılmasıyla engelli bireyin kötücül olarak çizildiğini görmekteyiz. Tek elinin yerine taktırdığı kara kanca korkunç olarak verildiği

için engelliliğe karşı olumsuz yargı içermektedir. Engel durumu sürekli belirtilerek engel durumu vurgulanmıştır. Engelli olma durumunun acıma, muhtaç olma bağlamında sunulduğu görülmektedir. Engelliliğe yönelik olumsuz kalıp yargılarını pekiştirici nitelikte olumsuz ifadeler kullanılmıştır.

4.2 100 Temel Eserde Yer Alan Engellilik Kavramları

Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2005 yılında temel eğitim okulları için tavsiye ettiği 100 Temel Eser listesinde yer alan bütün kitaplardaki engellilik kavramlarına ait 554 kavram tespit edilmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2005 yılında temel eğitim okulları için tavsiye ettiği 100 Temel Eser deki yerli ve yabancı yazarlara ait bütün kitaplardaki engelli, sakat ve özürlü kavramları ile ilgili toplam 70 raporlama yapılmıştır. Görme kusuru olarak kör kavramı ile ilgili olarak 229 raporlama yapılmıştır. Duyma ve konuşma kusuru olarak tanımlanan sağır ve dilsiz kavramları ile ilgili 44 raporlama yapılmıştır. Diğer alt başlığı altında yer alan kavramlarla ilgili 171 raporlama yapılmıştır. Topal, tek bacaklı, tek elli, kötürüm, yatalak, konuşamayan, kekeme, embesil gibi listede yer alan grubu oluşturulan alt başlıkta sunulmuştur. Yer alan engellilik kavramlarından en sık kullanımın görme kusuru olarak kör kavramı olduğu görülmektedir.

4.2. 1 Yerli Yazarlara Ait Eserlerdeki Engellilik Kavramları

- Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2005 yılında temel eğitim okulları için tavsiye ettiği 100 Temel Eser deki yerli yazarlara ait 70 adet kitabın 37 âdetinin içerisinde engellilik kavramlarına rastlanılmıştır.
- Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2005 yılında temel eğitim okulları için tavsiye ettiği 100 Temel Eser deki yerli yazarlara ait bütün kitaplardaki engellilik kavramlarına ait 399 kavram tespit edilmiştir.
- Engelli, sakat ve özürlü kavramları ile ilgili toplam 47 raporlama yapılmıştır.
- Görme kusuru olarak kör kavramı ile ilgili olarak 185 raporlama yapılmıştır.
- Duyma ve konuşma kusuru olarak tanımlanan sağır ve dilsiz kavramları ile ilgili 32 raporlama yapılmıştır.
- Tabloda diğer alt başlığı altında yer alan kavramlarla ilgili 95 raporlama yapılmıştır.
- Otizm, disleksi, disgarfi, afazi gibi güncel tanımlamalara rastlanılmadığı görülmektedir.

4.2.2 Yabancı Yazarlara Ait Eserlerdeki Engellilik Kavramları

- Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2005 yılında temel eğitim okulları için tavsiye ettiği 100 Temel Eser deki yabancı yazarlara ait 30 adet kitabın 19 âdetinin içerisinde engellilik kavramlarına rastlanılmıştır.
- Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2005 yılında temel eğitim okulları için tavsiye ettiği 100 Temel Eser deki yabancı yazarlara ait bütün kitaplardaki engellilik kavramlarına ait 155 kavram tespit edilmiştir.
- Engelli, sakat ve özürlü kavramları ile ilgili toplam 23 raporlama yapılmıştır.
- Görme kusuru olarak kör kavramı ile ilgili olarak 44 raporlama yapılmıştır.
- Duyuma ve konuşma kusuru olarak tanımlanan sağır ve dilsiz kavramları ile ilgili 12 raporlama yapılmıştır.
- Tabloda diğer alt başlığı altında yer alan kavramlarla ilgili 76 raporlama yapılmıştır.
- Otizm, disleksi, disgarfi, afazi gibi güncel tanımlamalara rastlanılmadığı görülmektedir.

4.3 100 Temel Eserde Yer Alan Engellilik Kavramlarının Bağlam Analizi

- Engelli, sakat ve özürlü kavramları genellikle 'eksik olma', 'hastalıklı olma', 'kusurlu olma' ve 'muhtaçlık' bağlamında ele alınmaktadır.
- Görme kusuru olarak kör kavramının genellikle kör olma durumunun bir cezalandırma sonucu ortaya çıktığı, genelde kötü insanlar olarak tasvir edildiği ya da tam tersi olarak engellerine rağmen iyi olarak tasvir edildikleri görülmektedir.
- Duyuma ve konuşma kusuru olarak tanımlanan sağır ve dilsiz kavramlarına sahip olan karakterlerin sağır/dilsiz olmalarına karşın 'iyi insanlar' olarak işlenmiştir. Kitapların bazılarında sağır/dilsiz olmak "duyarsızlık" örüntüsü olarak kullanılmıştır.
- Topal, tek bacaklı, tek elleri, kötürüm, yatalak, konuşamayan, kekeme, embesil gibi listede yer alan grubu oluşturulan alt başlıkta kullanılan ifadelerde bu tariflere sahip kişilerin genelde kötü insanlar olarak tasvir edilmesi engelliliğe yönelik olumsuz kalıp yargıları besler niteliktedir. Ayrıca bu grupta yer alan ifadelerde engelli bireyler yardıma muhtaç toplumsal grup olarak görülmekte, "hasta, yaşlı, güçsüz, yoksul, düşkün, yetim" gibi kavramlarla bir arada kullanılmaktadır, engellilik muhtaçlık bağlamında ele alınmaktadır.

- Sakatlık terimi, sağlıklı olmanın ölçüt olarak nitelendirildiği sakat olmanın sağlıklı olmakla eş değerde kullanımı yer almaktadır. Sakat bireyler bakıma muhtaç kimseler olarak görülmekte ve onlara destek olmak gerektiği vurgulanmaktadır.
- Eşitlik kavramının engellilik bağlamında kullanımına rastlanmamıştır.
- Farklılıklara saygı, empati kavramlarının engellilik bağlamında kullanımına rastlanılmamıştır.

Tablo 6. 100 Temel Eserde Yer Alan Engellilik Kavramlarının Bağlam Analizi

Bağlam İfadesi	Bağlam İfadesinin Geçtiği Kitap	Toplam
Duyarsızlık	51, 15, 57, 49, 6, 43, 96, 72, 78, 76	10
Adlandırma, Gönderme, Etiketleme	59, 40, 30, 25, 52, 67, 28, 43, 38, 13, 90, 99 77, 100, 72, 79, 74, 76, 83	19
Muhtaç Olma	66, 65, 45, 2, 8, 18, 30, 25, 27, 26, 35, 57 56, 36, 43, 34, 38, 97, 90, 99, 77, 96, 100 72, 86, 74, 98, 85, 76, 83	30
Eksiklik, Hastalık, Kusurlu Olma	8, 27, 23, 36, 98	5
Kalıplaşmış İfadeler (Deyim Atasözü, Lakap, Beddua)	66, 65, 64, 57, 24, 41, 17, 33, 6, 89, 78	11
Sağlam Olma	7, 35, 79, 86	4
Acıma, Utanma	7, 45, 2, 8, 59, 40, 27, 26, 56, 36, 43, 34 38, 97, 90, 99, 77, 96, 100, 86, 98, 85, 76, 83	24
Cezalandırma	45, 8, 64, 30, 29, 6, 88, 94, 74, 83	10
Kaza Sonucu Sakat Kalma	36, 38, 86	3
Farklılıklara Saygı, Empati	-	-
Eşitlik	-	-
Öğüt Verme	66, 65	2
Gülünç Duruma Düşürme	2, 18, 72, 79	4
Engele Rağmen Başarma	34, 98	2
Ayrımcılık (Aynı ortamı paylaşmama)	24, 13	2

4.3.1 Yerli Yazarlara Ait Eserlerdeki Engellilik Kavramlarının Bağlam Analizi

- Engelli, sakat ve özürlü kavramları genellikle ‘eksik olma’, ‘hastalıklı olma’, ‘kusurlu olma’ ve ‘muhtaçlık’ bağlamında ele alınmaktadır.
- Görme kusuru olarak kör kavramının genellikle kör olma durumunun bir cezalandırma sonucu ortaya çıktığı, genelde kötü insanlar olarak tasvir edildiği ya da tam tersi olarak engellerine rağmen iyi olarak tasvir edildikleri görülmektedir.

- Duyuma ve konuşma kusuru olarak tanımlanan sağır ve dilsiz kavramlarına sahip olan karakterlerin duyma engelli olmalarına karşın ‘iyi insanlar’ olarak işlenmiştir. Kitapların bazılarında sağır/dilsiz olmak “duyarsızlık” örüntüsü olarak kullanılmıştır.
- Topal, tek bacaklı, tek elleri, kötürüm, yatalak, konuşamayan, kekeme, embesil gibi listede yer alan grubu oluşturulan alt başlıkta kullanılan ifadelerde bu tariflere sahip kişilerin genelde kötü insanlar olarak tasvir edilmesi engelliliğe yönelik olumsuz kalıp yargıları besler niteliktedir. Ayrıca bu grupta yer alan ifadelerde engelli bireyleri yardım edilmesi gereken grup olarak görüldüğü, “hasta, yaşlı, güçsüz, yoksul, düşkün, yetim” gibi kavramlarla birlikte kullanıldığı görülmektedir, engellilik muhtaçlık bağlamında ele alınmaktadır.
- Sakatlık terimi, sağlıklı olmanın ölçütü olarak nitelendirildiği sakat olmanın sağlıklı olmakla eş değerde kullanımı yer almaktadır. Sakat bireyler bakıma muhtaç kişiler olarak görülmekte ve onlara destek olmak gerektiği vurgulanmaktadır.
- Eşitlik kavramının engellilik bağlamında kullanımına rastlanmamıştır.
- Farklılıklara saygı kavramının engellilik bağlamında kullanımına rastlanılmamıştır.
- Milli Eğitim Bakanlığı’nın 2005 yılında temel eğitim okulları için tavsiye ettiği 100 Temel Eser de yerli yazarlara ait kitap listesinde yer alan “Bitmeyen Gece” isimli kitap engellilik kavramlarının kullanımını açısından genel olarak olumlu bulunmuştur. Çocukların engellemeyle ilgili birinin ağzından yaşadığı önyargıları ve yaşadığı zorlukları okuması farkındalık kazanması açısından olumlu olacaktır.

4.3.2 Yabancı Yazarlara Ait Eserlerdeki Engellilik Kavramlarının Bağlam Analizi

- Engelli, sakat ve özürlü kavramları genellikle ‘eksik olma’, ‘hastalıklı olma’, ‘kusurlu olma’ ve ‘bakıma ve yardıma muhtaç olma’ bağlamında ele alınmaktadır.
- Görme kusuru olarak kör kavramının genellikle kör olma durumunun bir cezalandırma sonucu ortaya çıktığı, genelde kötü insanlar olarak tasvir edildiği ya da tam tersi olarak engellerine rağmen iyi olarak tasvir edildikleri görülmektedir.
- Duyuma ve konuşma kusuru olarak tanımlanan sağır ve dilsiz kavramlarına sahip olan karakterlerin sağır/dilsiz olmalarına rağmen ‘iyi insanlar’ olarak resmedilmektedirler. Kitapların bazılarında sağır/dilsiz olmak “duyarsızlık” örüntüsü olarak kullanılmıştır.

- Topal, tek bacaklı, tek elleri, kötürüm, yatalak, konuşamayan, kekeme, embesil gibi listede yer alan grubu oluşturulan alt başlıkta kullanılan ifadelerde bu tariflere sahip kişilerin genelde kötü insanlar olarak tasvir edilmesi engelliliğe yönelik olumsuz kalıp yargıları besler niteliktedir. Ayrıca bu grupta yer alan ifadelerde engelli bireyleri yardım edilmesi gereken grup olarak görüldüğü , “hasta, yaşlı, güçsüz, yoksul, düşkün, yetim” gibi kavramlarla birlikte kullanıldığı görülmektedir, engellilik muhtaçlık bağlamında ele alınmaktadır.
- Sakatlık terimi, sağlıklı olmanın ölçütü olarak nitelendirildiği sakat olmanın sağlıklı olmakla eş değerde kullanımı yer almaktadır. Sakat bireyler bakıma muhtaç kişiler olarak görülmekte ve onlara destek olmak gerektiği vurgulanmaktadır.
- Eşitlik kavramının engellilik bağlamında kullanımına rastlanmamıştır.
- Farklılıklara saygı kavramının engellilik bağlamında kullanımına rastlanılmamıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2005 Yılında temel eğitim okulları için tavsiye ettiği 100 Temel Eserde yabancı yazarlara ait kitap listesinde yer alan “Sol Ayağım” isimli kitap engellilik kavramlarının kullanımını açısından genel olarak olumlu bulunmuştur. Çocukların engele sahip birinin ağzından yaşadığı önyargıları ve yaşadığı zorlukları okuması farkındalık kazanması açısından olumlu olacaktır.

BÖLÜM V

5. SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Bu araştırmada Milli Eğitim Bakanlığının 19.08.2004 tarihinde 2005/70 sayılı genelgesiyle kamuoyuna sunulan ilköğretim okulları için ‘100 Eser’ serisinde yer alan yerli yazarlara ve yabancı yazarlara ait kitapların engellilik kavramları açısından incelenmesi amaçlanmıştır ve bu amaç doğrultusunda kitaplar incelenmiştir. Araştırmanın bu amaç etrafında yer alan dokuz alt amacı bulunmaktaydı. Bu alt amaçlara bir cevap bulabilmek amacıyla yapılan araştırmada örneklemini Milli Eğitim Bakanlığı’nın 2005 Yılında temel eğitim okulları için tavsiye ettiği 100 Temel Eser oluşturmuştur. Söz konusu olan eserlerde engellilik kavramının ne kadar kullanım sıklığının olduğu cevaplanması gereken alt amaçlardan biridir. Bu alt amaç doğrultusunda Milli Eğitim Bakanlığı’nın 2005 Yılında temel eğitim okulları için tavsiye ettiği 100 Temel Eser deki yerli yazarlara ait bütün kitaplardaki engellilik kavramlarına ait 399 kavram tespit edilmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı’nın 2005 yılında temel eğitim okulları için tavsiye ettiği 100 Temel Eser deki yabancı yazarlara ait bütün kitaplardaki engellilik kavramlarına ait 155 kavram tespit edilmiştir.

Diğer bir alt amaç ise engellilik kavramının ne şekilde sunulduğunun yansıtılmasıydı. Milli Eğitim Bakanlığı’nın 2005 yılında temel eğitim okulları için tavsiye ettiği 100 Temel Eser deki yerli yazarlara ait bütün kitaplardaki Engelli, sakat ve özürlü kavramları ile ilgili toplam 47 raporlama yapılmıştır. Görme kusuru olarak kör kavramı ile ilgili olarak 185 raporlama yapılmıştır. Duyma ve konuşma kusuru olarak tanımlanan sağır ve dilsiz kavramları ile ilgili 32 raporlama yapılmıştır. Diğer alt başlığı altında yer alan kavramlarla ilgili 95 raporlama yapılmıştır. Topal, tek bacaklı, tek elleri, kötürüm, yatalak, konuşamayan, kekeme, embesil gibi listede yer alan grubu oluşturulan alt başlıkta sunulmuştur. Milli Eğitim Bakanlığı’nın 2005 yılında temel eğitim okulları için tavsiye ettiği 100 Temel Eser deki yabancı yazarlara ait bütün kitaplarda Otizm, disleksi, disgarfi, afazi gibi güncel tanımlamalara rastlanılmadığı görülmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı’nın 2005 yılında temel eğitim okulları için tavsiye ettiği 100 Temel Eser deki yerli yazarlara ait bütün kitaplardaki Engelli, sakat ve özürlü kavramları ile ilgili toplam 23 raporlama yapılmıştır. Görme kusuru olarak kör kavramı ile ilgili olarak 44 raporlama yapılmıştır. Duyma ve konuşma kusuru olarak tanımlanan sağır ve dilsiz kavramları ile ilgili 12 raporlama yapılmıştır. Diğer alt başlığı altında yer alan kavramlarla ilgili 76 raporlama yapılmıştır. Topal, tek bacaklı, tek elleri, kötürüm, yatalak, konuşamayan, kekeme, embesil gibi listede yer alan grubu oluşturulan alt başlıkta sunulmuştur. Milli Eğitim

Bakanlığı'nın 2005 yılında temel eğitim okulları için tavsiye ettiği 100 Temel Eser deki yabancı yazarlara ait bütün kitaplarda Otizm, disleksi, disgarfi, afazi gibi güncel tanımlamalara rastlanılmadığı görülmektedir. Son olarak yer alan alt amaç ise engellilik kavramlarının hangi bağlamda yer aldığına yansıtılmasıydı.

- Engelli, sakat ve özürlü kavramları genellikle 'eksik olma', 'hastalıklı olma', 'kusurlu olma' ve 'muhtaçlık' bağlamında ele alınmaktadır.
- Görme kusuru olarak kör kavramının genellikle kör olma durumunun bir cezalandırma sonucu ortaya çıktığı, genelde kötü insanlar olarak tasvir edildiği ya da tam tersi olarak engellerine rağmen iyi olarak tasvir edildikleri görülmektedir.
- Duyma ve konuşma kusuru olarak tanımlanan sağır ve dilsiz kavramlarına sahip olan karakterlerin sağır/dilsiz olmalarına rağmen 'iyi insanlar' olarak resmedilmektedirler. Kitapların bazılarında sağır/dilsiz olmak "duyarsızlık" örüntüsü olarak kullanılmıştır.
- Topal, tek bacaklı, tek elleri, kötürüm, yatalak, konuşamayan, kekeme, embesil gibi listede yer alan grubu oluşturulan alt başlıkta kullanılan ifadelerde bu tariflere sahip kişilerin genelde kötü insanlar olarak tasvir edilmesi engelliliğe yönelik olumsuz kalıp yargıları besler niteliktedir. Ayrıca bu grupta yer alan ifadelerde engelli bireyleri yardım edilmesi gereken grup olarak görüldüğü, "hasta, yaşlı, güçsüz, yoksul, düşkün, yetim" gibi kavramlarla birlikte kullanıldığı görülmektedir, engellilik muhtaçlık bağlamında ele alınmaktadır.
- Sakatlık terimi, sağlıklı olmanın ölçüt olarak nitelendirildiği sakat olmanın sağlıksız olmakla eş değerde kullanımı yer almaktadır. Sakat bireyler bakıma muhtaç kimseler olarak görülmekte ve onlara destek olmak gerektiği vurgulanmaktadır.
- Eşitlik kavramının engellilik bağlamında kullanımına rastlanmamıştır.
- Farklılıklara saygı kavramının engellilik bağlamında kullanımına rastlanılmamıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2005 yılında temel eğitim okulları için tavsiye ettiği 100 Temel Eser de yerli yazarlara ait kitap listesinde yer alan "Bitmeyen Gece" isimli kitap ile yabancı yazarlara ait kitap listesinde yer alan "Sol Ayağım" isimli kitap engellilik kavramlarının kullanımı açısından genel olarak olumlu kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Sürekli gelişen ve değişen dünyanın çağdaş, modern, güncel değerlerini öğrencilere benimsetmek amacıyla günümüz yazarlarını eserlerine yer verilmelidir. İncelenen eserlerin

çoğunun engelliliğe bakış açısından zamanın gerisinde kaldığı tespit edilmiştir. Kitapların yazıldığı dönemdeki engelliye bakış açısının bir sonucu olarak engelliye acındığı, alay edildiği muhtaç olarak algılandığı görülmektedir.

Özel eğitim uzmanı Ellen Rubin ve Emily Watson engellilere karşı ön yargı oluşturan tutumların izini çocuk edebiyatında aramışlardır. Çalışmalarında farklı türden ayrımcılıkların çocuk edebiyatında yer almaması gerektiği söz konusu ise engellilere yönelik olumsuz tutumların çocuk edebiyatında yer almaması gerektiğini belirtmişlerdir. Çocuk edebiyatı eserlerinin edebi üslup ve dil açısından engellilere yönelik ön yargı oluşturma olasılıklarını yeniden değerlendirmek gerektiğini belirten Rubin ve Watson, edebi eserlerde farklı engelli kalıp tiplerin varlığını örneklerler(Rubin&Watson,1987). Araştırmada da yer alan kitaplarda engelli kişilere yönelik ayrımcılık içeren ifadeler rastlanılmış, engelli bireylere yönelik olumsuz tanımlamalar, etiketlemelerin yapıldığı görülmüştür.

Engellilere yönelik olumsuz tutumların taşıyıcısı olabileceği başka araştırmacılarında çalışmalarında yer almıştır. Barbara Haberl, doktora çalışmasındaki bulguları sunduğu makalesinde, içinde engelli karakter bulunduran ve yarısından çoğu 1970-1985 tarihleri arasında yayımlanmış olan Almanca kitapların neredeyse tümünde engelli karakterin dışlanılan karakter olarak sunulduğunu saptamıştır (Haberl,2001). Yazar çalışmasında hem Alman hem de Avusturya toplumlarında, çocuk ve ilk gençlik edebiyatında, engelli bireylerin dışardaki ve uyumsuzlar olarak yansıtıldığını, toplumun yardım, destek ve korunmasına bağımlı olarak yansıtıldığını belirtmektedir. Haberl'in çalışmasına paralel olarak ele alınan eserlerde engelli bireylerle aynı ortamı paylaşmama, "kör" ifadesiyle "dilenme" etiketiyle birlikte sunulması çocukların engelli akranlarını etiketleyerek dışlamalarına sebebiyet verecektir. Çalışmanın bağlam analizinde yoğun olarak tespit edilen acıma ve muhtaç olma örüntüsü bu çalışmayı desteklemektedir (Haberl,2001).

Cristina Canameres Torrijos'un içinde yirmi yedi eseri ve İspanyolca çocuk tekerlemelerini incelediği çalışmasında bazı İspanyolca tekerlemelerde fiziksel kusurlarla alay edildiğini saptamıştır. Yirmi yedi eserin incelenmesinde genellikle engelli karakterlerin dramatik bir biçimde temsil edildiğini belirtir. 100 Temel eser içerisinde yer alan "Tekerlemeler" kitabında engelliliğe dair kalıp ifadelerin kullanıldığı, engel durumunun etiketlenerek sunulduğu görülmüştür (Torrijos, 2004).

Massoud Nazari'nin İran çocuk edebiyatındaki engellileri konu aldığı çalışmasında İran'da çok az çocuk yazarının engellilik üzerine eser yazmasının iki nedeni olabileceğini belirtir. İlk

neden olarak konunun hassasiyeti ve zorluğu nedeniyle bu konuya yaklaşmak isteyenlerin azlığı; diğer neden olarak da çeşitli nedenlerle engelli çocukların konu dahi edilmeyecek derecede yok sayılmaları olarak belirtmiştir. Tavsiye edilen 100 temel eserde en azından baş kahramanın engelli olduğu “Bitmeyen Gece” ve “Sol Ayağım “ adlı esere yer verilmesi Türk toplumunun bakış açısı açısından olumlu bulunmuştur.(Nazari,2001)

Kılıç (2009)’ın, 100 Temel Eser Listesi’nde bulunan 10 kitabı dinî ve ahlaki değerler açısından ele aldığı çalışmasında, yer alan eserlerde olumlu ahlaki niteliklerin yanında olumsuz ahlaki niteliklerin de yer aldığı sonucuna ulaştığı bilinmektedir. Bu çalışmada da incelenen kitapların 56’sında toplumun ahlak kurallarını yansıtmayan, engelli bireylere karşı olumsuz bir biçimde önyargı içeren unsurların yer aldığı tespit edilmiştir. Ele alınan kitaplarda işlenen konuların, ilgili eserlerin kaynaştırma uygulaması açısından uygun olmadığını göstermektedir.

İncelenen kitapların içerisinde yer alan kahramanlarda çocuğa olumlu örnek olacak tutum ve davranışlar aranmış, yer alan kahramanların çocuğun ilgisini dağıtacak ve eserin verilmek istenen iletilere yoğunlaşmasını engelleyecek özellikte olmaması ve engelliliğe yönelik olumsuz davranışlar sergileyip sergilemediği üzerinde durulmuştur. İncelenen kitapların çoğunda engele sahip kahramanların acınacak şekilde sunulması, kahramanların aciz gösterilmesi çocuğun kendisine örnek alabileceği nitelikte özellikler taşımaması gibi sebeplerle hedef kitleye uygun olmadığı tespit edilmiştir. Sadece incelenen iki kitapta baş kahramanın ağzından anlatılan Sol Ayağım ve Bitmeyen Gece isimli eserlerde çocukların empati yapabilmeleri açısından olumlu bulunmuştur.

Okur (2007), okuma becerisinin sözcük hazinesi ve kavram gelişimindeki etkisini Türkçe kaynaklara dayalı uygulamalarla belirlemek amacıyla yaptığı çalışmada okuma etkinliğinin sözcük hazinesi ve kavram gelişimini etkilediği; temel eğitim okullarında okuma alışkanlığı kazandıracak bir proje bulunmadığı; 100 Temel Eser’in sadece okumayı ön plana aldığı, kitapların çocukların sözcük ve kavram gelişimine katkı sağlayacak sistem olarak düşünülmediği; temel eğitim okulları için hazırlanan sözlüklerde birliktelik olmadığı, sözlüklerin öğrencilerin ihtiyacını karşılayabilecek içerik ve biçimde olmadığı sonuçlarına ulaşmıştır. Araştırmamızda tespit edilen 554 engelliliğe yönelik kavramın özel eğitim alanında güncel olarak kabul edilen ifadelerin içerisinde yer almadığı, ifadelerin ayrıştırıcı ifadeler olarak kullanıldığı görülmüştür.

Şen (2007: 62), 100 Temel Eser Listesi’nde yer alan kitaplarda “adil olma, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, duyarlılık, dayanışma, dürüstlük,

estetik, hoşgörü, özgürlük, sevgi, saygı, sorumluluk, yardımseverlik, vatanseverlik, temizlik, sağlıklı olmaya önem verme” değerlerini tespit etmek ve Türkçe dersinde değer öğretiminin nasıl olması gerektiğini ortaya koymak amacıyla yaptığı çalışmada yansız seçtiği 58 eserde işlenen değerleri fişlemiştir. Verilerin analizinden 100 Temel Eser Listesi’ndeki kitaplarda sevgi değerinin ilk sırada yer aldığı; bunu duyarlılık, yardımseverlik, saygı, sorumluluk değerlerinin takip ettiği; sağlıklı olmaya önem verme, barış, özgürlük, bilimsellik ve empati değerlerinin çok az yer aldığı; bağımsızlık değerine ise hiç yer verilmediği sonuçlarına ulaşılmıştır. İncelenen kitaplarda engelliliğe yönelik empati, farklılıklara saygı ifadelerinin yer almadığı görülmektedir.

Toplumsal Haklar ve Araştırmalar Derneği’nin yürüttüğü, Sabancı Vakfı Toplumsal Gelişme ve Hibe Programı tarafından desteklenen “Engelli Hakları İzleme Grubu Projesi” çerçevesinde; Kenan Çayır ve Süleyman Akbulut’un danışmanlığında, Melike Ergün’ün koordinatörlüğünde yapılan ders kitaplarındaki engellilik adlı çalışmada ders kitaplarının engelliliğe yönelik önyargıları ve kalıp yargıları destekleyen ve üreten kaynaklardan biri olduğu belirtilmektedir. Çalışmamızda incelediğimiz kitapların 56’ sında engellileri toplumsal yaşamın içinde resmetmekten ziyade onları genellikle “yaşlı, düşkün, dilenci” gibi ifadelerle eş değer tutmakta, “acınası ve yardım edilmesi “ gereken insanlar olarak sunulmaktadır. Toplumsal yaşam içerisinde yer almayan engelli bireylerin tek başına bağımsız olmamalarının nedeni olarak insanların engelli olmaları gösterilmektedir. Ülkemizde kaynaştırma uygulamaları göz önüne alındığında incelenen eserlerde kullanılan bu tarz yaklaşımların kaynaştırma uygulaması içerisinde bulunan özel gereksinimli bireyler ve normal bireyleri olumsuz etkileyeceği görülmektedir.

Karaman Kepenekci (2010b)’nin Türkiye’de çocuklara önerilen 100 Temel Eser listesindeki kitaplarda çocuk haklarına ne düzeyde ve nasıl (olumlu-olumsuz) yer verildiğini belirlemek amacıyla yapmış olduğu çalışmasında, kitaplarda çocukların gelişimsel ve yaşamsal haklarına, katılım ve korunma haklarından daha çok yer verildiğini tespit etmiştir. İncelenen kitaplarda da engellilerin topluma kazandırılmaları gerektiğine acınası ifadeler kullanılarak yer verilmiştir. İncelenen eserlerde yer alan engelli bireylerin katılım ve korunma haklarından bahsedilmemiştir.

5.3. ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın bulgularına dayanılarak ulaşılan sonuçlara göre çeşitli öneriler sunulmuştur.

Uygulamaya Yönelik Öneriler:

- Türkiye eğitim sistemi içerisinde yer alan kaynaştırma uygulamaları göz önüne alındığında akranları ile birlikte eğitim gören özel gereksinimli bireylere karşı olumsuz örnek içeren kitaplar listeden çıkarılmalı yerine toplumsal eşitliği içeren güncel eserlere yer verilmelidir.
- Çocukların engele sahip birinin ağzından yaşadığı önyargıları ve yaşadığı zorlukları okuması farkındalık kazanması açısından “Bitmeyen Gece” ve “Sol Ayağım” adlı kitaplara listede yer verilmeye devam edilmesi olumlu olacaktır.
- 100 Temel Eserler listesindeki eserler, eğitsel bir yaklaşımla gözden geçirilmeli, listede bulunması uygun olmayanlar çıkartılmalıdır.
- Sürekli gelişen ve değişen dünyanın çağdaş, modern, güncel değerlerini öğrencilere benimsetmek amacıyla günümüz yazarlarını eserlerine yer verilmelidir. İncelenen eserlerin çoğunun engelliliğe bakış açısından zamanın gerisinde kaldığı tespit edilmiştir.
- Eser vermeye devam eden çocuk edebiyatı yazarları, kitabın okutulacağı kademe, öğrenci gelişimi ve yürütülen özel eğitim uygulamaları (kaynaştırma) hakkında bilgi sahibi olmalıdır.
- Kullanılan dilde engellilik durumu ‘normalleştirilmeli’; normal dışı, önyargı içerecek bir durum gibi sunulmamalı. Engelliliğin bir işi başarmak kapsamında ele almak engelliliği kabul edilebilir gibi gösterse de bu durum normalleştirmeyi önlemektedir.
- Engellilik konusunda akademik, teknolojik gelişmelerin yeniliklerin güncellenmesi için Milli Eğitim Bakanlığı, akademilerle ve engelli alanlarında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları ile ortak çalışmalar yürütmelidir.
- 100 Temel Eser içinde yer alan çeviri çocuk klasikleri içinde pedagoğ, çevirmen, edebiyatçı ve öğretmenlerin bulunduğu akademik bir kurul tarafından yeniden değerlendirilmeli, öğrenci beğenileri de dikkate alınarak uygun olmayan eserler çıkarılmalı, çağdaş çocuk edebiyatının seçkin örneklerinin de yer aldığı, yeni ve seçmeye müsaade edici geniş bir liste belirlenmelidir.
- Milli Eğitim Bakanlığı tarafından ilköğretim okulları için tavsiye edilen 100 Temel Eser serisi kitaplarında herhangi bir sınıf ve yaş seviyelendirmesi yapılmamıştır. Bakanlığın

yayınladığı genelgede kitapların sadece 5, 6, 7 ve 8. sınıflara yönelik olduğu belirtilmiştir. Öğrencilerin gelişimsel özellikleri dikkate alınarak uzmanlar tarafından eserler yaş ya da sınıf seviyesine göre gruplandırılmalıdır.

- Çalışma süresince yapılan piyasa araştırmasında 100 Temel Eser serisi ile ilgili değişik yayınevlerinin, sınıf ve yaş seviyesine göre gruplamalar yapılarak hazırladıkları kitap setleri ile karşılaşılmıştır. Oysa Milli Eğitim Bakanlığı' nın bu yönde bir çalışmasının olmadığı bilinmektedir. Seviyelendirme yapılarak hazırlanan bu eserler Talim Terbiye Kurulu tarafından sıkı denetimden geçirilmelidir.

İleriye dönük çalışmalara sunulan öneriler ise;

- Bu araştırmanın bulgularında belirtilen olası olumsuz durumların öğrencilerde oluşup oluşmadığına ilişkin farklı araştırmalar yapılabilir.
- Türk edebiyatında yer alan güncel eserler engellilik kavramı baz alınarak benzer çalışma yapılabilir.
- Türk edebiyatı içerisinde yer alan deyimler, atasözleri ve masallar engellilik kavramı açısından incelenerek benzer çalışma yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Adalı, B. (2005). *Şermin'in Elifbası*, Radikal Gazetesi, http://www.radikal.com.tr/ek_haber.php?r2&haberno=4917 adresinden 23.07.2017 tarihinde alınmıştır.
- Aile, T. C. (2014). Sosyal Politikalar Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı Hizmetler Genel Müdürlüğü, *Engelli Bireylere İlişkin İstatistiksel Bilgiler Kitapçığı*.
- Akbuğa, B. ve Gürsel, F. Bilgilendirme Yoluyla Beden Eğitimi Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Engelli Bireye Yönelik Değişen Tutumları. *Sportmetre Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi*, 1, 5-8.
- Akbulut, S. (2012) *Gerçekten eşit miyiz? Acı(ma), zayıf gör (me) ve yok say(ma) ekseninde engelli ayrımcılığı*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Akçay, E. (2009). 100 Temel Eser'in Kelime Kazanımı Açısından Değerlendirilmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu*.
- Arıcan, S. ve Yılmaz, B. (2010). 100 Temel eser uygulamasının öğrencilerin okuma alışkanlıklarına etkisi ve bu uygulamada kütüphanelerin rolü konusunda öğretmen görüşleri. *Türk kütüphaneciliği*, 24(3), 495-518.
- Arıcan, S. (2010). 100 Temel Eser Uygulamasının Öğrencilerin Okuma Alışkanlıklarına Etkileri Konusunda Öğretmen Görüşleri. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara*.
- Arseven, T. (2005). Mesaj Açısından Çocuk Kitapları. *Hece Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, 104-105.
- Aslan, C. (2006b). Yazınsal Nitelikli Çocuk Kitaplarının Çocuğun Gelişim Sürecindeki Yeri, II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu, Gelişmeler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *AÜ Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını*, 189-200.
- Baş, B. (2011). İlköğretim Yüz Temel Eserin Türkçe Dersi Öğretim Programındaki Temalar Açısından Analizi/Analysis Of The "100 Basic Books For Primary Education" According To The Themes In Turkish Course Teaching Program. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15).

Baş, B. (2010). Söz varlığının oluşumu ve gelişiminde çocuk edebiyatının rolü. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 27(27), 137-159.

Berkan, İ. (2006). *Her Olumlu Çaba Sonuç Verse Keşke*, Radikal Gazetesi <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=196690>

Birkan Baydan, E. (2008). *Visibility of Translation Through Conflicting Ideologies: The Islamic Retranslations of 100 Essential Readings*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Boğaziçi Üniversitesi.

Bozkuş-Genç, G. ve Vuran, S. (2013). Sosyal becerilerin öğretiminde temel tepki öğretimiyle yürütülen araştırmaların incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri* 13(3), 1715-1742.

Buz, Y. *100 Temel Eser Tartışması Trajikomik*, <http://www.haber7.com/egitim/haber/182924-100-temel-eser-tartismasi-trajikomik>

Cengiz, G. (2006). Çocuk ve Gençlik Edebiyatının Eğitimdeki Yeri ve İşlevi. *Varlık Dergisi*. S.1189. s.17-22.

Cohen, L. Manion, L. & Morrison, K. (2000). *Research methods in education*. 5th ed. London New York: Routledge Falmer

Çokum, S.(1988) *1987'de Çocuk Edebiyatında Masal, Hikâye ve Roman*, Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1988, Gökyüzü Yayınları, İstanbul, s.55-57.

Çayır, K. ve Ergün, M. (2013) *.Ders Kitaplarında Engellilik*. Toplumsal Haklar ve Araştırmalar Derneği. http://www.engellihaklariizleme.org/tr/files/belgeler/ders_kitaplarinda_engellilik.pdf

Dayıoğlu, G. (2000). *Çocuk kitaplarında Eğitsellik*, I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Demirel, Ş. (2010). *Çocuk, Çocuğun Gelişim Özellikleri, İhtiyaçları ve İlgi Alanları*. Birinci Baskı. Ankara: Pegem Akademi.

Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE). *Türkiye Özürlüler Araştırması 2002*, Ankara, 2004

Diamond, K. E. & Huang, H. (2005). Preschoolers' ideas about disabilities. *Infants & Young Children*, 18, 37-46.

Diken, İ. H. ve Sucuoğlu, B. (1999). Sınıfında Zihin Engelli Çocuk Bulunan Ve Bulunmayan Sınıf Öğretmenlerinin Zihin Engelli Çocukların Kaynaştırılmasına Yönelik Tutumlarının Karşılaştırılması. *Özel Eğitim Dergisi*, 2 (3), 25-39.

Dilidüzgün, S. (2006). *Eğitim Gerçeği Açısından "100 Temel Eser" Tartışmaları*. *Varlık Dergisi*, S. 1189. s.23-26.

Dilidüzgün, S. Sever, S. Öztürk, A. ve Adıgüzel Ö. (2002). *Çocuk Edebiyatı*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Dilidüzgün, S. (2003). *Çocuk edebiyatı ve eğitsel özellikleri Gelişim ve eğitimde yeni yaklaşımlar*. İstanbul: Mor-Pa Kültür Yayınları.

Engelliler Hakkında Kanun. 5378 sayılı 7 Temmuz 2005 tarihli T.C. Resmi Gazete. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5378.pdf> Erişim tarihi: 13.9.2017

Eripek, S. (Ed). 2004, Özel eğitim. 3. baskı. Eskişehir: *Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 756*

Gültekin, A. (2009). *Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yazıları*. İstanbul: Erdem yayınları

Gürel, Z. Temizyürek, F. ve Şahbaz, N. (2007). *Çocuk Edebiyatı*. Öncü Yay. Ankara.

Gökmen, F. (2007) Türkiye’de Özürlü Haklarının Gelişimi. *Öz-Veri Dergisi*. Cilt 4. Sayı 2. Aralık, ss. 7-8.

Haberl, B. (2001). One of us? Disabled protagonists as outsiders in German and Austrian fiction for children and young adults. *Bookbird*, 39(1), 23.

Harper D. (1997) Children’s attitudes toward physical disability in Nepal. *Journal of Cross Cultural Psychology* 28, 712-29.

İnan Kılıç, A. (2009). *Yüz Temel Eserde Dini Ve Ahlaki Değerler*. Yüksek lisans tezi, On Dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.

Kara, B.(2007).Engelli İnsanların Haklarına Dair BM Sözleşmesi. *Tabulararası Dergisi*. 2007; 7-21

Karaman-Kepekci, Y.(2010b) An Analysis on Children’s Rights in Stories Recommended For Children in Turkey. *Journal of Peace Education*. 7:1, 65-83, DOI: 10.1080/17400200903370985

Karasar, N. (2010). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Nobel Yayın Dağıtım: Ankara.

Kargın, T. ve Baydık, B. (2002). Kaynaştırma ortamındaki işiten öğrencilerin işitme engelli akranlarına yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Özel Eğitim Dergisi*, 3 (2), 27-39.

Kavcar, C. (1982). *Edebiyat ve Eğitim*. (1. Baskı). Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.

Keith, L. (2001). *Take up thy bed and walk: Death, disability and cure in classic fiction for girls*. Taylor & Francis.

Kıbrıs, D. (2010). *Çocuk Edebiyatı*. (4. Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.

K. Çayır ve M. A. Ceyhan. *Ayrımcılık: Çok Boyutlu Yaklaşımlar*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Kocabaş, İ. (1999). *Çocuk Kitabı Seçim Kriterleri Ve 1997 Yılına Kapsayan Bir Değerlendirme*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü; Ankara.

Konar, E. (2005). Çocuk, edebiyat ve eğitim. *Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, 104, 224-241.

Millî Eğitim Bakanlığı. (2012). Özel eğitim kurumları yönetmeliği (Sayı: 28296). Ankara: Resmî Gazete.

MEB. (2010) . *2009-2010 Yılı Özel Eğitim Rehberlik Ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü Kurum Ve Öğrenci Sayıları*. 10 Ekim 2017 tarihinde Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü web sayfasından alınmıştır.

(MEB,2005) <http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/1405.pdf>

Milli Eğitim Bakanlığı (2013). Özel eğitim hizmetleri yönetmeliği. http://orgm.meb.gov.tr/Mevzuat/ozel|yon_SON/ozelegitimyonnetmelikSON.html adresinden 28 Ağustos 2017 edinilmiştir.

Miles, M. B. Huberman, A. M. Huberman, M. A., & Huberman, M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. sage.

Nabors L. & Keyes L. (1995) Preschoolers' reasons for accepting peers with and without disabilities. *Journal of Developmental and Physical Disabilities* 7, 335-55.

Nabuzoka D. & Ronning J. (1997) Social Acceptance Of Children With Intellectual Disabilities In An Integrated School Setting In Zambia: A Pilot Study. *International Journal Of Disability, Development And Education*, 44, 105-115

Nazari, M.(2001).Disability in Iranian Children's Literature.*Bookbird* 39,1.

Neydim, N. (2006). Çocuk Edebiyatının Durumu ve 100 Temel Eser Üzerine. *Varlık Dergisi*, S. 1189. s. 3-7.

Norwich B. & Kelly N. (2004) Pupils' views on inclusion: moderate learning difficulties and bullying in mainstream and special schools. *British Educational Research*, 30, 43-65.

Nowicki, E. A. & Sandieson, R. (2002). A Meta-Analysis Of School-Age Children's Attitudes Towards Persons With Physical Or Intellectual Disability. *International Journal Of Disability, Development And Education*, 49(3), 243-265.

Nowicki, E.A. (2006). A Cross-Sectional Multivariate Analysis Of Children's Attitudes Towards Disabilities. *Journal Of Intellectual Disability Research*, 50(5), 335-348

Oğuzkan, F. A. (2000). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Okur, A. (2007). Serbest okuma etkinliğinin sözcük hazinesi ve kavram gelişimine etkisi (Yayınlanmamış doktora tezi). *Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul*.

Özdemir, E. (1990). *Okuma Sanatı*. İstanbul: İnkılâp Kitâbevi.

Özmenteş, G. (2006). Development of the attitude scale towards music class. *Elementary education Online* 5(1): 23-29

Özyürek, M. (2006). *Tutumlar ve Yetersizlikten Etkilenmişlere Yönelik Tutumların Değiştirilmesi*, Ankara:Kök Yayıncılık.

Öztek, Z. (1998). Halk Sağlığı Sözlüğü. *Baskı, TC Sağlık Bakanlığı Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü*.

Özsoy, Y. Özel Eğitimde Kavramla İlgili Sorunlar.

- Prater, M.A., Dychers, T.T., & Johnstun, M. (2006). Teaching students about learning disabilities toward children's literature. *Intervention in School and Clinic*, 42, 14- 24.
- Ring E. & Travers J. (2005) Barriers to inclusion: a case study of a pupil with severe learning difficulties in Ireland. *European Journal of Special Needs Education* 20, 41-56.
- Resmi Gazete. 573 sayılı Özel eğitim hakkında kanun hükmünde kararname.06/06/1997.
- Rubin, E., & Watson, E. S. (1987). Disability bias in children's literature. *The Lion and the Unicorn*, 11(1), 60-67.
- Salman, U. A. (2006). "Devlet Tavsiyeli Küfür Sözlüğü", *Radikal*, 20.08.2006.
- Salman, U. A. (2006). "Hayırlı Sabahlar Hans!", *Radikal*, 19.08.2006.
- Şahin, N. ve Coşkun, İ. (2016). İlköğretim Okulları İçin Tavsiye Edilen 100 Temel Eserde Engellilik. 26. *Ulusal Özel Eğitim Kongresi Bildiri Kitabı İçinde*, (Ss.96) Eskişehir : Anadolu Üniversitesi.
- Saraoğlu, R.(2008). Sosyal Devlet Bağlamında Çalışma Yaşamında Özürlülerin Korunması. *Türkiye Ekonomisinin Sorunları Sempozyumu Dizisi – 2*.
- Shapiro,A. (1999). Everybody Belongs : Changing Negative Attitudes Towards Classmates with Disability, *Garland Publishing*, New York.
- Şirin, M. R. (2007). *Çocuk Edebiyatı Kültürü*. (1. Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Sever, S. (2006). Türkçe Öğretiminin Çözülemeyen Sorunları. *Varlık Dergisi*, S.1189. s.8-16.
- Sever, S. (2003). *Çocuk ve Edebiyat*. (1. Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Seuling, B. (2005). *How To Write A Children's Book and Get It Published* (3. baskı). New Jersey: John Wiley & Sons, Inc., Hoboken.
- Sınar Çılgın, A. (2007). *Çocuk edebiyatı*. İstanbul: Morpa Yayınları.
- Sivrikaya, Ü. (2010). *İlköğretimde Küresel Değerler 100 Temel Eser Üzerine Bir İnceleme*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Sucuoğlu, B. (2004). Türkiye'de Kaynaştırma Uygulamaları: Yayınlar/Araştırmalar (1980-2005), *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi* 5 (2) 15-23

Şahin H. Engellilik kimi sorunu? Bireyin mi, toplumun mu? *Özveri Dergisi*. 2004; 1:49.
<http://www.ozida.gov.tr/ozveri/ov1/ov1kiminsorunu.html>

Şahin, A. (2010).*Eğitim Fakülteleri için Çocuk Edebiyatı*. İkinci Baskı. Ankara: Pegem Akademi, SS. 1- 36.

Şirin, M. R. (1998). Çocuk Edebiyatı Nedir. *Çocuk Edebiyatı (Yayına Haz. Mustafa Ruhi Şirin)*, İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Şirin, M.R. (2002) *Çocuk Edebiyatı ve Çocuk Hekimliğine Yansıyan Şiddet Sempozyumu Bildiriler Kitabı*.

Şen, Ü. (2007). *Milli Eğitim Bakanlığının 2005 Yılında Tavsiye Ettiği 100 Temel Eser Yoluyla Türkçe Eğitiminde Değerler Öğretimi Üzerine Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Şirin, M. R. (2006). İlk ve Orta Öğretim Öğrencileri için “100 Temel Eser” Türkçe Edebiyat Öğretimi, Çocuk ve Gençlik Edebiyatı. II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu: Sorunlar ve Çözüm Yolları. Ankara: AÜ. *Eğitim Bilimleri Fakültesi, Tömer Dil Öğretmen Merkezi Yayınları*. S: 95- 98.

T.C Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı 2007, Durum analizi. *Stratejik Plan (2008-2012)*. Ankara: Kalemdar Matbaacılık, ss. 26-37.

T.C Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı 2005, Özürlülerin iş gücü piyasasına katılımı. II. *Özürlüler Şurası*. Ankara: 26-28 Eylül. ss. 73-125.

T.C Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı 1999, I. *Özürlüler Şurası Çağdaş Toplum Yaşam ve Özürlüler Komisyon Raporları*. Ankara: 29 Kasım – 02 Aralık.

Torrijos, C. C. (2004). Disabled characters in spanish children's literature. *Disability Studies Quarterly*, 24(1).

Tozoğlu, S. (2009). *TC Milli Eğitim Bakanlığınca ilköğretim için tavsiye edilen 100 temel eser içerisindeki Türk edebiyatına ait romanların atasözleri ve deyimler bakımından incelenmesi*(Doctoral dissertation, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü).

Türk Dil Kurumu. (2005). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Tavil, Y.Z. ve Özyürek, M. (2009). Gerçekçi Bilgilendirme Ve Etkileşimde Bulunmanın Özel Eğitim Öğretmen Adaylarının Engelli Kişilere Yönelik Tutumlarının Değişmesine Etkisi. *EKEV Akademik Dergisi*, 39, 265- 276.

Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni. *Dünya Nüfus Günü 2015 Sayı: 18617*. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18617>Erişim tarihi:17.12.2017 Türkiye’de Engeli olan Çocuklara Yönelik Bilgi, Tutum ve Davranış Raporu. http://unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/KAP_TR.pdf Erişim tarihi: 13.9.2017

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Engelli ve Yaşlı Bireylere İlişkin İstatistiki Bilgiler, İstatistik Bülteni Nisan 2017. http://eyh.aile.gov.tr/data/551169ab369dc57100ffbf13/B%C3%BClten_Ocak2017.pdf Erişim tarihi: 24.01.2018.

Uysal, A. (1995) “Okul Yöneticileri ve Öğretmenlerinin Zihinsel Engelli Çocukların Kaynaştırılmasında Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Görüşler” 5. Özel Eğitim Günleri. Ankara Üniversitesi: *Türkiye Sakatlar Konfederasyonu Yayınları: 5*.Ankara.

Ünal, G. A. (2011). *Türk Çocuk Edebiyatında Engellilik*. Birinci Baskı. İstanbul: Evrensel Basım Yayın.

Vakfi, Ç. (2009). *100 Temel Eser Raporu*

WHO (1980). *The International Classification of Impairments, Disabilities and Handicaps*, Cenevre.

UNITED NATIONS (UN), (1975), *Declaration on the Rights of Disabled Persons (U.N. General Assembly - 30th Session)*, pp 88-89.

Yalçın, A. ve Gıyasettin, A. (2008). *Çocuk Edebiyatı*. (4. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.

Yener, M. Masal Öykü ve Şiirlerle Duygu Eğitimi. *II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu, AÜ Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları*, Ankara, 2007.

Yıldız, Ç.(2009). “İlköğretim Öğrencilerinin Çocuk Kitaplarına İlişkin Görüşleri. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

EKLER

EK.1

Kelime listesi

- Sakat
- Özürlü
- Engelli
- Ortopedik
- Fiziksel
- Kalıtsal
- Zihinsel
- Topal
- Aksak
- Yürüyemeyen
- Konuşamayan
- Duyamayan
- Göremeyen
- Sağır
- Dilsiz
- Kör
- Kötürüm
- Otizm/otistik
- Down sendromu
- Hasta/hastalık
- Sağlık/sağlıklı/sağlıksız
- Tekerlekli sandalye
- Rehabilitasyon
- Fark/Farklı/Farklılık
- Normal/Anormal
- Atipik
- Üstün Zekalı
- Görme engelli/özürlü
- Gözsüz/Tek göz
- İşitme engelli/Özürlü
- Kulaksız
- Duymayan
- Kekemelik
- Konuşma özürlü
- Konuşamayan
- Yatalak
- Beyin felçli
- Felçli
- Çolak
- Kambur
- Kolsuz
- Ayaksız
- Tek kol
- Tek bacak
- Embesil
- Moron
- Hafif /Orta/Ağır Düzey Zihinsel Engelli
- Dikkat eksikliği hiperaktivite
- Serebral palsi
- Disleksi
- Afazi
- Diskalkuli
- Disgrafi

Ek :2**100 Temel Eser Listesi**

1. Andersen. H. C. (2007). Andersen Masalları, Ankara: Elips Kitap.
2. Barrie, J. M. (2007). Peter Pan, Ankara: Elips Kitap.
3. Çehov, A. (2010). Hikâyeler, (Çev. Ergin Altay)İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları
4. Daudet, A. (2007). Değirmenden Mektuplar, Ankara: Elips Kitap.
5. Dickens, C. (2007). Oliver Twist' in Maceraları, Ankara: Elips Kitap.
6. Dumas, A. (2007). Üç Silahşorlar, Ankara: Elips Kitap.
Carrol, L. (2006). Alice Harikalar Diyarında, (Çev. Sinan Ezber)İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları
7. Stevenson, R. L. (2002). Define Adası, İstanbul: Serhat Yayınları
8. Swift, J. (2007). Gülliver' in Gezileri, Ankara: Elips Kitap.
9. Tolstoy, L (2007). İnsan Ne İle Yaşar, Ankara: Elips Kitap
10. Twain, M. (2007). Tom Sawyer' in Maceraları, Ankara: Elips Kitap.
11.Pyle, H.(2009). Robin Hood, (Haz. Rüştü Aydoğan) Ankara: Evrensel İletişim Yayınları
12. Wilde, O. (2007). Mutlu Prens, Ankara: Elips Kitap.
13. Vasconcelos, J. M. D. (2009). Şeker Portakalı, ,(Çev. Aydın Emeç) İstanbul: Can Yayınları
14. Aisopos, (2004). Ezop Masalları, İstanbul: Altın Kitap.
15. Fontaine, J. D. L. (2007). La Fontaine'den Masallar, Ankara: Elips Kitap.
16. Collodi, C. (2006). Pinokyo, (Çev. Egemen Berköz) İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları
17. Verne, J. (2005). 80 Günde Dünya Turu. (Haz. Ömer Baldık) İstanbul: Timaş Yayınları.
18. Steinbeck, J. (2007). İnci. (Haz. Salim Savcı) Ankara: Gül Yayınevi.

19. Guillot, R. (2006). Beyaz Yele. (Çev. Ela Güntekin) İstanbul: Can Yayınlar.
20. Käster, E. (2006). Uçan Sınıf. (Çev. Şebnem Sunar), İstanbul: Can Sanat Yayınları.
21. Ayme, M. (2006). Yağmur Yağdıran Kedi. (Çev. Zeynep Güleç). İstanbul. Akvaryum Yayınları.
22. Babbitt, N. (2005). Ölümsüz Aile. (Çev. Bülent O. Doğan) İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
23. Hemingway, E. (2005). Yaşlı Adam ve Deniz. (Haz. Bilge Ekinci) Ankara: Elips Kitap.
24. Lindgren, A. (2006). Şamatalı Köy. (Çev. Şahin Alpay) İstanbul: Can Yayınları.
25. Ende, M. (2004). Momo. (Çev. Leman Çalışkan) İstanbul: Kabalcı Yayınları.
26. Spyri, J. (2005). Heidi. İstanbul: Parıltı Yayınları
27. Brown, C. (2016). Sol Ayağım. (Çev. Filiz Kahraman) İstanbul: Nemesis Kitap.
28. Porter, E. (2008). Pollyanna, (Çev. Cevdet Serbest)İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
29. Buğra, T.(2016).Osmançık, İstanbul: Ötüken Yayınları.
30. Bilbaşar, K.(2016).Yonca Kız, İstanbul: Can Yayınları.
31. Güntekin, R.(2006).Tanrı Misafiri, İstanbul: İnkılap Yayınevi.
32. Güntekin, R.(2006).Miskinler Tekkesi, İstanbul: İnkılap Yayınevi.
33. Yıldız, B. (2016). Arılar Ordusu. İstanbul: Özyürek Yayınevi.
34. Yesari, M. (2015). Bağrıyanık Ömer. İstanbul: Bilge Kültür Yayınları.
35. Fikret, T.(2014). Şermin, İstanbul: Parıltı Yayıncılık.
36. Süreya, C.(2016).Aritmetik İyi Kuşlar Pek İyi, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
38. Burdurlu, İ, Z. (2016). Ülkemin Efsaneleri, İstanbul: Tudem Yayınları
39. Uçuk, H. (2015).Gümüş Kanat, İstanbul: Bilge Kültür Yayınları.

40. Enç, M. (2015). Bitmeyen Gece, İstanbul: Ötüken Yayınları.
41. Tuğcu, K. (2016). Yer Altında Bir Şehir, İstanbul: Bilge Kültür Yayınları.
42. Tuğcu, K. (2006).Kuklacı, İstanbul: Damla Yayınevi.
43. Güney, E. C. (2009).Evvel Zaman İçinde, İstanbul: Nar Yayıncılık.
44. Özçelik, M. (2016). Mehmet Akif'ten Seçmeler, İstanbul: Nar Yayıncılık.
45. Yıldız, S. (2009). Arif Nihat Asya'dan Seçmeler, İstanbul: Ötüken Yayınları.
46. Gürpınar, H. R.(2016). Gulyabani, Ankara: Romos Yayınları
47. Ilgaz, R.(2010). Halime Kaptan. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları
48. Boratav, N. P. (2016). Az Gittik Uz Gittik. Ankara: İmge Yayınevi
49. Arolat, M. A.(2007). Bir Gemi Yelken Açtı. İstanbul: Dünya Yayınları
50. Kemal, O.(2015). İnci'nin Maceraları. İstanbul: Everest Yayınları
51. Canat, N. H. (2017). Bir Küçük Osmanlık Vardı. İstanbul: Timaş Yayınları
52. Kansu, C. A. (2016). Balım Kız Dalım Oğul. Ankara: Bilgi Yayınları
53. Cumalı, N. (2016). Uç Minik Serçem. İstanbul: Cumhuriyet Yayınları
54. Su, K. M. (2016). Vatan Toprağı. İstanbul: Elips Yayınları.
55. Kocagöz, H. (2016). Ötleğen Kuşu. İstanbul: Boyut Yayınları.
56. Seyda, M. (2007). Cumhuriyet Öncesi Doğumlu Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler. İstanbul: Elips Yayınları.
57. Tecer, K. A. (2007). Koçyiğit Köroğlu. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
58. Karaosmanoğlu, K. Y. (2016). Hep O Şarkı. İstanbul: İletişim Yayınları.
59. Abasıyanık. F. S. (2005). Seçme Hikâyeler. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.

60. Tülbentçi, F. F. (2015). Barbaros Hayrettin Geliyor. İstanbul: İnkılap Yayınları.
61. Balıkçısı, H. (2012). Uluç Reis. İstanbul: Bilgi Yayınları.
62. Hikmet, N. (2015). Sevdalı Bulut. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
63. Çamlıbel, N. F. (2016). Akın. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
64. Boyunaa. Y. A. (2016). Yankılı Kayalar. İstanbul: Timaş Yayınları.
65. Nihal, Ő. (2013). Domaniç Dağlarının Yolcusu. İstanbul: Timaş Yayınları.
66. Gökalp. Z. (2007). Altın Işık. Ankara: Elips Kitap.
67. Yurdatap, M. S. (2007). Billur Köşk Masalları. Ankara: Elips Kitap.
68. Rumi, C. M. (2007). Mesnevi'den ocuklara Seçme Hikâyeler. Ankara: Elips Kitap.
69. Zarifolu, C. (2017). Serçekuş. İstanbul: Beyan Yayınları.
70. Zarifolu, C. (2017). Yrekdede İle Padişah. İstanbul: Beyan Yayınları.
71. Naci, M. (2015). Ömer'in ocukluu. İstanbul: Zafer Yayınları.
72. Safa, P. (2016). Havaya Uçan At. Ankara: Damla Yayınları.
73. rs, İ. (2016). Gl ocukları. İstanbul: Şimşek Yayınları.
74. Őehabeddin, C. (2005). Tiryaki Sözleri. İstanbul: Nehir Yayınları.
75. naydın, E. R.(2010). Damla Damla. İstanbul: Tablet Yayınları.
76. Orhon, S. O. (2015). Peri Kızı İle oban Hikâyesi. Konya: Eğitim Yayınları.
77. Türk Ninnilerinden Seçmeler. (2015). İstanbul: İskele Yayınları.
78. Türk Bilmecelerinden Seçmeler. (2016). İstanbul: Mavi atı Yayınları
79. Türk Manilerinden Seçmeler. (2015). İstanbul: İskele Yayınları.
80. Zorlutuna, N. H. (2010). Benim Küçük Dostlarım. İstanbul: Timaş Yayınları
81. Seyda, M. (2007). Gururlu Peri. İstanbul: Elips Yayınları.
82. alapala, R. ve alapala, N. (2007). 87 Oğuz. İstanbul: Bilge Kültür Yayınları.

83. Hacivat İle Karagöz. (2007). Ankara: Elips Kitap.
84. Seyfettin, Ö. (2007). Yalnız Efe. Ankara: Elips Kitap.
85. Türk Türkülerinden Seçmeler. (2007). Ankara: Elips Kitap.
86. Türk Atasözlerinden Seçmeler.(2007). Ankara: Elips Kitap.
87. Türk Deyimlerinden Seçmeler.(2007). Ankara: Elips Kitap.
88. Türk Tekerlemelerinden ve Çocuk Oyunlarından Seçmeler.(2007). Ankara: Elips Kitap.
89. Nasreddin Hoca Fıkraları. (2007). Ankara: Elips Kitap.
90. Rasim, A. (2007). Falaka. Ankara: Elips Kitap.
91. Rado. Ş. (2015). Eşref Saati. İstanbul: Bilge Kültür Yayınları.
92. Önder, M. (2008). Aldı Sözü Anadolu. Ankara: Elips Kitap.
93. Atilla, O. (2007). Memleket Şiirleri Antolojisi. Ankara: Elips Kitap.
94. Dede Korkut Hikâyeleri.(2007). Ankara: Elips Kitap
95. Alangu, T. (2007). Keloğlan Masalları. Ankara: Elips Kitap
96. Tansel, O. (2012). Allı İle Fırfırı. Ankara: Elips Kitap
97. Kemal, N. (2013). Vatan Yahut Silistre. İstanbul: Araf Yayıncılık.
98. Gövsa, A. İ. (2007). Çocuk Şiirleri. Ankara: Elips Kitap
99. Burdurlu, İ. Z. (2016). Anılarda Öyküler, İstanbul: Tudem Yayınları
100. Exupery, S. D. A. (2016). Küçük Prens. (Çev. Tomris Uyar)İstanbul: Can Yayınları

EK-3 ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler:

İsim: Nesrin ÖZDOĞAN ŞAHİN

Doğum Yeri: Adıyaman/ Besni

Doğum Tarihi: 23.08.1987

Medeni Durumu: Evli

Telefon: 0544 278 29 85

İş Tecrübeleri:

01.08.2009 Birleşmiş Milletler UNDP Proje Stajyeri.

15.09.2010-25.06.2010 Besni Burunçayır-Sarıyaprak Ortaokul Sözleşmeli Türkçe Öğretmeni

12.09.2012-29.01.2015 – Kırklareli İncece Ortaokulu Türkçe Öğretmeni

29.01. 2015-18.04.2016 Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Özel Eğitim Araştırma Görevliliği

15.09.2016-15.09.2017 Edirne Uzunköprü Safiye Erol Ortaokulu Türkçe Öğretmeni

12.11.2018 - Halen -> Lüleburgaz 80.Yıl Ortaokulu Türkçe Öğretmeni

Öğrenim Durumu:

Besni Dumlupınar İlkokulu-Ortaokulu

Besni Süper Lisesi

Balıkesir Üniversitesi Necatibey Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği bölümünden 2009 yılı mezunu.

Trakya Üniversitesi Özel Eğitim Öğretmenliği 2014 Mezunu.

Anadolu Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü 2016 Mezunu.

Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Engelli Çalışmaları Anabilim Dalı Yüksek Lisans devam ediyor.

Katıldığı Proje Ve Kongreler

Birleşmiş Milletler UNDP Bir Gençlik Hikâyesi Proje Stajyeri.

Ulusal Özel Eğitim Kongresi 2014 Edirne Dinleyici

USOS 2016 15. Uluslararası Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu 11-14 Mayıs

2016 “2005 ve 2015 İlkokul Programları, Öğretmen Kılavuz ve Ders Kitaplarının

Kaynaştırma ve Bütünleştirme Bakımından Değerlendirilmesi ” Doç. Dr. İbrahim

Coşkun ve Nesrin Özdoğan Şahin

26.Ulusal Özel Eğitim Kongresi 5-8 Ekim 2016 Eskişehir “İlköğretim Okulları İçin

Tavsiye Edilen 100 Temel Eserde Engellilik Kavramı “ Doç. Dr. İbrahim Coşkun ve

Nesrin Özdoğan Şahin

Özel Eğitimciler Derneği Ankara 3-4 Mayıs 2014 4. Geleneksel Özel Eğitim Semineri

KURS VE SERTİFİKALAR:

Microsoft Türkiye Office Eğitmeni

Basketbol Eğitmeni

TOG Gönüllü 5 Anahtar Eğitmeni

Bilgisayar Eğitmeni

Temel Psikoloji Sertifikası